

Norsk Oljemuseum
Årbok 2021

50 år med ti oljebud

Vi har markert flere 50-årsjubileer på oljemuseet de siste årene. I 2015 var det 50 år siden første konsesjonsrunde ble lyst ut. Det neste selvskrevne 50-årsmerket var funnet av Ekofiskfeltet i 2019, og i 2021 var det 50 år siden statsminister Trygve Bratteli åpnet produksjonen på Ekofiskfeltet 9. juni 1971. Han uttalte da de legendariske ordene: «Denne dagen kan bli en merkedag i vår økonomiske historie.»

Samme året, bare en liten uke seinere – 14. juni 1971 – ble Stortingsmelding 76 (1970-71) lagt fram for Stortinget. Dette var den første store oljemeldingen som trakk opp ambisiøse politiske visjoner for det som skulle komme. Allerede under behandlingen av stortingsmeldingen ble de ti punktene fra Industrikomiteens innstilling til Stortinget omtalt som «de ti oljebud» – og har i ettertid gått inn i oljehistorien under dette tilnavnet.

Korona-situasjonen forhindret oss i å markere dette 50-årsjubileet på oljemuseet – slik vi skulle ønsket. Men de ti budene ble likevel viet oppmerksomhet av kolleger, ved publisering av kronikk i Aftenbladet, og ved at olje- og energiminister Tina Bru kom på besøk til museet og bidrog til at oljebudene ble omtalt både på departementets og museets nettsider.

De ti budene kan ses på som en prinsipperklæring om norsk oljepolitikk og er seinere blitt betegnet som «den norske modellen» for forvaltning av olje- og gassressurser. Her ble grunnlaget lagt for politisk styring av petroleumsvirksomheten. Det viktigste budskapet var at staten skal ha kontroll over ressursene – og at oljevirkosomheten skal komme hele landet til gode.

På dette tidspunktet – i 1971 – var det ingen som kunne overskue rekkevidden av den nye næringen. Det er derfor ganske oppsiktsvekkende at et samlet storting omtrent samtidig med produksjonsstarten på Ekofisk klarte å utforme og vedta så robuste politiske retningslinjer som skulle gi viktige føringer for den nye industrien og utviklingen av den norske oljemodellen.

I ettertid kan vi konstatere at enkelte av de ti budene har fått større gjennomslag enn andre. Det første budet om nasjonal kontroll er overordnet, men henger tett sammen med de to neste som legger vekt på Norges uavhengighet – og at oljen skulle gi grunnlag for ny næringsvirksomhet. Et synlig bevis for dette er den store leverandørindustrien som er bygget opp, og som i dag er Norges nest største eksportnæring – etter olje og gass.

Det syvende og åttende budet peker på behovet for en samordning av norske interesser for å etablere et oljemiljø – og særlig tydelig var budet om opprettelsen av et statlig oljeselskap. Dette skulle bli statens forretningsmessige instrument innen leting, utbygging, produksjon, foredling og salg av petroleumsprodukter. Dette budet var den direkte foranledningen til opprettelsen av Statoil året etter – i 1972. Seinere har både rollen og rekkevidden til Statoil (i dag Equinor) i perioder vært omdiskutert. I 2001 ble selskapet delprivatisert og børsnotert – blant annet for å gi selskapet større handlefrihet til å operere internasjonalt.

Det tiende budet spådde at norske petroleumsfunn kunne stille norsk utenrikspolitikk overfor nye oppgaver. I ettertid ser vi at denne spådommen var usedvanlig fremsynt. Flere tiår med diskusjoner om grenseavklaringer overfor Russland i nordområdene, og USA-president Ronald

Reagens strategiske involvering i Troll-utbyggingen i 1982, er gode eksempler på dette. Norges rolle knyttet til europeisk forsyningsikkerhet og globale klimadiskusjoner har også vist oss at råderetten over petroleumsressurser har en viktig geopolitisk dimensjon. Dette har bare blitt forsterket som følge av Russlands pågående krigføring overfor Ukraina. Energiforsyningen til Europa – og særlig gassens rolle – er blitt en betydelig politisk faktor.

Det er ingen overdrivelse å si at de de ti oljebudene som ble vedtatt av Stortinget i 1971, er et ganske enestående politisk håndverk i en internasjonal kontekst. De ti budene ga oss helt avgjørende politiske føringer som har stått seg godt gjennom disse 50 årene. Dette har bidratt til en utvikling mange land i dag misunner oss.

Det eneste hovedtrekket ved utviklingen som de ti oljebudene ikke tok høyde for, er etableringen av Oljefondet, som fikk sitt første innskudd i 1996. Denne begivenheten hadde sitt 25-årsjubileum i 2021 – og ved utgangen av året var oljefondets bokførte verdi over 12 000 milliarder kroner! Vi kan bare spekulere på hva verdien vil være ved Oljefondets 50-årsjubileum.

Stavanger, 12. april 2022

Finn E. Krogh
Direktør

Norsk Oljemuseum
Årbok 2021

Et rom for wow-opplevelser: «Ned i dypet»

Sitat fra begeistret Newton-elev i museet: «Er du klar over hvor kul den der subseautstillingen er?»

av Anja W. Fremo, tidligere utstillings- og formidlingsleder

Kan en historie om teknologisk utvikling under vann fortelles på en kunstnerisk, eller nesten poetisk måte? Ved hjelp av virkemidler som gir publikum en opplevelse de aldri har hatt før?

Ja, det mener vi utstillingen «Ned i dypet» gjør.

Her går publikum inn, omsluttet av og trekkes med i en ferd fra verdensrommet, ned i havet, inn i olje- og gassreservoar opp gjennom rørledninger, inn i ulike konstruksjoner og installasjoner og videre mot framtidens næringer i havet. Publikum får en følelse av dimensjonene i dypet og en fornemmelse av de teknologiske bragdene som gjør produksjon av olje og gass på store dyp, i stummende mørke, langt fra land mulig.

Elementene, teknologien og framtiden er overordnede tema i fortellingen – og mest vekt legger utstillingen på teknologien. Seks enestående oppfinnelser utgjør kjernen i fortellingen.

«Ned i dypet» sto klar for publikum før sommersesongen 2021. Noen måneder seinere, 15. september, ble utstillingen offisielt åpnet av konsernsjef i Equinor, Anders Opedal.

Verdensledende norsk teknologi

Utstillingen forteller den fascinerende og imponerende historien om hvordan norske virksomheter har gått fra å være helt avhengig av utenlandsk kompetanse til å bli verdensledende på løsninger for subseaproduksjon av olje og gass. Løsninger utviklet i Norge, eksporteres nå til andre olje- og gassproduserende land.

Fra starten av norsk petroleumsvirksomhet på 1960- og 70-tallet og fram til i dag har teknologiske barrierer hele tiden blitt forsert. Teknologien har blitt utviklet og tilpasset stadig større dyp, mer fjernstyring og ulike felt med forskjellige utfordringer. I dag produseres mer enn halvparten av norsk olje og gass fra havbunnsbrønner. Subseanæringen med sterke

Anders Opedal, konsernsjef i Equinor, opplever «Ned i dypet» under utstillingsåpningen 15. september 2021.
Foto: Rune Egenes/Norsk Oljemuseum

industriklynger flere steder i Norge, danner også et viktig teknologisk fundament for framtidige havnæringer, som havvind, hydrogenproduksjon, transport og lagring av CO₂, utvinning av havbunnsmineraler og havbruk.

Unikt rom, som dyphavet på land

Så hvordan er en utstilling om alt dette blitt en omsluttende og nærmest poetisk opplevelse?

Utstillingen fyller et helt spesielt rom på Norsk Oljemuseum. Hovedelementet, en animert

filmfortelling, vises på ti store flater som går fem meter ned og sju meter opp fra publikums ståsted. Opplevelsen i denne «brønnen» skaper en følelse av å være i vannet, inne i teknologien. Her kan publikum følge med på og forstå prosessene, ved selv å være aktiv.

Da Oljemuseet ble bygget, ble utstillingsrommet i en av de tre plattformene fylt med et videokunstverk i en speilbrønn. «Petrodomen» var en særegen fortelling som mange gjester satte stor pris på. I 2009 ble «Petrodomen» lukket for godt

og speilbrønnen bygd igjen. Museet ønsket da å fortelle pionerdykkernes historie i dette rommet. Utstillingen «Nordsjødykkerne» krevde en annen arkitektur.

Vel ti år seinere var tiden inne for en viktig fornying. Historien om norsk undervannsteknologi fortjener plass i museet. Det var på tide å åpne opp det store volumet igjen for virkelig å kunne gi publikum en følelse av det store dypet.

Solid faglig grunnlag

Historiker og seniorforsker ved Norsk Oljemuseum Kristin Øye Gjerde og professor Arnfinn Nergaard hadde i 2019 skrevet ferdig bokverket om utviklingen av subseanæringen i Norge, *Subseahistorien. Norsk undervannsproduksjon gjennom 50 år*.

Boken dannet det faglige grunnlaget for utstillingen. Men en bok og en utstilling er vidt forskjellige medium. En utstilling er en tredimensjonal opplevelse som umiddelbart må vekke interesse hos den besøkende for å lykkes.

– Ikke forvent å finne hele subseateknologi-historien i utstillingen, sier Kristin Øye Gjerde. Som forfatter av *Subseahistorien*, er hun blant dem som kjenner historien best, men også en som forstår at en utstilling må være noe helt annet.

– I en utstilling gjelder det å forenkle – og forenkle igjen. Det gjelder å skape nysgjerrighet, undring, interesse og aktivitet. Jeg håper og tror vi har klart oppdraget når vi har plukket ut seks av de mest spennende og nødvendige oppfinnelsene innen undervannsteknologi og presenterer dem i «Ned i dypet»: Den smarte brønnrammen HOST, kompressoren stor som en fotballbane, flerfasestrømning og datamodellen OLGA, subsea til flyter med fleksible rør, fjernstyring og subsea til land og de autonome dronene, sier Øye Gjerde.

Det faglige fundamentet var på plass. Rommet var definert og ambisjonene i ferd med å ta from.

Ambisjon: En ny hovedattraksjon

Oljemuseet ville ikke bare fortelle historien om utviklingen av undervannsteknologi. Museet ønsket også en ny hovedattraksjon. Kunne vi greie å fylle rommet med noe som fascinerte publikum sterkt, åpnet særlig unge gjesters nysgjerrighet for kompleksiteten i teknologien offshore og samtidig skapte en skikkelig wow-opplevelse?

Målene med den nye utstillingen var hårete. Med dem uttalt, fikk vi også *Equinor* – *Morgendagens helter* med på prosjektet. I tillegg utløste det en ekstra bevilgning fra Olje- og energidepartementet.

Museet bestemte seg for å forsøke å nå den kresne 9. klassingen med en fortelling om teknologisk

utvikling under vann, historien som kan ha likheter med et romfartseventyr. Målgruppen kjenner museet godt. Alle Stavangers 9. klassinger har to dagers undervisning på museet gjennom skoleåret, så det var lett å få deres hjelp til å forstå hva som kan fascinere. Tanken er at ved å nå denne målgruppen, kan utstillingen treffe nesten alle.

Dramatiske historier

Ambisjoner og definert målgruppe er et viktig utgangspunkt, men de løser ikke oppgaven alene. Oljemuseet valgte derfor en erfaren samarbeidspartner i SixSides.

– Å få muligheten til å være med å utvikle og realisere en så viktig og omfattende del av utstillingsarealet på Norsk Oljemuseum var for oss en utrolig spennende oppgave. Vi har tidligere utviklet fine utstillinger sammen med Oljemuseet, helt tilbake til 2009, og denne gangen var det ekstra engasjerende for hele teamet. Mye på grunn av plasseringen i museumsopplevelsen, men også med tanke på dimensjonene i rommet som skulle avdekkes og tilbakeføres til sitt opprinnelige volum, sier Torgrim Nordeide, daglig leder i SixSides om oppdraget.

SixSides-teamet med prosjektleder Arild Vollan, utstillingsdesigner Silje Mortensen og utstillingsarkitekt Randi Ravndal utdyper:

– Da museets fagpersoner introduserte oss for tematikken, lå det mange dramatiske

historier i bunn. Disse ga oss gode knagger til å visualisere og dramatisere. Historien om undervannsteknologiens utvikling er en fortelling gjennom tid og rom. Vi så at rommet med «brønnen» og den store høyden, hadde potensiale til å kunne gi publikum en omsluttende opplevelse. Utstillingsrommet ga oss også svært gode forutsetninger til å kontrollere lysforholdene. Alt dette ledet oss inn på ideen om å bruke filmprosjeksjon som virkemiddel.

Interaktivitet påvirker innholdet

– Med filmmidiet kunne vi, med god hjelp av museets kompetente fagmiljø, formidle en komplisert og detaljert historie gjennom dramaturgiske grep. Virkemidler som bevegelse, lysvariasjoner og et spennende lydbilde bidro til å forsterke historien. Vi kunne også tilføre mer konkrete animasjoner, illustrasjoner og tekst. Filmmidiet ga oss muligheten til å skape en visuell fortelling som beveget seg fra flate til flate, og flytte publikums fokus dit vi ønsket.

Filmen som vises i utstillingsrommet er vel åtte minutter lang. Underveis kan publikum selv påvirke innholdet og det de ser ved å være fysisk aktive. På gitte tidspunkt i fortellingen kan mer informasjon avdekkes, noe som gjør opplevelsen mer spennende og gir større forståelse for tematikken. Dyreliv og geologiske fenomen er det første publikum kan avdekke, videre kan teknologi som kompressor, separator, ROV-er og fleksibelt stigerør studeres nærmere.

I siste sekvens av filmen rettes blikket mot framtiden hvor man kan få øye på hva havvind, utvinning av havbunnsmineraler og produksjon av hydrogen fra naturgass i kombinasjon med CO₂-lagring kan bety.

– De største utfordringene var å finne en balanse mellom det abstrakte og det konkrete i formidlingen, mellom å formidle kunnskap og skape rom for følelser. Rent filmteknisk var det utfordrende å finne perspektiver som ga publikum inntrykket av å være omsluttet av det de opplever, i motsetning til å stå utenfor å se inn på noe. I tillegg var det teknisk utfordrende å utvikle og tilpasse filmens innhold, uttrykk og bevegelser, til de ti sidene i brønnen, spesielt uten mulighet til å teste på stedet.

Ti projektorer plassert mot hver av de ti visningsflatene må til for å vise filmen i hele «brønnen». Museet samarbeider tett med AV-leverandør Atea, som fant fram til teknisk utstyr som løste det utfordrende behovet.

– Sammen med museet og Centre Screen mener vi å ha skapt en utstilling som har en klar fortelling, med et tydelig budskap og variasjon i formidlingsløsningen. Museet har med dette prosjektet tatt utstillingsrommet tilbake til sin originale arkitektur, og vi opplever at vi har bidratt til en ny publikumsattraksjon som gir verdi til museet og museets besøkende, kommenterer teamet i SixSides når de har fått arbeidet med utstillingen litt på avstand.

Inspirere til læring

Britiske Centre Screen er et produksjonsselskap for film- og multimedialt innhold. Basert i London

og Manchester, var de i utgangspunktet ikke eksperter på undervannsteknologi. Til tross for avstand, ingen mulighet for fysiske møter, befarings på stedet eller faglig forkunnskap, skapte de både den omsluttende filmen og tre helt unike, interaktive dataspill som gir publikum realistiske undervannsteknologiske utfordringer.

– I samarbeid med teamet på museet, utstillingsdesignere og bransjeksperter, var vi i stand til å utvikle en overbevisende fortelling, en besøksopplevelse som vekker nysgjerrighet. Vi tror den kan inspirere til læring blant de besøkende, sier direktør i Centre Screen Lisa O'Neill.

Leder for den interaktive utviklingen i selskapet, Dan Cooper, forklarer nærmere:

– Det var en stor utfordring å gjøre komplekse elementer i olje- og gassindustri om til en overbevisende audiovisuell fortelling. Å finne balansen mellom autentisitet og forenkling, detaljer og overblikk, er alltid vanskelig. Men sluttproduktet følte som en virkelig veloverveid, helhetlig opplevelse, takket være godt samarbeid og høye ambisjoner.

– For oss er prosjektet unikt. Vi opplever at subseautstillingen sømløst passer inn i resten av museumsreisen. Å fortelle historien om olje- og gassproduksjon, inne i en brønn til sjøs, er en flott måte å gi besøkende en virkelighetsnær

Lysende fotspor i gulvet gir publikum en indikasjon om å gå dit for å få noe til å skje. Ved å tråkke på fotsporet, avdekker den besøkende mer innhold i filmvisningen. Foto: Shadé B. Martins/Norsk Oljemuseum

opplevelse av produksjonen, kombinert med en kunstnerisk historiefortelling. Vi tror utstillingen gir en moderne tilnærming til læring på en oppslukende måte, som ikke kunne vært gjort mange andre steder rundt om i verden, mener Lisa O'Neill og Dan Cooper.

Viktige deler av utviklingsarbeidet foregikk ved bruk av VR-briller. I dem hadde Centre Screen skapt rommet utstillingen skulle inn i, slik at alle medvirkende i teamet kunne se, kommentere og bidra til perfektionering av innholdet steg for steg, uten å være i samme fysiske rom, men fra ulike byer i Norge og Storbritannia gå inn i samme virtuelle utstillingsrom.

Vekke interesse hos ungdom

Publikum tok utstillingen i bruk før sommeren 2021, og 15. september var det endelig mulig å ha en offisiell åpning.

Fagsjef Björn Lindberg ledet de inviterte gjestene gjennom åpningen.

- Det er stadig snakk om det grønne skiftet, noe de fleste er enige om er en nødvendighet, men langt fra alle er enige om hvordan vi kommer dit og hvor raskt. Vår rolle som museum er kanskje ikke å peke ut den retningen, men vi har en viktig rolle i å belyse fortiden, sa Björn Lindberg.

– Inn i diskusjonen kan det være nyttig å ha med seg både historie, faktakunnskap og noe

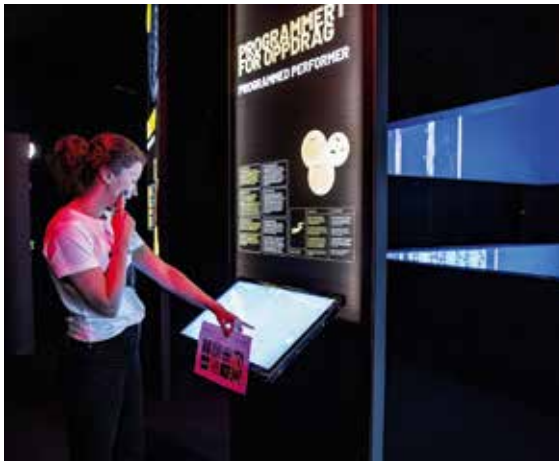
Fra arbeid med VR-briller på.
Foto: Anja W. Fremo/Norsk Oljemuseum

teknologisk forståelse for å mene noe om slutt-dato, klimaansvar, elektrifisering, produksjonskutt og skatteregimer. Og ikke minst når det diskuteres hva Norge skal leve av i framtiden. Norge har alltid hentet inntekter fra havet, enten det har vært fra fiske, handelsflåten, skipsbygging eller som de siste 50 årene fra olje- og gassvirksomheten.

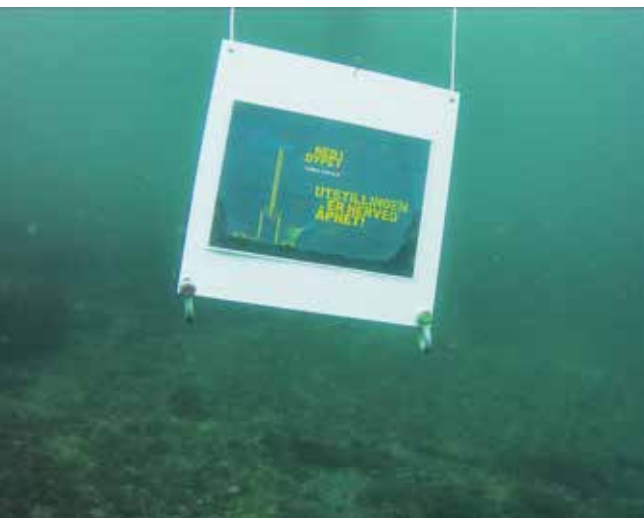
– 70 prosent av kloden er dekket av hav. I framtiden kan havvind, fiskeoppdrett til havs, havbunnsmineraler, hydrogenproduksjon og transport og lagring av CO₂ bli nye, viktige næringer for Norge. Da vil det være nødvendig å bygge videre blant annet på dagens undervannsteknologi. Og fremtidens hoder må ta en tur på Norsk Oljemuseum for å lære mer om næringen, er oppfordringen fra Lindberg.

Fagsjef Bjørn Lindberg taler under åpningen. Foto: Rune Egenes/Norsk Oljemuseum

Undervannsteknologiske utfordringer må løses i de interaktive spillene. Å bygge en brønnramme, å sørge for god flyt i rørledningen og å kartlegge havbunnen med en autonom drone, er reelle utfordringer. I utstillingen kan publikum prøve seg, og forstå mer på en lærerik - og morsom måte. Foto: Shadé B. Martins/Norsk Oljemuseum

Med litt hjelp kunne konsernsjef i Equinor, Anders Opedal, kjøre ned til havbunnen. Dronens kamera viste en plakett der det var skrevet at utstillingen var åpnet. Dette kunne publikum se på skjermen til venstre i bildet. Foto: Rune Egenes/dronen/Norsk Oljemuseum

Dronekjøring på museet

Konsernsjef i Equinor sto for den offisielle åpningen. Det gjorde han ved å, under kyndig veiledning, kjøre en minidrone fram til et skilt under vann som erklærte utstillingen for åpnet.

I sin tale la Opedal vekt på at Equinor gjennom sitt talentutviklingsprogram *Morgendagens helter* er opptatt av å vekke ungdoms interesse for realfag. - Teknologisk nysgjerrighet er en viktig del av det, mente konserndirektøren.

Det er ikke bare Anders Opedal som har fått prøve seg som dronepilot. «Ned i dypet» har utvidet publikumsaktivitetene på museet. En mini-drone har

gjennom hele sommeren, høstferien og aktivitetsdager vært tilgjengelig for publikum. Veiledet av museets medarbeidere har gjester undersøkt havbunn og kaianlegg med den lille dronen.

Teknologikunnskap

Utstillingen «Ned i dypet» følges av et undervisningsopplegg med teknologi som tema. Det nye undervisningsopplegget tar utgangspunkt i museets utstilling om undervannsteknologi. Gjennom det får elevene en kort innføring i den teknologiske utviklingen. Men først og fremst får de prøve seg på praktiske oppgaver for bedre å forstå betydningen av velfungerende teknologi og innovasjon.

Undervisningsopplegget knyttes til kompetansemål i naturfag og samfunnsfag, og det er laget for elever på 7. trinn og ungdomstrinnet. Elevene arbeider med teoretiske oppgaver om temaet i den nye utstillingen. De får dessuten prøve seg både som ROV-er og som dykkere/dykkeledere.

Elever har omfavnet utstillingen. Inntrykket er at elevene liker effektene i filmen, følelsen de får når de blir «dratt» ned og opp, i tillegg til at de også forstår en del, rent innholdsmessig. De interaktive dataspillene appellerer spesielt godt til yngre gjester og de oppfatter selvsagt også dimensjonen i rommet og fortellingen som fyller det.

Erfaringene kan til nå oppsummeres i kommentaren en svært begeistret 9. klassing utbrøt etter å ha vært i «Ned i dypet»: «Er du klar over hvor kul den der subseautstillingen er?»

Noter

- 1 Sitat, seniorforsker Kristin Øye Gjerde ved utstillingsåpning på Norsk Oljemuseum 15. September 2021.
- 2 Alle uttalelsene fra SixSides er gitt til bruk i denne artikkelen.
- 3 Alle uttalelsene fra Centre Screen er gitt til bruk i denne artikkelen.
- 4 Fagsjef Björn Lindberg under utstillingsåpningen 15. september 2021.
- 5 Konserndirektør Anders Opedal i Equinor under utstillingsåpningen 15. september 2021.
- 6 Kommentar fra besøkende 9. klassing, høsten 2021.

Disse jobbet med utstillingen «Ned i dypet»:

- Fra Oljemuseet: Finn E. Krogh, Kristin Øye Gjerde, Björn Lindberg, Jørn Bjerga og Anja W. Fremo.
- Fra SixSides: Torgrim Nordeide, Arild Vollan, Silje Mortensen, Randi Ravndal og Jørgen Nordlie.
- Fra Centre Screen: Lisa O'Neill, Dan Cooper, Ian Liddell, Alex Copley, Dave Lawless, Joel Hepworth, Joe Ladley, Mark Dodson, Peter Caddock, Wesley Fung, Andrew Lane Fox, Dominic Shovelton, Maya Masri og Daisy Garrod.

Takk til:

- Norsk Oljemuseum takker Arnfinn Nergaard, Hans Jørgen Lindland og Andrea Shmueli for viktige faglige bidrag.
- Utstillingen «Ned i dypet» er gjort mulig takket være bidrag fra Equinor - Morgendagens helter og Olje- og energidepartementet.

Disse gjenstandene er å finne i utstillingen «Ned i dypet»:

- ROV, fra museets samling: <https://digitaltmuseum.no/011025061767/> undervannsfarkost
- Brønramme-modell, fra museets samling: <https://digitaltmuseum.no/0210210455313/> modell
- Kompressor-skisse, utlånt av AkerSolution
- Åsgard-kompressor, fra museets samling: <https://digitaltmuseum.no/021027037817/> modell-åsgard
- Fleksibelt stigerør, fra museets samling: <https://digitaltmuseum.no/021029702668/or>
- Eelume, prototype utlånt fra NTNU/Eelume

Norsk Oljemuseum
Årbok 2021

Olje, arbeid og klima

Den norske debatten om oljeindustriens framtid og klimahensyn har vært preget av skarpe kanter, store følelser, kjappe endringer og mye uro. Oljearbeidere står på mange måter midt i debatten, men blir allikevel sjelden hørt. Hvordan opplever oljearbeidere debatten?

Av Camilla Houeland

Klimaomstilling berører oljearbeiderne direkte og indirekte. Oljeindustrien stod i 2020 for over 27 prosent av de norske karbonutslippene, og oljearbeiderne er naturlig nok sterkt berørt av klimakrav som endrer premissene for industrien og derfor jobbene deres. Vi har snakket med tillitsvalgte oljearbeidere om skam og stolthet, om miljøbevegelsen og polarisering, og om rettferdig omstilling.

Polarisering i klimadebatten sett fra oljearbeidere

Min kollega, David Jordhus-Lier, og jeg skrev rapporten «Polarisering i klimadebatten. Samtaler med tillitsvalgte i oljeindustrien»¹, basert på forskningsintervjuer med 41 tillitsvalgte oljearbeidere i perioden desember 2018 til august 2019. Vi snakket med dem i seks grupper, hver med 5–8 deltagere fra fem ulike fagforeninger (*NITO*, *YS-forbundet SAFE*, og *LO-forbundene El og IT, Fellesforbundet*

og *Industri Energi*). De tillitsvalgte har bred forankring i petroleumsindustrien fra produksjonsselskap, leverandørbedrifter og fra ISO-bransjen (isolasjon, stillas og overflatebehandling).

Ett av samtaletemaene var om deres opplevelser av det offentlige ordskiftet og mediedekningen om klima og olje. Oljearbeiderne opplever en klar polarisering, der grupper står langt fra hverandre. Vi ser en såkalt «affektiv polarisering» som betyr at motsetningene ikke bare preges av faglig eller ideologisk uenighet, men av negative følelser overfor motpartene i debatten.

Vi identifiserer fem motsetningsakser. Den første er motsetningen mellom «arbeid og miljø», som gjerne var mest knyttet til følelser som irritasjon og arroganse. Miljøaktivister beskrives gjerne som naive med manglende realøkonomisk innsikt, og derfor foreslår urealistisk politikk.

Spørsmålet om Lofoten, Vesterålen og Senja (LoVeSe) skapte mye debatt internt i LO. Faksimile fra Fagbladet, 8. mai 2017.²

Den andre aksene er mellom offentlig sektor og industrien, spesielt internt i fagbevegelsen og snakkes om med bitterhet.

Den tredje, var skillet mellom generasjoner. Ungdommens klimaengasjement ble gjerne snakket om med sårhet og vemod, og med respekt for engasjementet og frykten for framtida, men også med nedlatenhet, som at de burde gå på skole og overlate politikken til de voksne.

Debatten om vern av Lofoten, Vesterålen og Senja (LoVeSe), lå under mye av frustrasjonen fra de tillitsvalgte: Saken triggert alle de tre nevnte motsetningsforholdene internt i Arbeiderpartiet (Ap) og i Landsorganisasjonen (LO) i 2017. Både Aps landsmøte og LO-kongressen det året var dypt splittet over LoVeSe. Arbeidernes Ungdomsfylking (AUF) og et stort flertall av LOs delegater fra offentlig sektor, var for vern av LoVeSe. Industriforbundene i LO og sterke krefter i Ap anså utvidet oljeutvinning som avgjørende for oljeindustriens framtid. Oljearbeidere fra Fellesforbundet og Industri Energi demonstrerte utenfor Aps landsmøte for å bli hørt, og de to industriforbundene truet med utmeldelse av LO om flertallet gikk inn for vern av LoVeSe.³ Det endte i et kompromiss, med delvis vern og delvis konsekvensutredning.

Den fjerde aksene er den geografiske, som skiller mellom «de produktive», det vil si det industri- og oljedominerte Vestlandet, mot «kaffe-latte-drikkende» og offentlig sektoransatte i Oslo som lever av «skattepengene fra oljå», slik oljearbeiderne ser det. Denne aksene ble snakket om med mye humor, men er et symbol på en frustrasjon over manglende tiltak fra politikerne i Oslo.

Den femte og siste aksene speiler en ambivalent relasjon til arbeidsgiverne: Klimapolitikken har ført oljearbeidere og oljenæringen tettere sammen, samtidig som omstillinger har ført til dårligere arbeidsforhold.

Vi presenterte utkast av rapporten til tre representanter fra «den andre siden»: en miljøaktivist, en skolestreiker og en fagforeningsaktivist som hadde jobbet for vern av LoVeSe. De beskrev oljearbeidernes kommentarer som provoserende og underlige. At de selv ble omtalt som naive og kunnskapsløse opplevdes som hersketeknikker, og underkjenning av verdiskapning i andre sektorer medførte undring. Men de forstod også oljearbeidernes sårbarhet, og identifiserte et fellesskap i avmakt og manglende politisk vilje til handling.

Men hvordan beskrev de tillitsvalgte at de selv ble framstilt?

Fra good guys til bad guys

Oljearbeiderne beskrev et klart og kraftig stemningsskifte om oljearbeideres rolle i samfunnet:

For å tabloidisere så har det jo vært ei utvikling fra å være «the good guys» til å bli «the bad guys». Vi som bidro i en positiv samfunnsutvikling, med sysselsetting og verdiskapning. Mens nå er vi primært bidragsytere til å ødelegge kloden. Og det er jo to ganske ulike perspektiv som folk har mot oljenæringa. (Tillitsvalgt i fokusgruppe.)

Ideen om en næring som bidrar til å ødelegge kloden, står i kontrast til deres selvforståelse som en del av «Det norske oljeeventyret».

Demokratisk og nasjonal kontroll over de enorme ressursene på sokkelen står i motsetning til de mange korrupte og autoritære oljeregimene hvor kun en elite nyter profitten og der det er få, og ofte usikre jobber.

Om lag 20 prosent av statsinntektene kommer fra oljeindustrien og rundt fem prosent av de sysselsatte jobber direkte eller indirekte i industrien. I tillegg har vi et oljefond som i dag teller nesten 12 000 milliarder kroner og som skal sikre framtidens generasjoner. Fra oljearbeiderne sitt ståsted skaper norsk petroleumsproduksjon energi som verden etterspør, og det er energi som omtales som «den reneste oljen».

En var stolt over bransjen, ikke sant... Når Rosenberg [verft] hadde bygd ei plattform, så fikk jo skolene fri, og en fikk være der på omvisning og se når plattformen skulle reise ut. Nå har vi liksom blitt et problem, og folk oppfatter at vi er bortskjemte. (Tillitsvalgt i fokusgruppe.)

Denne fortiden forbindes også med kontinuerlig og positiv omstilling. Fortidens omstilling fortelles med nostalgi og framstår som en friksjonsløs overgang fra sildeoljefabrikker og skipsverftsindustri til oljeindustrien, uten å legge vekt på miljøutslipp og arbeidsulykker som preget bransjens første tiår⁴, slik vi så i sesong to av Lykkeland som starter med Bravo-utblåsningen i 1977 og slutter med Alexander Kielland-ulykken i 1980.

Bravo-utblåsning i 1977 er et godt eksempel på at oljeindustriens tidligste år heller ikke var friksjonsløse.
Foto: ConocoPhillips/Norsk Oljemuseum

Videre opplever de at miljøbevegelsen og klimasaken dominerer mediebildet om oljeindustrien:

Den grønne bevegelsen, de har vært knallflinke, de har vært dyktige til å bruke media, de når frem med budskapet sitt, men vår bransje, [...] har sittet på gjerdet egentlig bare sett toget kjøre forbi. (Tillitsvalgt i fokusgruppe.)

Miljøaktivistene som leste utkastet til rapporten vår, sa at de kanskje hadde stort gjennomslag i media, men understreket at det ikke var det samme som politisk påvirkning. De påpeker at oljearbeiderforbundene i samarbeid med industrien har avgjørende makt når vedtak fattes, som med oljeskattepakken i 2020.

Ketil Raknes var tidligere statssekretær for Miljøverndepartementet og forsker nå på lobbyisme. Han beskriver KonKraft (Konkurranseskraft på sokkelen) som «den mektige olje-alliansen folk knapt har hørt om»⁵. KonKraft består av LO, NHO, oljeforbundene Fellesforbundet og Industri Energi, og arbeidsgiver- og næringsforeningene Norsk Industri og Norsk Olje og Gass, samt representanter for enkelte bedrifter. De tillitsvalgte knytter statusskiftet direkte til klimadebatten, og spesielt til ungdom som har et nytt blikk på oljeindustrien.

Det er liksom litt sånn skambelagt å fortelle at de har en far eller en svigerfar som jobber i oljenæringa, som egentlig er årsaken til forurensningsdiskusjonen. (Tillitsvalgt i fokusgruppe.)

Etter våre intervjuer, høsten 2019, kom den såkalte oljeskamdebatten, der oljearbeidere uttrykte frustrasjon over en slik tillagt skam (mer om det under). En talende sak er fra en debatt i den kristne avisa *Dagen*, der en kapellan mente at prester ikke lenger burde ta oppdrag på plattformer på grunn av klimautfordringene. Sjømannskirken har med støtte fra arbeidsgiverforeningen Norsk Olje og Gass en offshoregruppe på sju prester som besøker oljearbeidere på plattformene. En av disse prestene sa:

Vi er ikke i Nordsjøen for å støtte en industri, men for å støtte de ansatte. Det blir litt på samme måte som når vi drar på fengselsbesøk i Colombia. Vi er ikke der for å støtte narkotikasmugling, men for å støtte den som har havnet i fengsel. Det er menneskene som er i fokus, ikke handlingene eller produksjonen i Nordsjøen.⁶

En MDG-er sammenlignet oljeindustrien med slavehandel og nazisme. De to sakene er løsevne enkeltsaker og kanskje ekstreme eksempler. Men selv om miljøbevegelsen insisterte på at de aldri

hadde forventet noen skam fra oljearbeidere, er poenget at oljearbeidere ser at sin egen bransje og sine arbeidsplasser beskrives som noe negativt. Og de sier at det har gått fort:

Jeg syns den der utviklinga fra å være et statusyrke til å nå i denne her miljødebatten da, være noe «fy-fy-greier», den har gått vanvittig fort. Det er snakk om bare noen år. (Tillitsvalgt i fokusgruppe.)

Omstilling til ledighet

De tillitsvalgte mener at krav om letestans er urealistiske, og vedtak om klimajobber framstår som tomme løfter. «Skal man omstille seg til ledighet?» spør én retorisk. I kontekst av økt sårbarhet på grunn av andre omstillinger (som digitalisering, flytting av arbeidsplasser til land, kontraktsutsetting og nedbemanning), er klimaomstilling en ekstra trussel for jobbene deres. Og når klimadebatten blir den viktigste rammefortellingen for oljeindustrien, blir det lite plass til samtaler om endringer og sårbarhet i arbeidsvilkår.

Uavhengig av klimatiltak, hadde bransjen en kraftig nedtur i kriseårene 2014 til 2016, da cirka 50 000 oljearbeidere mistet jobbene sine. I ettertid har mange funnet andre jobber, mens andre er hyret tilbake, gjerne med dårligere betingelser, sier de tillitsvalgte. Dette gjelder ikke minst i ISO-bransjen, men også

hos underleverandører. Omstilling de siste årene forbindes med nedbemanning, mindre påvirkning på arbeidsplassen og dårligere betingelser.

Når andre forbund går inn for vern av LoVeSe eller politikere krever letestans eller avvikling, oppleves det som manglende solidaritet og forståelse, og beskrives som «kniv i ryggen» og «svik».

Fordi med de avisoverskriftene som fortsatt er, så er det klart det at det nytter ikke for oss å fortelle og bli trodd på at vi har fått svekka betingelser. Det er bare sånn: «Ja, det er til pass for dere, det skulle skjedd for 30 år siden.» (Tillitsvalgt i fokusgruppe.)

Mediedrevet polarisering

Sosiale medier blir ofte omtalt som driverne av polarisering, men de tillitsvalgte er mer opptatt av tradisjonelt media som de opplever som konfliktsøkende. I konflikten mellom olje og klima er det ikke plass til oljearbeidere eller nyanser:

[Vi] trenger ikke gjennom, nei. Avisene gidder ikke ta imot informasjon, de bryr seg ikke. Det skaper ikke nok konflikter. (Tillitsvalgt i fokusgruppe)

De tillitsvalgte beskriver også at klimadebatten ensidig setter søkelys på karbonavtrykket til

bransjen, og er uten anerkjennelse for det de selv beskriver som en bransje som hele tiden har tatt hensyn til og bryr seg om både klima og miljø:

Altså, jeg føler det at du kan være så flink du vil på å kjøre de tøffeste og de beste miljøtiltakene i bransjen – det *spiller* ingen rolle når det kommer ut hydrokarboner i andre enden. [...] Altså, jeg tror ikke det finnes en bransje i Norge som har så målrettede miljøtiltak og er så bevisst på det, men allikevel når det kommer ut et fat med olje i andre enden, så spiller det ikke noen rolle. (Tillitsvalgt i fokusgruppe.)

Oljearbeidere opplever heller ikke at media søker informasjon eller innsikt fra dem; «Mediene i dag skriver vel stort sett det som politikerne sier», som en sa.

Andreas Ytterstad, professor i media og en del av forskergruppen vår, gjennomgikk 66 norske aviser i perioden 15. februar 2017 til 15. februar 2021 med søkeordene «oljearbeider» sammen med «klima». Han fant 355 saker, og noterer en firedobling fra 2018 til 2019. Brorparten av sakene fra 2019 er knyttet til oljeskamdebatten og «Stolt oljearbeider»-kampanjen.

De stolte oljearbeiderne

14. september 2019 la Idar Martin Herland, Equinor-ansatt og Safe-tillitsvalgt, banneret «Stolt oljearbeider» på profilbildet sitt på

Facebook. Samme dag ble Facebook-gruppen *Stolt oljearbeider* dannet. Gruppen beskrives «som en motvekt til all hets av vår industri», et sted der administrator ønsker at medlemmene kan «vise hva vi står for og hva Norge har fått av goder fra vår industri.». Banneret og gruppa traff en stemning og et behov for å uttrykke stolthet og ta kontroll over fortellingen om dem og deres bransje. Banneret spredte seg fort på Facebook og gruppa har i dag over 22 500 medlemmer.

Stolt oljearbeider kom «nedenfra» fra oljearbeidere selv, men var også et ekko av industriens egne kampanjer. I august 2019 skrev petroleumsgologen Sara Sandvik kronikken «Oljeskammen». To år tidligere, i juni 2017, var den samme Sara Sandvik med i Norsk olje og gass sin kampanjevideo «Vi er oljearbeidere».

Arbeidsgiverorganisasjonen lot i den sju unge, høyt utdannede ansatte være målbærere for fortsatt leting av hensyn til fellesskapet, energietterspørsel og det grønne skiftet. Kampanjen kan ses i lys av det olje- og klimaanalytiker Anne Karin Sæther beskriver som endring i oljebransjens snakkepunkter, fra å vektlegge argument om at den norske oljen er «den reneste» til velferd og sysselsetting.¹⁰

Tilbake til oljeskamdebatten. Her finner vi at politikere av ulike farger, fra FrP-ere til miljøpolitikere, kommer med takksigelser i norske medier. Trude Meland skrev i en artikkel

om oljeskamdebatten i Oljemuseets årbok 2019 at politikere «går oljearbeiderne i forsvar og omtaler dem gjerne som hverdagshelter.»¹¹ Det samme ser vi i medieanalysen vår, men det er også ulike typer helter som beskrives.

Da olje- og energiminister Terje Søviknes (2016–2018) fra Frp skrev om oljearbeiderne som helter, var det som historiens og velferdsstatens helter: «Oljearbeiderne har vært våre helter – og sikret oss en velstandsutvikling vi bare kunne drømme om før oljeeventyret startet.»¹² Miljøpolitikere beskriver også oljearbeidere som helter, men som morgendagens helter med vekt på deres kompetanse som nødvendig i grønn omstilling. Anne Nyeggen, leder av Forum for grønn vekst i Oslo Arbeiderparti, skiver i *Dagsavisen* 7. januar 2020:

Fremdeles er det mange som jobber som oljearbeidere. Her ser vi to på jobb på Statfjord B.
Foto: Shadé B. Martins/Norsk Oljemuseum

Med djerv handling nå, kan oljearbeidere ta med spisskompetansen og endringsviljen over i grønn og fornybar energiindustri. Da kan dere komme til å pusse helteglorien på ny.

Til tross for den økte interesse for, og omtalen av, oljearbeidere i media, bekrefter gjennomgangen av avisartiklene at politikernes tar mest plass i media, og i kun 67 av de 355 artiklene er oljearbeideres stemmer direkte synlige. Halvparten av disse var i måneden etter Stolt oljearbeider-kampanjene. Det kan noteres at det er flere saker i *Stavanger Aftenblad*, som er geografisk nær oljeindustrien, og i *Dagsavisen* og *Klassekampen*, som har fått økonomisk støtte fra LO for å løfte arbeidslivssaker. Men i hovedsak snakker man *om*, ikke *med* oljearbeidere.

Fra polarisering til dialog

De siste fokusgruppeintervjuene i runde én ble gjennomført på Oljemuseet 30. august 2019, samme dag som «Klimabrølet» samlet mange unge og noen eldre ved paviljongen ved Breiavatnet. Mye hadde skjedd da 26 av de 41 fra første runde møttes til en ny samling på Hotel Atlantic i november 2021. Vi ville presentere og få tilbakemelding på våre analyser, og ta opp nye tema.

Det mest slående var hvordan de tillitsvalgte beskrev at de opplevde mindre avstander i klimadebatten, og at de var ferdige med

Klimabrølet i Stavanger, 30. august 2019. Foto: Shadé B. Martin/Norsk Oljemuseum

polariseringen: Miljøaktivister forstår bedre hvorfor sluttdato er en rød klut for oljearbeidere og vil ta hensyn til sysselsetting, og oljearbeidere forstår alvoret i klimakrisen og det grønne skiftet. Det er på tide å snakke sammen. Det er viktig å nevne at også i første intervjurunde ønsket de tillitsvalgte å komme ut av skyttergravene og ha dialog:

Å sitte i hver sin leir og bare: «vi, vi skal stoppe» og «vi, vi skal fortsette». Kanskje

[vi må] legge hodet i bløt av og til, for eksempel fagforbund og miljøpartiene (Tillitsvalgt i fokusgruppe);

Vi skal ikke demonisere miljøbevegelsen heller, og i mitt hode så må vi jo forsøke å finne en eller annen form for tilnærming der vi ikke primært blir opptatt av å skyte hverandre ned. (Tillitsvalgt i fokusgruppe.)

Siden vi traff dem første gang, har mye endret seg i olje- og klimapolitikken. Vi hatt enda en oljekrise i 2020, med enda lavere priser enn i 2016. Mange reflekterte over at det kunne bli den siste store krisen, ikke fordi oljemarkedet ikke fortsatt ville gå i bølger, men fordi oljeindustrien ville bli mindre relevant. Ingen snakker lenger om utvinning utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja, og framskrivninger av både produksjon og sysselsetting fra Oljedirektoratet og Statistisk Sentralbyrå viser kraftig nedgang i nær framtid.

Koronakrisen forsterket oljekrisen i 2020, men den norske skattepakken hindret at det ble en norsk krise. Kritikere av denne «oljekrisepakken» er redde for at den kan ha bidratt til kunstig åndedrett i industrien.

Samtidig preges nyhetene stadig vekk av klimarelaterte kriser, med flom og tørke, varmere korder og skogbranner. Sommeren 2021 erklærte FNs klimapanel «kode rød» for planeten på grunn av de eskalerende klimaendringene, og Det internasjonale energibyrået (IEA) stadfestet at om vi skal nå Paris-målet om maks 1,5 graders oppvarming, og det tilhørende målet om netto null karbonutslipp i 2050, kan vi (globalt) ikke godkjenne flere olje- og gassfelt.

Om lokalvalgene i 2019 var preget av klimadebatter, og både MDG og det nystartete bompengepartier mobiliserte rundt klimatiltak i mange kommuner, var Stortingsvalget i 2021

ansett som «klimavalget», og klima og olje ble sentrale tema for alle partiene.

De tillitsvalgte beskriver i 2021 at miljøbevegelsen og fagbevegelsen har nærmet seg hverandre og forstår hverandre bedre. «Vi må bygge broer, ikke murer», sa en, og en annen kommenterte at begge parter må komme seg ut av sine ekkokamre. (Det gikk fremdeles en kule varmt i Facebook-gruppene Stolt oljearbeider og Klimabrølet, spesielt under den forutgående valgkampanjen).

Det er også konkret samarbeid mellom fag- og miljøbevegelsen. «Broen til framtiden»¹³, har samlet fagforeninger, miljøorganisasjoner, kirke og en rekke andre siden 2014. Grønn Industri21, initiert av tankesmien Manifest, samler industri, industriforeninger og miljøorganisasjoner.

Vår rapport om polarisering ble skrevet for Grønn Industri21 og Manifest, og den var et referansepunkt for debatter og boka *Parterapi for oljefolk og klimaaktivister*, skrevet av lederen av Manifest, Magnus Marsdal. Marsdal inviterte Anja Bakken Riise, leder av miljø- og solidaritetsorganisasjonen FIVH og Atle Tranøy, konserntillitsvalgt i Aker Stord til «parterapi» for å utforske mulighetene for samarbeid og dialog mellom industrien og miljøaktivistene.

I tillegg er det hyppigere formelle og uformelle møtepunkter mellom ulike forbund og forskjellige miljøorganisasjoner. De tillitsvalgte vi

snakket med i 2021 uttalte følgende: «Klarer vi å bygge bro med miljøørsla er vi med å bygge ned barrierer innad i fagbevegelsen.» På andre arenaer har tillitsvalgte sagt at det fremdeles er behov for «parterapi», spesielt internt i LO.

Man har kanskje nærmet seg hverandre, men klimabevegelsen og fagbevegelsen er langt fra enige. Dialog og samtaler betyr ikke nødvendigvis enighet eller kompromiss, om verken problembeskrivelse eller løsninger.

De tillitsvalgte etterlyste i 2018/2019 en «fakta-basert debatt». Vi tok dem på alvor, og i 2021 presenterte vi to fortellinger, en «oljefortelling» og en «klimafortelling», som begge bruker fakta – men det er to fortellinger som ikke møtes. På den ene siden legger industrien og oljearbeidere vekt på at ensidig norsk utfasing vil ha liten eller negativ effekt på globale karbonutslipp, mens klima-aktivister (og Det internasjonale energibyrået, IEA) på den andre siden påpeker at om vi skal nå de internasjonale klimamålene som vi har forpliktet oss til, kreves det begrensninger på tilbudssiden.

Oljeinntektene er viktige for den finansielle bærekraften til den norske velferdsstaten, men med dagens omstillingsplaner når vi ikke målene om 1,5 til 2 graders oppvarming. Letestans og sluttdato vil forsere nedgangen i sysselsetting, men det er også sant at oljeindustrien opptar statlige ressurser og kompetanse som ellers kunne blitt brukt på utvikling av grønn energi.

En plass rundt bordet

Det finnes ikke enkle løsninger i dilemmaene mellom klima og olje, og om vi skal nå klimamålene kommer det til å kreve mye og koste masse. Spørsmålet er hvordan eller om vi kan få en felles forståelse, og unngå motstand mot nødvendige omstillingstiltak. Det er gjerne et spørsmål om hvem som skal betale hva og hvor mye, eller hvordan omstillingen kan gjøres mest mulig rettferdig. Oljearbeiderne som vi snakket med, mener dette ikke er deres oppgave som tillitsvalgte og arbeidsplassen er ikke den rette arenaen. Det er et politisk ansvar, og det er forbundenes sentrale ledere sin oppgave å påvirke politikken.

Begrepet *rettferdig omstilling* kommer fra internasjonal fagbevegelse, og handler om å ta hensyn til arbeidere, sårbare grupper og lokalsamfunn som er avhengige av industrien, både nasjonalt og globalt. I Ap og Senterpartiets regjeringsplattform, Hurdalsplattformen, sier de at de skal: «Invitere partene i arbeidslivet og næringer til forpliktende klimasamarbeid for utslippskutt. Det skal opprettes et nasjonalt råd for rettferdig omstilling der arbeidslivets parter har en sentral rolle.»

LO-leder Peggy Hessen Følsvik sa til *Klassekampen* at «Arbeidsfolk må bli hørt og få plass rundt bordet. Hvis ikke får vi en omstilling som er polarisert og ikke tilpasset folk flest.». På spørsmål om miljøbevegelsen bør få være med, sa hun «Nei, miljøbevegelsen har ingen plass i

dette. Dette handler ikke om klima og miljø, det handler om rettighetene til arbeidsfolk.»¹⁴

LO legger vekt på aktørenes evne til å kunne forplikte seg, og mener at miljøorganisasjoner ikke har en plass rundt bordet som skal bygge på det etablerte trepartssamarbeidet mellom arbeidere, næring og myndigheter. (I tilsvarende kommisjoner for rettferdig omstilling i land som Tyskland og Skottland har partene deltatt sammen med miljøorganisasjoner).

Det er interessant at flere av de tillitsvalgte fra oljeindustrien, som tidligere beskrev motstand mot og skepsis til miljøbevegelsen, i 2021 mente at LO og forbundsledere var konservative, og at miljøbevegelsen har en naturlig plass i et nasjonalt omstillingsråd.

LO-leder Peggy Hessen Følsvik. Foto: Terje Pedersen/NTB

Noter

- 1 Jordhus-Lier, D. and Houeland, C Polarisering i klimadebatten – Samtaler med tillitsvalgte i oljeindustrien', Rapport 7/2020 Manifest Tankesmie/Industriaksjonen
- 2 Flertallet av LO-delegatene tilhører forbund som sier nei til oljeaktivitet i Lofoten - Fagbladet.no
- 3 For mer detaljer om konflikten om LoVeSe: Houeland, C., Jordhus-Lier, D. C., & Angell, F. H. (2021). Solidarity tested: The case of the Norwegian Confederation of Trade Unions (LO-Norway) and its contradictory climate change policies. *Area*, 53(3), 413-421.
- 4 Se mer om historien: Houeland C and Jordhus-Lier D. (2021) Oljearbeiderne – samfunnsbyggere eller bremseklosser? I Ljunggren J and Nordli Hansen M (eds) Arbeiderklassen. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 165-184.
- 5 Den mektige olje-alliansen som folk knapt har hørt om – Dagsavisen 29.11.2021
- 6 Ber kirken droppe oljeprester - <https://www.dagen.no/nyheter/ber-kirken-droppe-oljeprester/>
- 7 MDG-politikker sjokkerer: <https://www.abcnyheter.no/nyheter/politikk/2019/10/01/195615069/mdg-politiker-sjokkerer-sammenlignet-oljearbeidere-med-nazister-og-slavedrivere>
- 8 Se mer om media-analysen: Ytterstad A, Houeland C and Jordhus-Lier D. (2021) Heroes of the Day After Tomorrow: "The Oil Worker" in Norwegian Climate Coverage 2017–2021. *Journalism Practice*: 1-17.
- 9 <https://www.nrk.no/ytring/oljeskamma-1.14635554>
- 10 <https://energiogklima.no/kommentar/ma-vi-vaere-brune-for-a-bli-gronne/?fbclid=IwAR1skhk-K3RaZAwZYXTF8XYNbwm4JV0WYQFaPtd-37tHEdMaLeIrObNudxY>
- 11 Norsk Oljemuseums Årbok 2019
- 12 <https://www.altaposten.no/meninger/2017/08/12/%E2%80%93Oljearbeiderne-har-v%C3%A6rt-v%C3%A5re-helter-15146732.ece>.
- 13 <https://broentilframtiden.com/>
- 14 https://klassekampen.no/utgave/2021-11-10/krever-plass-rundt-bordet/LjkW?fbclid=IwAR00GaVU73FbYf1dozsnwNZK6_lw89iEH89qst9nR39I_suFc2-7_kpA41g

Norsk Oljemuseum
Årbok 2021

Smakebiter fra Equinor 50 år

18. september 2022 er det 50 år siden Den norske stats oljeselskap ble stiftet. Jubileet markeres blant annet med at Norsk Oljemuseum lanserer en egen nettside for å formidle selskapets historie. Dette har vi arbeidet med i et par år allerede, og i denne årboken har vi samlet noen smakebiter av hva vi har å by på.

Av Kristin Øye Gjerde

Norsk Oljemuseum har etter hvert en lang tradisjon for å dokumentere felter på norsk sokkel. Helt siden 2002 har vi tatt vare på kildemateriale og formidlet historien til noen av de mest betydningsfulle feltene på norsk sokkel. Det startet med Ekofisk, og deretter Frigg, Valhall, Statfjord og Draugen. Resultatet er nå samlet på www.Industriminne.no. Den brede erfaringen med dette arbeidet var en viktig del av bakgrunnen for at museet i 2019 fikk oppdraget med å lage nettsiden til Equinors 50-årsjubileum.

På nett

Det nye nettstedet får navnet *Equinor 50 år*. I likhet med de andre industriminnenettsidene vil det bestå av et stort antall artikler både på norsk og i engelsk oversettelse. Det gir muligheter

for å nå et betydelig norsk og internasjonalt publikum.

For at det skal være enkelt å orientere seg er nettsiden delt inn i fire hovedtemaer: «Styring av og i Equinor», «I Norge og verden», «Teknologi og miljø» og «Økonomi og samfunn». De mest visuelle og intuitive inngangene til innholdet vil være «Tidslinjen» og «Kartet». På tidslinjen kan en følge historien fra år til år. I kartet kan en veksle mellom et Norgeskart med punkter hvor en kan klikke inn på Equinor-opererte felter, landanlegg og kontorer, eller verdenskartet der en kan velge å få vite mer om Equinors engasjementer i de fleste land der selskapet er eller har vært engasjert.

En fordel med en nettbasert løsning er at det i tilknytning til artiklene kan knyttes et bredt

INDUSTRIMINNE.NO

Equinor
50 år

Styring av og i Equinor | I Norge og verden | Teknologi og miljø | Økonomi og samfunn | Tidslinje | Kart | ENG | 🔍

Historien om Norges mest verdifulle selskap

Opprettet som helstatlig selskap 18. september 1972.
Delprivatisert i 2001.

Hva leter du etter?

Utforsk tema

Styring av og i Equinor →

I Norge og verden →

Teknologi og miljø →

Økonomi og samfunn →

antall kilder, som for eksempel bilder, film, lyd og lenker til rapporter og avhandlinger. En god søkefunksjon gjør det dessuten lett og raskt å finne fram til den informasjonen en er ute etter.

Artiklene blir til

Når dette skrives, er arbeidet med nettsiden enda ikke ferdig. Det er en omfattende prosess å lage

en slik nettside. Arbeidet startet i januar 2020 og vi hadde da 2,5 år på oss for å bli ferdige.

En prosjektgruppe ved Universitetet i Oslo (UiO) under ledelse av professor Einar Lie var da allerede godt i gang med forberedelsene til å utarbeide et historieverk i to bind om selskapets historie. Deler av grunnlaget for arbeidet med bokverket er flere

masteroppgaver, samt et doktorgradsprosjekt og en postdoktorstilling. Til selve bokprosjektet ble det ansatt to forfattere: Eivind Thommassen til bind 1 og Marten Boon til bind 2.

Arbeidet til studentene og forfatterne av bokverket ved UiO er noe også de ansatte på Norsk Oljemuseum har hatt nytte av. Men vårt arbeid med å skrive artikler til nettsiden har skjedd parallelt med at bokverket ble til, og vi har derfor drevet egen forskning.

Til å pløye gjennom et rikholdig litteratur- og kildemateriale, har museet et eget forfatterteam. Det består av Bjørn Lindberg, fagsjef og geolog, Ole Jone Eide, seniorforsker og historiker, Trude Meland, forsker og historiker, Julia Stangeland,

pedagog og historiker, samt prosjektleder Kristin Øye Gjerde som er seniorforsker og historiker. Dessuten har flere personer bidratt med enkeltartikler. Alle artikler som publiseres på nettstedet Equinor 50 år.no er det forfatterne og Norsk Oljemuseum som står fullt og helt ansvarlige for.

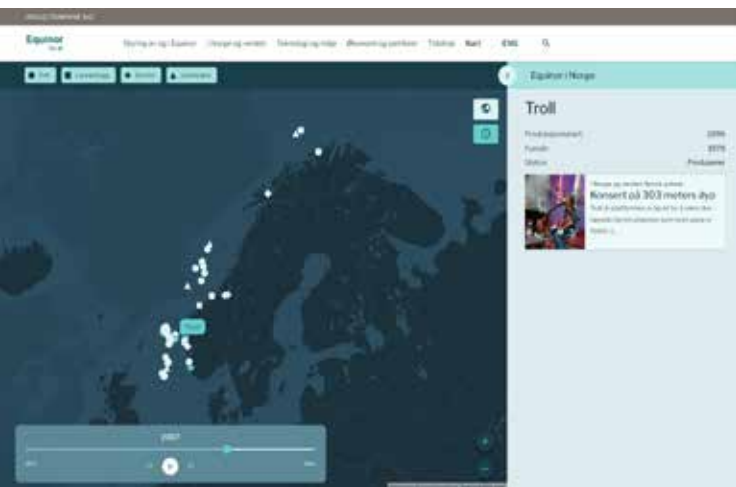
Kilder og litteratur

I artiklene som publiseres på nettstedet Equinor 50 år, har forfatterne på Norsk Oljemuseum brukt et variert kildemateriale. En viktig primærkilde er styreprotokoller. Siden Arkivverket har digitalisert Statoils styreprotokoller fra 1972 frem til 1992, har disse vært tilgjengelige for oss på www.digitalarkivet.no

Videre har vi på fjernarkivet Iron Mountain i Risavika fått tilgang til styrepapirer og konsernledermøter fram til 2002. Men tilgangen til selskapets interne arkiver etter 2002 har av tekniske og juridiske årsaker vært begrenset. Noe har vi likevel fått på forespørsel.

Nasjonalbibliotekets www.Bokhylla.no er et uvurderlig hjelpemiddel. Der er det mulig å grave i Stortingsprotokoller, digitaliserte bøker, tidsskrifter og aviser. Statoils egne internmagasin *Status*, og kvartalsmagasinet Statoil som også er tilgjengelige hos Nasjonalbiblioteket, har vært flittig benyttet.

Mye er skrevet om Statoil, alt fra Arve Johnsens memoarer til blant annet Bjørn Vidar Lerøen

og Håkon Laviks bøker om deler av selskapets historie. Statoils historie er en viktig del av Norsk oljehistorie, som ble utgitt i tre bind i 1990-årene. Videre finnes det et stort antall forskningsrapporter hvor Statoil/Equinor har blitt satt under lupen – for å nevne noe. Men det er relativt lite litteratur som på en helhetlig måte dekker selskapets historie de siste femten årene. Der har Marten Boons kapittelutkast til historieverkets bind 2 vært til stor hjelp.

På Equinors egne hjemmesider er det også et rikholdig materiale. Særlig årsrapportene er viktige kilder, men også granskingsrapporter om virksomheten har blitt benyttet.¹ En annen kilde er avisartikler, som kan gi gode pekepinner om vesentlige hendelser. Som Norges største selskap har Equinor naturlig nok blitt viet mye spalteplass opp gjennom årene.

Et helt team

For å lage en fullt fungerende nettside trengs det spesialkompetanse på mange områder. Uten bilder, film, lenker, søkeside og en funksjonell og innbydende layout, kommer ikke budskapet til sin rett.

Prosjektteamet består, i tillegg til forfatterne, av blant andre to fotografer, Shadé Barka Martins og Rune Egenes, som har ansvar for foto og film. Bibliotekar Synnøve Hageberg sørger for å gjøre relevant litteratur søkbar og lenker den opp til artikler. Flinker

folk på Nasjonalbiblioteket sørger for at søkefunksjonen fungerer på en god måte. Nettselskapet Netpower har tilrettelagt strukturen i nettsiden og har gitt siden et innbydende og funksjonelt design.

Sist, men ikke minst må nevnes innspill fra publikum via sosiale medier. Denne kontakten har bidratt til at museet har fått kjennskap til historier, bilder, film og gjenstander fra privatpersoner til museets samling som vi ellers ikke ville fått tak i.

At Norges suverent største selskap fyller 50 år, er en viktig hendelse i både norsk og internasjonal industri- og energihistorie. Derfor håper vi at interessen fra publikum vil være levende til stede både i Norge og resten av verden når nettstedet lanseres.

Noter

1 <https://www.equinor.com/no/investors/our-dividend/annual-reports-archive.html>

Norsk Oljemuseum
Årbok 2021

Kompetanse betyr alt!

Stortinget hadde bestemt at et statlig oljeselskap skulle opprettes. Det formelle var på plass. Men hvem skulle arbeide i dette selskapet? Hvordan var det mulig å finne folk med rett kunnskap i et land hvor olje var oppdaget bare to og et halvt år tidligere? Letingen skjedde i både inn- og utland.

Av Trude Meland

I stortingsvedtaket om opprettelsen av Statoil ble det klart at styret i selskapet selv skulle bestemme organisasjonsform. Og styret slo fast at oppbyggingen av selskapet ville være tjent med en flat struktur og «unngå å binde seg til en fastlagt pyramidal organisasjon»¹ De

aktuelle kandidatene til lederstillinger burde ha nødvendig variasjon av kompetanse for å danne en ledergruppe hvor oppgavene ble fordelt av administrerende direktør. Ledergruppens mandat var å løse oppgaver som meldte seg for selskapet og den skulle fungere som en prosjektgruppe for selskapets oppbygging og organisasjon.²

De første ansettelsene

I begynnelsen av 1973 hadde Statoil to ansatte. Ved årets slutt var tallet kommet opp i 54. I 1974 var antallet steget til 118. Gjennomsnittsalderen på de ansatte var 32 år og 10 mnd. Det hadde vokst fram en gruppe av unge, faglig kvalifiserte og motiverte ansatte som skulle være med på å bygge opp det nye selskapet.

Opplæring måtte til for at nordmenn skulle få den rette kompetansen. Foto: Elf Aquitaine Norge A/S/Norsk Oljemuseum

På sitt første styremøte 5. desember 1972 informerte Arve Johnsen om at det var kommet inn 475 søknader til lederstillingene. Tre dager senere holdt han de første samtalen med aktuelle kandidater. Første ansatt ble sekretæren Marit H. Falck.

LEDERE
til Den norske stats oljeselskap A/S

Den norske stats oljeselskap A/S ble etablert 18. september i år. Selskapet er dannet for å ivareta Den norske stats forretningsmessige interesser i petroleumsektoren.

Selskapets sete er Stavanger.

Den norske stats oljeselskap A/S har som formål selv, eller gjennom deltogelse i og samarbeide med andre selskaper å drive undersøkelse etter og utvinning, transport, foredling og markedsføring av petroleum og avledede produkter, og annen virksomhet som står i naturlig forbindelse med dette. I tiden som kommer vil selskapet få overført Den norske stats rett til forretningsmessig deltogelse i andre selskapers eller grupper virksomhet på den norske kontinentalsokkel og i utlandet.

Det forestår nå en oppbygging av selskapet i rask takt slik at det blir i stand til effektivt å løse sin oppgave.

Den norske stats oljeselskap A/S søker i første omgang kontakt med lederpersonligheter som sammen med administrerende direktør vil utgjøre selskapets ledersjikt og som selvstendig kan bistå administrerende direktør med oppbyggingen og driften av selskapet.

Selskapet søker til dette dynamiske personer i alder 30 til 50 år med gode språkkunnskaper, med et personlig engasjement for oppgaven og helhet med utdannelse og erfaring innenfor områder som har betydning for Den norske stats oljeselskap A/S, slik som geologi, geofysikk, produksjonsteknologi, petrokjemisk industri, internasjonal finans og økonomi samt administrasjon.

Kandidater som er interessert i å komme i betraktning, bes melde seg skriftlig til styrets formann, høyesterettsadvokat Jens Chr. Hauge, Drammensvn. 40, Oslo 2, innen 15. november 1972.

En av de første stillingsannonse.

Første ansatte i ledergruppen var Olav K. Christiansen, en mann med amerikansk utdanning og erfaring fra Standard Oil i California og Industridepartementet. Han ble avdelingsleder for teknologi. Samme tittel fikk nestemann, Helge Skinnemoen, sivilingeniør fra teknisk høyskole i Darmstadt og med erfaring fra Norsk Hydro i USA. Han skulle lede selskapets satsing på raffinering og petrokjemi.

Advokat Jon Ruud, jurist fra Universitetet i Oslo, med blant annet erfaring fra Norsk Hydro, fikk

ansvaret for jus og avtaleverk. Han hadde arbeidet i Den internasjonale arbeidsorganisasjon ILO i Genève før han begynte i Norsk Hydro i 1966. Fra første dag arbeidet han med forhandlinger og ansvar for oppbygging av selskapets juridiske avdeling.

Erik Schanche som skulle lede avdeling for markedsføring og budsjettplanlegging hadde studert i Uppsala og University of Missouri og hadde erfaring fra utenriksstjenesten og shipping.

Ansvar for administrasjon falt på Christian Halvorsen. Han var utdannet fra Norges Handelshøyskole og fra California og hadde arbeidet som både industrikonsulent og økonomisjef.

Tor Espedal ble ansatt som leder av selskapets økonomi- og finansavdeling i september 1973. Den siste ansatte i ledergruppen ble Arne H. Halvorsen som leder for informasjon og samfunnskontakt.

Alle unntatt Halvorsen hadde relevant erfaring fra oljebransjen eller utenlandske selskap, som på sin side hadde opparbeidet seg en usedvanlig kunnskap om bransjen som journalist i Stavanger Aftenblad.

Utfordringen var større da Johnsen skulle rekruttere geologer, geofysikere og petroleumsmotoren. Det fantes mange geologer og

Noen av de første ansatte. Illustrasjon: Jan Ulriksen

ingeniører i Norge, men få med erfaring fra petroleumssektoren. For å finne nøkkelpersoner innen disse fagområdene måtte administrerende direktør se til USA.

Styret ga fullmakt til å ansette «to til fire utenlandske eksperter på leder/mellomledernivå» innen undersøkelse og petroleumsteknikk.³ Forsommeren 1973 dro Arve Johnsen derfor sammen med Olav K. Christiansen og Arne Lervik, selskapets første geolog, til USA for å intervju aktuelle kandidater.⁴

Amerikanerne Eugene B. Muehlberger, som kom fra Shell ble leder for boring og produksjon og Phillip H. Halstead, fra Chevron, ble leder for undersøkelsesvirksomheten.

Høsten 1974 ble ytterligere to amerikanere ansatt. George A. Bell fikk jobben med å bygge opp seksjon for geofysikk og Donald I. Milton for petroleumsgnologi. Endelig hadde Statoil på plass fagfolk til å lede oppbygging av kompetanse innen både leting, boring og produksjon.⁵ Seks avdelinger var opprettet: undersøkelse, teknologi, markedsføring, økonomi og finans, jus og avtaleverk og administrasjon.

For styret var en bevisst strategi ikke å benytte tittelen direktør, men heller bruke titler som indikerte ansvarsområder og nivå.⁶

«Før alle av oss har oppnådd målet har ingen oppnådd noe».

- Rosemary Brown

Statoil ønsket å bli tildelt operatøransvar for lete- og produksjonslisenser, og måtte klare å bygge en organisasjon av erfarne medarbeidere så fort som mulig. De første årene i selskapets liv innebar derfor en intens opplæringsperiode. Det skjedde delvis gjennom formell utdanning, kunnskapsreiser til utlandet og opplæring fra andre selskap i Norge.⁷

Arbeid på boredekk. Foto: Elf Aquitaine Norge A/S/Norsk Oljemuseum

Ved hver blokk hvor staten ga konsesjon til leting og produksjon, ble det stilt krav om at oljeselskapene som fikk eierandeler skulle hjelpe til med opplæring av ansatte ved de norske bedriftene som skulle involveres. Så også Statoil. Statoil utnyttet sin stilling til å få hjelp til opplæring. De første årene var flere ansatte utplassert hos oljeselskap som Elf, Amoco, Mobil, Conoco og Shell.

Kompetansepersonell hos disse selskapene

skulle, i tillegg til normal drift, bidra til at godt utdannede nordmenn tilegnet seg spesialkompetanse innen oljestrategiske fag så raskt som mulig.

En annen mye brukt metode for teknologi-overføring til Norge, var å sende nordmenn til utlandet for kortere eller lengre studieopphold og kurs hos andre selskap, så også Statoil-ansatte. Mange av de første ansatte ble sendt til utlandet.⁸

Tidlig organisasjonskart. Kilde: Statsarkivet i Stavanger, PA 1339 - Statoil ASA, Serie Aa - Møtebøker, referatsprotokoller, forhandlingsprotokoller o.l., arkivstykke 7.

Noter

- 1 Protokoll fra styremøte i Den norske stats oljeselskap A/S (1972. 5. desember) Hentet fra: <https://www.digitalarkivet.no/oe10511205101014>
- 2 Protokoll fra styremøte i Den norske stats oljeselskap A/S (1972. 5. desember) Hentet fra: <https://www.digitalarkivet.no/oe10511205101014>
- 3 SAST/A-101656/0001/A/Ab/Aba/L0001. Protokoll fra styremøte i Den norske stats oljeselskap A/S (1973. 1. juni). Hentet fra: <https://www.digitalarkivet.no/oe10511205101027>
- 4 Johnsen, A. (1988). Utfordringen: Statoil-år. Oslo: Gyldendal. s. 62
- 5 Hanisch, T., Nerheim, G., & Norsk petroleumforening. (1992). Fra vantro til overmot? (Vol. 1). Oslo: Leseselskapet. s 368
- 6 SAST/A-101656/0001/A/Ab/Aba/L0001. Protokoll fra styremøte i Den norske stats oljeselskap (19723. 21. juni). Hentet fra <https://www.digitalarkivet.no/oe10511205101030>
- 7 Arkivreferanse. SAST/A-101656/0001/A/Ab/Abb/L0003 Arkiv Pa 1339 - Statoil ASA Stykke/mappe L0003: Styremøter Statoil. <https://www.digitalarkivet.no/db60034663000799>
- 8 Moland, Elisabeth Ugland. (2011). Fra lærling til mester: Kunnskap og kompetansebygging i Statoil årene 1972–1986. (Mastergradsavhandling). Universitetet i Agder, Kristiansand. Hentet fra: <https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/bitstream/handle/11250/139504/HI-500%202011%20Vsr%20Masteroppgave%20Elisabeth%20Ugland%20Moland.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

I tillegg til kompetanseheving gjennom utplassering, videreutdanning og kunnskapsreiser var leteopplæringen fra Esso og utbyggingsavtalen av Statfjord med Mobil viktig for Statoils samlede kompetanseheving. De to samarbeidsavtalene var avgjørende for at selskapet skulle nå målet om å bli et teknologisk kompetent, operativt selskap.

Norsk Oljemuseum
Årbok 2021

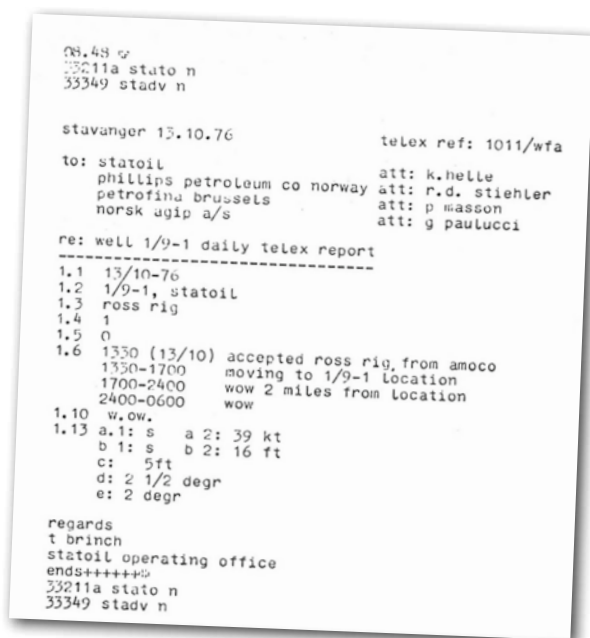
Statoils første funn - Tommeliten Alpha 9/1-1

Arve Johnsen hadde tidlig store ambisjoner om et vertikalt integrert oljeselskap, som skulle gjøre alt fra leting etter olje til salg av bensin. Fire år etter etableringen av Statoil var selskapet klart til å stå på egne bein i den første av disse oppgavene - boring av en letebrønn.

Av Björn Lindberg

Etter å ha boret et par (tørre) brønner med Esso som teknisk assistent og «kjørelærer», var tiden kommet for at Statoil skulle få sin svenneprøve og på egenhånd bore en letebrønn. Høsten 1976 overtok Statoil Ross Rig fra Amoco i blokk 2/8 og flyttet riggen knappe tre mil til blokk 1/9, 285 kilometer sørvest av Egersund, nesten midt mellom Storbritannia, Danmark og Norge.

Ankerhåndteringsfartøyet «Ibis One» startet oppankring med å droppe anker nummer fem. Idet anker nummer 1 og 7 skulle droppes opp mot vind og strøm, snudde vinden. Etersom en rigg som måler 108 x 67 meter utgjør et betydelig vindfang, påvirket dette hvor riggen endte opp. Ross Rig ble liggende 350 meter vest av ønsket lokasjon – et ganske betydelig avvik. Dette kunne kompenseres noe med forhaling av ankere, og til slutt befant Ross Rig seg på 78 m vanddyp knappe 70 meter fra opprinnelig planlagt


```
08.48 w  
33211a stato n  
33349 stadv n  
  
stavanger 13.10.76  
telex ref: 1011/wfa  
  
to: statoil  
phillips petroleum co norway att: k.helle  
petrofinna brussels att: r.d. stiehler  
norsk ugip a/s att: p.masson  
att: g.paulucci  
  
re: well 1/9-1 daily telex report  
-----  
1.1 13/10-76  
1.2 1/9-1, statoil  
1.3 ross rig  
1.4 1  
1.5 0  
1.6 1330 (13/10) accepted ross rig, from amoco  
1330-1700 moving to 1/9-1 location  
1700-2400 wow 2 miles from location  
2400-0600 wow  
1.10 w.o.w.  
1.13 a.1: s a 2: 39 kt  
b 1: s b 2: 16 ft  
c: 5ft  
d: 2 1/2 degr  
e: 2 degr  
  
regards  
t brinch  
statoil operating office  
ends+++++  
33211a stato n  
33349 stadv n
```

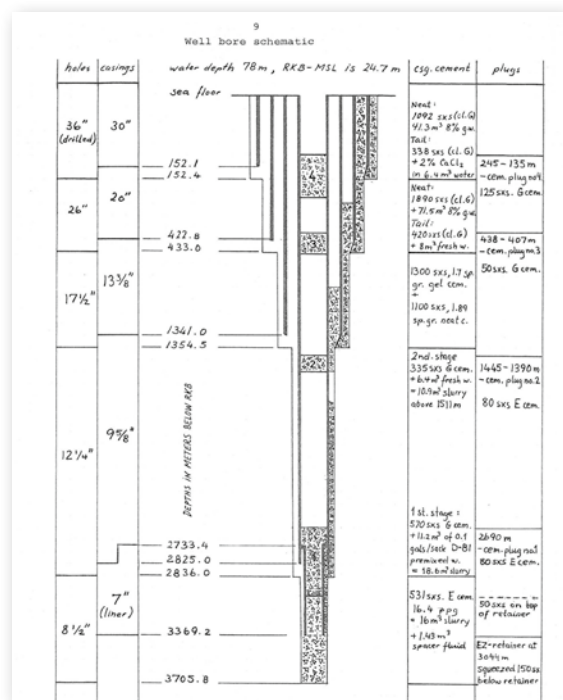
Figur 1: Den første telex som ble sendt fra «Statoil operating office» som forteller at Ross Rig er overtatt fra Amoco og at de venter på været (wow - waiting on weather). Fra *Status nr. 16*, 1976.

posisjon. Etter 36 timer og 45 minutter, hvorav 16 timer utgjorde venting på været, var Ross Rig klar til å bore Statoils første brønn i egen regi.

Drilling in the name of...

Dette var letebrønn nummer 121 på norsk sokkel, hvorav 41 funn. Statoil boret brønnen på vegne av Statoil/Phillips-gruppen som også inneholdt selskapene Fina og Norsk Agip. Funnene som var gjort til da, konsentrerte seg rundt Ekofisk, Frigg og Statfjord. Tredje konsesjonsrunde var enda ikke utlyst. Boremålet var en saltstokk hvor man primært lette etter petroleum av dan og kritt alder (om lag 66 millioner år gamle bergarter). Den samme letemodellen var påvist i Ekofisk et par mil borte, så det var godt håp om å finne noe. Det var også en plan om å bore ned i enda eldre bergarter, av jura og trias alder, men dette lot seg ikke gjøre i denne brønnen.

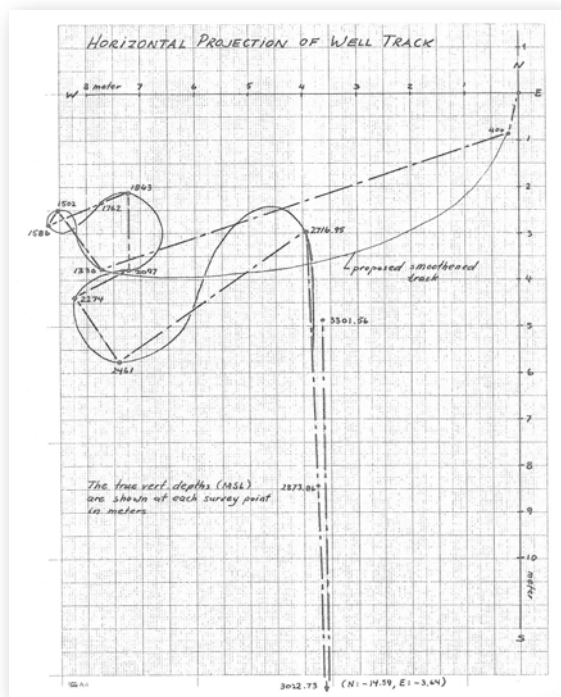
Borekronens, eller rettere sagt borekronenes vei ned mot boremålet forløp i hovedsak uten overraskelser og vansker. De første 150 meterne ble det benyttet en 36 tommer (") borekrone, avløst av 26", 17½", 12¼" og til slutt en 8½" som skulle bore gjennom det forventede reservoaret på mer enn 3000 meters dyp. Det er lett å tro at borekronen går vertikalt ned i undergrunnen, men i praksis skjer det ikke. Når borekronen for eksempel treffer store steiner skjærer den ut til siden, og så må den som styrer boret prøve å kompensere for det. På den måten kan det bli

Figur 2: Skjematisk oversikt over undergrunnen fra havbunnen og nedover med hullstørrelse, foringsrør, dyp og informasjon om sementering. Hentet fra Completion report.¹

betydelige avvik fra det opprinnelige målet. (se fig. 3).

Den 20. november 1976, etter 37 dager med boring, dukket det fra 3045 meter under havbunnen opp borekaks av kalkstein, som lyse opp under fluoriserende lys – et tegn på

Figur 3: Horisontal projeksjon av brønnløpet til 9/1-1 som viser at brønnen er langt fra vertikal, men «skruer» seg nedover i undergrunnen. Totalt avvik fra ønsket posisjon er i dette tilfellet mindre enn 20 meter. Hentet fra Completion report.²

tilstedeværelse av hydrokarboner. Dette var tilstrekkelig lovende til at boreleder besluttet å gå ut av borehullet med borekronen og inn med kjernetakingsutstyr. Det tok noe lengre tid enn antatt å komme ned til reservoaret. Dette vises på figur 4, hvor den faktiske kurven er flatere enn den på forhånd beregnede.

At dette var relativt tidlig i oljealderen kommer blant annet frem av enhetsbruken i de ulike rapportene, hvor noe er i fot som var standard amerikansk bruk, og noe er i meter, som skulle være norsk standard.

Duften av å finne

Noen liker lukten på bensinstasjoner. Sannsynligvis var geologene Asmund Hage og Jakob Bleie i den kategorien, ettersom de beskrev den første kjernen på dekk som «good odor». Kjernen fra 3048 meter under havbunnen var 9,2 meter lang og inneholdt kalkstein av dan alder med olje/kondensat/petroleum. Under kjernetaking av kjerne nummer to, røk en av ankerkjettingene, men uten at store problemer oppstod. Men det skulle senere vise seg at ankerkjettingen igjen forårsaket problemer.

Det ble tatt totalt tolv kjerner på til sammen nesten 200 meter. Slike er viktige for å kunne gjøre detaljstudier om porøsitet, permeabilitet (gjennomstrømningsevne), vannmetning og en rekke andre egenskaper. Etter kjernetaking ble loggeverktøy senket ned i borehullet, og kunne gi ytterligere informasjon om hva som skjulte seg i dypet. Til slutt ble det boret videre til 3705,8 meter, såkalt TD (Total Depth). Basert på informasjon fra loggingen ble det besluttet å produksjonsteste hullet.

For å kunne si noe om produksjonsegenskapene til funnet ble det foretatt DST (Drill Stem

Test) som produserer petroleum fra ulike soner i brønnen, både for prøvetaking og for å se hvor mye petroleum som strømmer ut fra formasjonene. Dette gjøres ved at det sementeres fast et foringsrør som i resten av brønnen (i reservoarseksjonen som er 8½" settes et foringsrør på 7"). Inne i foringsrøret monteres det spesialutstyr for testing, og så sprenges en ladning for å perforere veggene på foringsrøret i det ønskede området. Ettersom oljen eller gassen befinner seg under høyt trykk vil den presses inn i testrøret og gjennom dyser opp til riggen.

Det finnes ikke infrastruktur for å ta unna olje eller gass under disse operasjonene, og det som kommer opp brennes av fra en flammebom som stikker ut fra plattformen. Det er, hvis testflammen brenner, et tydelig tegn på at det neddyppet befinner seg petroleum. Det ble foretatt slike DST-er fra hele åtte ulike intervall i brønnen, en kostbar og tidkrevende operasjon.

Under den siste DST-en røk ankerkjettingen igjen, og det ble besluttet å plugge brønnen midlertidig med mulighet for å komme tilbake

TESTING PÅ BLOKK 1/9.

Testing ombord på Ross Rigg 1/9. Foto: Informasjonsfilm.

Foto: Fra Status 1977 nr. 1

å gjøre ytterligere undersøkelser. Det skjedde ikke, og brønnen ble permanent plugget ti år senere.

Undersøkelser av ankerkjettingene i etterkant, indikerte at stålet var blitt overopphetet under støping. Etter støping skal stålet varmes opp på ny for å få rett temperatur («normaliseres»), noe som ikke hadde blitt gjort på rett vis og dermed forårsaket svakheter. En slik normalisering ble foretatt og kjettingene resertifiserte av Det

Norske Veritas, og dermed var Ross Rig klar for neste boremaal som var Sleipner Vest.

Statoils første selvstendige funn fikk etter hvert navnet Tommeliten Alpha, og er beregnet til å inneholde om lag 5,8 millioner Sm³ olje samt 14,8 milliarder Sm³ gass. Equinor er ikke lenger rettighetshaver. Operatør for området pr. 31.12.2021 er ConocoPhillips, som i 2021 leverte inn en plan for utbygging og drift med forventet oppstart i 2024.

RIG TIME DISTRIBUTION SUMMARY, WELL: 1/9-1

		hrs.	%	1*	2*	3*	4*	5*	6*	7*	8*	9*	10*	11*	12*		
DRILLING OPERATION	MOVING	8.5	3														
	MOORING	2.0	0.7														
	DRILLING (RATATE)	408.5	13.5														
	OPEN HOLE	11	0.4														
	UNDERREAN	—	—														
	TRIPS	196	6.4														
	Csg. Cmt, WOC	150.5	4.9														
	SUBSEA EQUIPMENT	60.5	2														
	AP DETECTION	11.5	0.4														
	ROUTINE C&C	7.3	0.2														
	REAM	33.5	1.1														
	SURVEY	17	0.6														
	P&A	58	1.9														
	F.S.T.	3	0.1														
	MAINTENANCE	5	0.16														
	OTHER	28.5	0.9														
	FORMATION EVALUATION	CORING	174	5.7													
		LOGGING	71.5	2.35													
CIRC SAMPLES		7	0.23														
W/L FORM TEST		14.5	0.48														
PRODUCTION TEST		130.4	4.2														
OTHER	—	—															
DOWNTIME	RIG REPAIRS	2.5	0.08														
	RIG MOVING	65.5	2.15														
	W.O.W.	125.5	4.12														
	SUBSEA/BOP.	—	—														
	FISHING	—	—														
	LOST CIRCULATION	5.4	0.177														
	WELL CONTROL	4	0.13														
	WELL PROBLEMS	7.4	0.243														
	FORMATION TESTING	7	0.23														
	DIVING	—	—														
OTHER	53.5	1.76															

Noter

- https://factpages.npd.no/pbl/wellbore_documents/243_1_9_1_Completion_report_I.pdf
- https://factpages.npd.no/pbl/wellbore_documents/243_1_9_1_Completion_report_I.pdf
- https://factpages.npd.no/pbl/wellbore_documents/243_1_9_1_Completion_report_I.pdf

Figur 5: Tidsbruk for brønn 1/9-1 viser at kun 13,5 prosent av tiden ble brukt til boring (drilling), mens produksjonstestingen (DST) tok hele 42,8 prosent av tiden. Hentet fra Completion report.³

Norsk Oljemuseum
Årbok 2021

Vingeklippingen av Statoil

Til tross for Stortingets vedtak om å etablere Statoil i 1972, ulmet det snart en underliggende konflikt om selskapets rolle som statens instrument i oljepolitikken. Ved stortingsvalget i 1981 økte innflytelsen til de kreftene som ønsket økt statlig kontroll med pengestrømmen, gjennom en reorganisering av selskapet - den såkalte vingeklippingen¹.

Av Finn E. Krogh

Da Høyre overtok regjeringsmakten etter stortingsvalget høsten 1981 ønsket partiet å foreta en reorganisering av Statoil, for å dempe den økonomiske maktkonsentrasjonen i selskapet. Dette var de viktigste ankepunktene mot Statoils posisjon i norsk oljevirkosomhet:

- Statoil blir for stort og dominerende
- Statoil truer demokratiet ved å bli en «stat i staten»
- Statoil representerer en sammenblanding av forretning og forvaltning
- Statoil vil kunne skape usunne avhengighetsforhold i næringslivet
- Statoils pengerikelighet kan medføre sløsing med samfunnets ressurser

Det var slutt på den tverrpolitiske enigheten som hadde gjort seg gjeldende da statsoljeselskapet ble etablert i 1972. Den hadde slått sprekker allerede i 1973, da Statoil skulle overta statens rettigheter på Frigg-feltet, og det oppsto konflikter om selskapets fullmakter og behovet for ordninger som sikret folkevalgt styring og kontroll.

Gjennom siste halvdel av 1970-tallet ble Høyres innvendinger mot Statoils posisjon gjort til hovedsak i partiets oljepolitikk. Arbeiderpartiets tillit til statsoljeselskapet forhindret imidlertid kritikken å komme lenger enn til Stortingets talerstol. Regjeringsskiftet i 1981 ga Høyre en reell anledning til å få gjennomslag for sine kritiske synspunkter.

Framtidsvisjonen

I sin tiltredelseserklæring hevdet Willoch-

regjeringen at den ønsket å treffe tiltak som ville endre Statoils stilling innen det statlige organisasjonsmønsteret. Hensikten med dette skulle være å dempe utsiktene til økonomisk maktkonsentrasjon.

Den politiske debatten om Statoils framtid var på dette tidspunktet farget av vekstprognoser basert på en høy oljepris og en jevnt stigende utbyggingstakt. Ut fra slike beregninger kunne selskapet komme til å disponere en tredjedel av statens inntekter rundt år 2000. Denne statskapitalistiske framtidsvisjonen ble av Høyre kjørt fram som en trussel mot mulighetene for politisk styring med oljesektoren. Senterpartiet og Kristelig Folkeparti støttet denne tankegangen – og dermed var det etablert et flertall på Stortinget for å gjennomføre en reform av Statoils rolle i norsk oljevirkosomhet.

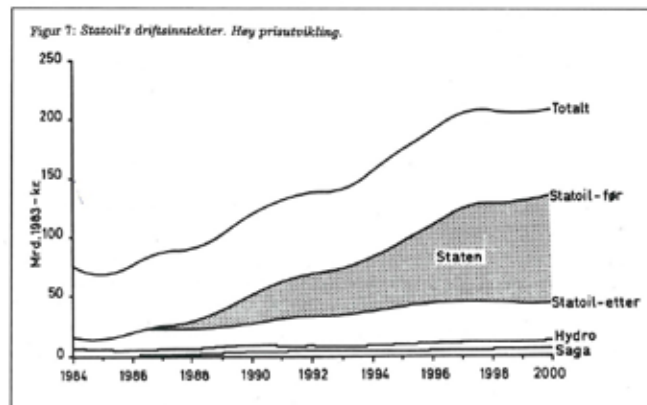
Høyre som pådriver

Med nyvunnet regjeringsmakt og et borgerlig flertall i ryggen, gikk Høyre i gang med å realisere sine reformidéer. Partiets syn på de organisasjonsmessige sidene ved norsk oljepolitikk var gjort kjent i god tid før valget høsten 1981. Høyres oljepolitiske komité hadde i mai 1981 avgitt en svært Statoil-kritisk motmelding til Arbeiderpartiets perspektivmelding fra året før. Her ble det skissert konkrete retningslinjer for en reform av statsoljeselskapet.

To framtreddende medlemmer av Høyres oljepolitiske komité, Vidkun Hveding og Hans Henrik Ramm, inntok etter regjeringsskiftet

stillingene som statsråd og statssekretær i Olje- og energidepartementet (OED). Fra disse posisjonene kunne de på egen hånd bestemme retningslinjene for det videre reformarbeidet. Høyres oljepolitiske ekspertise ble på denne måten sentrale pådrivere og aktører i selve beslutningsprosessen.

Idéene fra Høyres motmelding fikk også overraskende stor støtte fra det administrative apparatet i OED. Embetsverket hadde ved flere anledninger følt seg overkjørt av Statoils evne til å få saker vedtatt på politisk nivå uten at departementets egne vurderinger ble tatt hensyn til. Dette hadde over tid skapt et anstrengt forhold mellom OED og Statoil. Embetsverket inntok derfor en positiv holdning til Høyre-regjeringens reformforslag.

Denne grafen fra Stortingsmelding nr. 73 (1983-84) viser Statoils driftsinntekter før og etter en eventuell reorganisering. Intensjonen i denne figuren fikk Energi- og industrikomiteen til å legge frem en enstemmig innstilling om Statoil-reformen.

«Bestillingsverk»

I februar 1982 ble det såkalte Mellbye-utvalget oppnevnt for å utrede alternative løsninger for hvordan en reform av det gjeldende organisasjonsmønsteret kunne gjennomføres. Utvalgets mandat var stramt formulert og nært knyttet til Høyres oljepolitiske program. Det ble forutsatt at statens samlede inntekter, direkte og via Statoil, ikke måtte bli mindre enn under det gjeldende systemet. Statens rettigheter – økonomiske og andre – skulle heller ikke reduseres.

I praksis betød dette at Mellbye-utvalgets anbefalinger måtte holdes innenfor rammene av Høyre-regjeringens oljepolitiske målsettinger, slik disse var formulert i motmeldingen til Aps perspektivmelding. Regjeringspartiet oppnådde på denne måten høy grad av styring med selve beslutningsprosessen. Arbeiderpartiet på sin side karakteriserte utredningsarbeidet som et «rent bestillingsverk».

Mellbye-utvalgets forslag

Etter ett års arbeid leverte Mellbye-utvalget sin enstemmige innstilling om organiseringen av statens deltagelse i petroleumsvirksomheten (NOU 1983:16). Utvalgets forslag kunne oppsummeres i følgende hovedpunkter:

- En vesentlig del av Statoils inntekter bør kanaliseres direkte inn i statskassen
- Statoils makt i de operative interessentskapene bør utbalanseres (fjerning av veto-retten)

- Statens redskaper, OED og Oljedirektoratet bør styrkes for å sikre økt folkevalgt kontroll
- Tiltak bør fremmes for å styrke de andre norske selskapene; Norsk Hydro og Saga

Utvalget gikk inn for at de foreslåtte endringene måtte gjelde for utvinningstillatelser som allerede var tildelt. Uten en slik tilbakevirkende kraft, ville det nye organisasjonsmønsteret ikke få praktiske konsekvenser før langt inn i framtiden.

Utvalget ville ikke si noe konkret om størrelsen på statens andeler i de ulike lisensene. Det ble framhevet at dette spørsmålet måtte holdes åpent for politiske vurderinger – og dermed gjøre det nye organisasjonsmønsteret fleksibelt med tanke på skiftende politiske regimer.

Amputasjon!

I regjeringkretser ble Mellbye-utvalgets forslag godt mottatt. Statssekretær Hans Henrik Ramm hadde gjennom hele prosessen vært en av Høyres fremste aktører. Han uttrykte stor tilfredshet med at forslagene lå klart innenfor rammen av mandatet.

Statoils ledelse hadde holdt en lav profil gjennom hele utredningsperioden. Da Mellbye-utvalgets innstilling ble kjent, var ledelsen ikke villig til å gi noen offisiell kommentar til de framlagte forslagene. Verken selskapets direktør Arve Johnsen, eller daværende styreformann Finn

Lied, var villige til å komme med synspunkter på Mellbye-utvalgets innstilling.

Arbeiderbladet satt imidlertid inne med fortrolig informasjon om reaksjonene i selskapet, og feide til side enhver tvil om Statoils syn på reformplanene. I en artikkel dagen etter at forslagene var blitt kjent, skildret de stemningen i selskapet på denne måten:

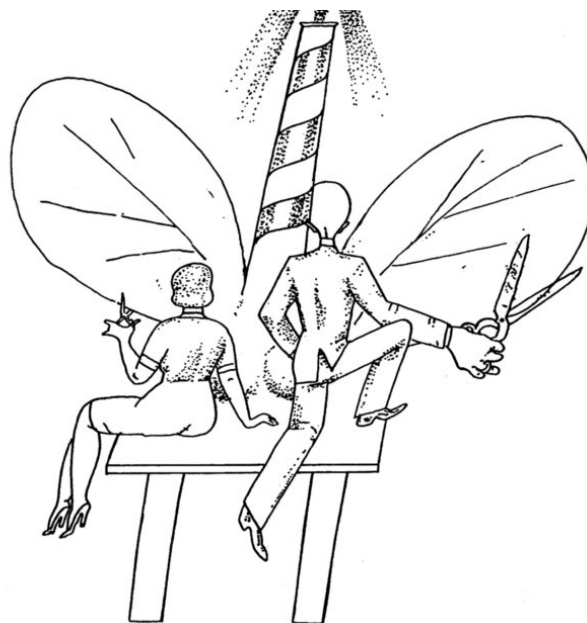
«Ingen innenfor Statoils ledelse ønsket i går å kommentere innstillingen, men overfor *Arbeiderbladet* ble det sagt: Dette er ingen vingeklipping – det er en amputasjon!

I statsoljeselskapet sies det rett ut, at man oppfatter innstillingen som en direkte mistillit til Statoils evne til å forvalte de verdiene de politiske myndighetene til nå har vedtatt skal tilføres selskapet. Mange innenfor selskapet nekter å tro at de politiske myndigheter, inkludert Høyre-regjeringen selv, vil gå så langt som det foreslås.»

Partipolitisk strid

Ingen av reaksjonene som kom i kjølvannet av Mellbye-utvalgets innstilling, kan betraktes som overraskende. Posisjonene som avtegnet seg, var snarere en bekreftelse på de konfliktlinjene som hadde ligget fast siden reformspørsmålet dukket opp på den politiske dagsorden.

Statoil-reformen ble en omstridt oljepolitisk sak gjennom de tre årene den vandret inn og ut av den politiske arenaen. Arbeiderpartiet gikk hardt ut mot Høyres planer om å vingeklippe Statoil. Partiet mente dette ville svekke statsoljeselskapet og gjøre det dårligere rustet til å mestre konkurransen med de store utenlandske oljeselskapene. I tillegg kom saken til å aktivere sentrale ideologiske skillelinjer mellom Høyre og Arbeiderpartiet i synet på statlig forretningsdrift og omfanget av statens engasjement i oljevirkksomheten.

Vingeklipping eller amputasjon? Her forsøkt illustrert av Finn Graff i *Arbeiderbladet* 15. mars 1984.

Sommeren 1983 ble den sittende Høyre-regjeringen utvidet til en borgerlig treparti-regjering med Senterpartiet og Kristelig Folkeparti som koalisjonspartnere. Statoil-reformen ble dermed et forhandlingstema mellom de tre borgerlige partiene på den ene siden og Arbeiderpartiet på den andre. Det var imidlertid lite som tydet på at det ville være mulig å nå fram til en forhandlingsløsning i reformspørsmålet.

Reformtiltakene

På bakgrunn av Mellbye-utvalgets anbefalinger – og til tross for mange negative høringsuttalelser – foreslo regjeringen to hovedtiltak for å begrense Statoils økonomiske vekst og dempe selskapets maktpotensial overfor andre aktører i det norske oljemiljøet:

1. Splitte pengestrømmen i en statlig del og en selskapsdel. Dermed ville staten få direkte kontroll med en viss prosentandel av de løpende bruttoinntekter og -utgifter (statens direkte økonomiske engasjement – SDØE). Størrelsen på denne prosentandelen skulle variere fra felt til felt. I noen lisenser (Gullfaks og Troll) ble det imidlertid foreslått at staten skulle overta hele 73 prosent av de 85 prosent Statoil tidligere var blitt tildelt.
2. Endre stemmereglene i de enkelte lisensene, slik at Statoil ikke lenger skulle ha flertall og vetorett alene, men at statsoljeselskapet for fremtiden måtte samarbeide med ett eller flere

av de andre oljeselskapene i lisensen for å kunne fatte beslutninger.

Disse forslagene konsentrerte seg om Statoils rammebetingelser: Ved å kanalisere hovedtyngden av pengestrømmen direkte inn i statskassen, ville «problemet» med kapitalopphopning i statsoljeselskapet bli unngått. Ved å endre stemmereglene ble samtidig spillereglene endret i beslutningsprosessen i de enkelte lisensene.

Denne samlingen med avisklipp viser bare en liten del av mediedekningen som vingeklippingen av Statoil fikk.

Det ble ikke anbefalt tiltak som skulle styrke den overordnede politiske styringen med Statoil. Slike løsninger ble på et tidlig stadium utelukket av hensyn til selskapets forretningsmessige frihet og ønsket om å markere skillelinjene mellom forretning og forvaltning.

Arbeiderpartiet avviste de framlagte forslagene. Det gikk derfor mot en oljepolitisk splittelse i Stortinget hvis regjeringen valgte å innføre reformtiltakene via et rent flertallsvedtak. Konflikten om vingeklippingen av Statoil kunne komme til å gjøre slutt på en lang epoke med bred politisk enighet omkring sentrale spørsmål knyttet til norsk oljevirkosomhet.

Motkrefter i «Vestlands-Høyre»

Også innen den borgerlige alliansen var det sterke motkrefter i spørsmålet om reorganiseringen av Statoil. Både i Senterpartiet og Kristelig Folkeparti fantes det sentrale politikere som stilte seg kritisk til store deler av reformen. Ikke minst gjaldt dette Senterpartiets landbruksminister Finn T. Isaksen som tidligere hadde sittet i Statoils styre. Han gikk sterkt inn for å redusere de økonomiske konsekvensene av en eventuell reform.

Den sterkeste interne regjeringsopposisjonen kom fra det vi kan kalle «Vestlands-Høyre», med kommunal- og arbeidsminister Arne Rettedal som fremste talsmann. I februar 1984 skrev Rettedal et personlig notat om Statoil-reformen til statsminister Kåre Willoch, der han aksepterte

idéen om statlige eierandeler, men ba om at ordningen ikke ble gitt tilbakevirkende kraft. I praksis ville dette medføre at Statoil fikk beholde sine store eierandeler både på Statfjord, Heimdal og Gullfaks.

De interne motsetningene i Høyre var ikke bare basert på tilknytningen til Stavanger og Statoils hjemmebane. Motsetningene avspeilte også ideologiske og prinsipielle skillelinjer i partiet, der de mest reform-ivrige sitt syn ble formulert av relativt unge, akademisk skolerte politikere, særlig representert ved statssekretær Hans Henrik Ramm og statsministerens personlige sekretær Terje Osmundsen. Deres primære ønske var å dempe Statoils vekst av frykt for maktkonsentrasjon og manglende demokratisk kontroll.

Invitasjon til samarbeid

Kort tid før Statoil-reformen skulle behandles i Stortinget, var de partipolitiske frontene fremdeles sterkt sprikende. Regjeringen og store deler av det politiske miljøet hadde avskrevet muligheten for å nå fram til en kompromissløsning.

Det var i denne situasjonen, nærmere bestemt 12. mars 1984, at Arbeiderpartiet sendte brev til statsminister Willoch og inviterte til samarbeid i spørsmålet om en reorganisering av Statoil. Arbeiderpartiets leder, Gro Harlem Brundtland, og partiets oljepolitiske talsmann, Finn

Kristensen, deltok på en pressekonferanse etter at samarbeidsinvitasjonen var blitt offentliggjort. Her ble det avvist at utspillet kunne tolkes som en godkjenning av Høyres intensjoner om å vingeklippe Statoil. Hensikten, ble det hevdet, var å åpne for en dialog i reformspørsmålet som kunne bidra til at den brede enigheten i norsk oljepolitikk ble videreført.

Statoil-kompromisset

Da Arbeiderpartiet kom med sitt forhandlingsutspill våren 1984, hadde spørsmålet om Statoil-reformen preget den oljepolitiske debatten gjennom en periode på tre år. Invitasjonen til samarbeidsdrøftinger ble imidlertid godt mottatt i regjeringkretser. Statsminister Willoch og de parlamentariske lederne for mellompartiene betraktet utspillet som positivt med tanke på behovet for en langsiktig og stabil oljepolitikk.

Arbeiderpartiets initiativ resulterte i en serie på fire politiske toppmøter om Statoil-reformen. Tiden før saken skulle behandles i Stortinget var knapp. De fire forhandlingsmøtene ble derfor presset innenfor en tidsramme på 14 dager. Disse anstrengelsene for å finne en kompromissløsning i reformspørsmålet, må i norsk sammenheng sies å være av ekstraordinær karakter: Sjelden har en så viktig og omstridt enkeltsak blitt forsøkt løst på så kort tid med en så konsentrert forhandlingsinnsats!

Arbeiderpartiet måtte strekke seg lengst under de såkalte «kompromissforhandlingene».

Regjeringen var ikke villig til å forandre det prinsipielle innholdet i reformforslaget. Den løsningen partene kunne enes om var i hovedsak den samme som Mellbye-utvalget hadde foreslått – med ett sentralt unntak: Statfjordfeltet ble holdt utenfor de nye bestemmelsene.

Kommentarene som fulgte i kjølvannet uttrykte forbauselse over utfallet. Det ble betegnet som en politisk bragd at Arbeiderpartiet og den borgerlige regjeringen hadde klart å forhandle seg fram til en omforent løsning ut fra så avvikende standpunkt.

To uker senere, 8. juni 1984, vedtok Stortinget enstemmig å gjennomføre reformen. Det nye organisasjonsmønsteret ble gjort gjeldende fra 1. januar 1985.

«Statfjord-effekten»

Oppsplittingen av Statoils inntekter og utgifter i en selskapsdel og en statlig del, skulle avskjære selskapet fra store deler av oljeinntektene og dempe den forventede veksten. Den ønskede effekten av dette var at Statoil for fremtiden måtte tilpasse sin egen aktivitet til en mer begrenset økonomisk andel. En slik utvikling ville vært realistisk hvis reformen var blitt gjennomført uten unntak. Statfjordfeltet ble imidlertid holdt utenfor. Dette feltet hadde hele tiden vært Statoils klart viktigste inntektskilde – og ville fortsatt være det i lang tid framover. I tillegg hadde feltet så lave kostnader at den økonomiske

Statfjordfeltet ble holdt utenfor vingeklippingen. Den såkalte «Statfjord-effekten» er her illustrert med uslepet av Statfjord C. Foto: Ukjent/Norsk Oljemuseum

avkastningen var relativt god også ved en lav oljepris. Den umiddelbare økonomiske effekten av reformtiltakene ble derfor sterkt redusert.

Flesteparten av de andre feltene der staten gikk inn med et direkte økonomisk engasjement, hadde en dårligere inntjeningssevne og var mer utsatt for svingninger i oljeprisen. Til sammen skapte disse faktorene «Statfjord-effekten»: Statoil kunne fortsette å «melke» Statfjordfeltet, mens staten ble sittende igjen med hovedtyngden av utgiftene på de mer kostnadskrevene utbyggingsprosjektene som for eksempel Heimdal, Oseberg og Gullfaks.

Kombinert med det dramatiske prisfallet på olje i 1986, skapte «Statfjord-effekten» en uventet situasjon for staten: Ønsket om bedre styring med sektorens enorme inntekter ble like mye et spørsmål om økt ansvar for utgiftssiden. Kontantstrømmen til statskassen ble langt mindre enn forventet, og ønsket om å begrense pengerikligheten i Statoil-konsernet til fordel for staten, ble for en periode vendt til det motsatte.

Dette viser hvordan endringer i to vesentlige forutsetninger for Statoil-reformen – en konsekvent deling av pengestrømmen på alle feltene, samt en stabil oljepris – førte til et utilsiktet resultat som på kort sikt ble dyrt for staten og tilsvarende gunstig for Statoil. Det skulle derfor gå mange år før de

tilsiktete økonomiske virkningene av det nye organisasjonsmønsteret gjorde seg gjeldende.

En organisatorisk milepæl

Debatten knyttet til vingeklippingen av Statoil brakte klare politiske skillelinjer fram i dagen. Forhandlingene fram mot kompromissløsningen i 1984 kan imidlertid betraktes som konsoliderende for viktige prinsipielle sider ved norsk oljepolitikk. Etter en periode med sterke partipolitiske konflikter ble det etablert ro omkring Statoils rolle. Den vedtatte løsningen har i ettertid framstått som en organisatorisk milepæl for statens deltagelse i petroleumsvirksomheten – og intensjonene i kompromisset har blitt respektert av regjeringer med ulik politisk farge.

Artikkelen er basert på Finn E. Kroghs hovedfagsavhandling fra 1987:

REORGANISERINGEN AV STATOIL. Intensjon, prosess og utfall – en analyse av beslutningsprosessen. Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap, Universitetet i Bergen.

Noter

- 1 Betegnelsen «vingeklipping» dreier seg om hovedintensjonen i den reorganiseringen som ble drøftet og iverksatt tidlig på 1980-tallet: Statoil skulle bli avskåret fra store deler av selskapets inntekter – som istedenfor skulle kanaliseres direkte inn i statskassen. Uttrykket ble brukt som en symbolsk beskrivelse av saken og beslutningsprosessen.

Norsk Oljemuseum
Årbok 2021

Initiativets makt

En tale på nyåret i 1999 og et hyttebesøk sommeren 2006. Tilsynelatende er ikke dette revolusjonerende begivenheter, men de er med på å illustrere grunnleggende trekk ved to milepæler i Statoils nyere historie: Vilje til å ta initiativ - og evne til å få gjennomslag.

Av Ole Jone Eide

Mye av hemmeligheten bak å lykkes med et initiativ ligger i å forstå sine omgivelser godt nok. For Statoils vedkommende har det i hele selskapets historie vært essensielt å kunne lese eierinteressene. Før delprivatiseringen var dette «kun» staten. Men staten kunne til tider være utfordring stor nok – noen regjeringer kunne skape uforutsigbarhet og hindringer sett med Statoil-ledelsens øyne. Andre regjeringer kunne derimot gi selskapet vidt handlingsrom.

Under Arve Johnsen kom Statoil etter hvert i en slik posisjon at det på begynnelsen av 1980-tallet utløste en politisk reaksjon fra krefter på borgerlig side. Rundt midten av tiåret kom politikerne fram til et bredt kompromiss om å begrense den økonomiske handlefriheten til statsoljeselskapet – den såkalte vingeklippingen.¹

Det som skulle bli statens andel av Statoils kontantstrøm (inntekter og utgifter) ble kjent

som Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE).

Vingeklippingen framstår som den trolig største milepælen i de første 25 årene av Statoils historie. Et karakteristisk kjennetegn er at det var basert på et politisk initiativ – der Statoil ble tvunget til å akseptere en betydelig begrensning av tilgangen til kontantstrømmen fra petroleumsvirksomheten. Noen år senere var det Statoil som skulle initiere grunnleggende endringer.

Delprivatisering og fusjon - på Statoils (og Hydros) initiativ

Noen taler er viktigere enn andre. På et seminar i Sandefjord i 1999 tok Harald Norvik et (i praksis) offentlig initiativ til delprivatisering av Statoil.² Dette skulle vise seg å være et startskudd for at delprivatiseringsprosessen for alvor kom i gang. Det er et av de klareste eksemplene i

Eivind Reiten og Helge Lund under offentliggjøringen av fusjonen 18. desember 2006. Foto: Lise Åserud/NTB

Statoils historie på toppledelsens initiativ overfor politiske myndigheter når det gjaldt å få gjennom varige og prinsipielle endringer i selskapets rammevilkår.³

Oppstarten av fusjonsforhandlingene i 2006 hadde likhetstrekk med den tidlige fasen av delprivatiseringen. Sommeren dette året

besøkte Statoils konsernsjef Helge Lund Hydros generaldirektør Eivind Reiten på hytta og de utmeislet der viktige deler av det som skulle bli basisen for fusjonen mellom de to selskapene. Samme høst kom initiativet fra de to topplederne rettet mot det politiske miljøet.⁴ Resultatet kjenner vi: Sammenslåingen ble et faktum fra 1. oktober 2007 under navnet StatoilHydro.

Forhistorien: Statoils prøveballonger og sonderinger stoppes

Finnes det andre likhetstrekk mellom delprivatiseringen og fusjonen som det er verdt å poengtere?

Det viktigste er kanskje det som kan kalles «stå-på-vilje». Prøveballonger i tilknytning til både privatiserings- og fusjonsprosessen ble nemlig behørig skutt ned.

Harald Norvik fikk for eksempel i 1992 et klart nei fra statsrådshold (attpåtil fra Arbeiderpartiet) da han forsøkte å få til en endring av adskillelsen mellom Statoil og Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE).⁵ Mange mente at tilgangen til SDØE var en forutsetning for at Statoil skulle kunne konkurrere internasjonalt (som et delprivatisert selskap). I forbindelse med delprivatiseringsprosessen la selskapet nok en gang betydelig arbeid i å argumentere for mest mulig kontroll med SDØE⁶ – og det hele endte med at Statoil fikk overta 15 prosent.⁷

Fusjonen i 2006/2007 hadde også en broket forhistorie. Sonderingene om en mulig fusjon i 2004 hadde ikke vært en suksess. I en situasjon uten noen permanent arvtaker på toppen av konsernet etter at Olav Fjell måtte gå i september 2003, stod selskapet relativt svakt i forhandlingene med Hydro. Da sonderingene ble lekket til pressen fikk de en kjølig mottakelse i offentligheten. Fusjonen ble derfor satt på vent, inntil forholdene igjen lå til rette i 2006.

Lærdom: Betydningen av politisk forankring

Som nevnt er det avgjørende for å få gjennomslag å kjenne sine omgivelser. For Statoil som initiativtaker handlet dette i stor grad om å vite hvor langt selskapet kunne gå uten å bli stoppet av staten – først og fremst representert ved statsministeren og den ansvarlige ministeren for oljesektoren. Dette krevde en betydelig dose politisk teft.

Selv om mange elementer spilte inn, er det nok ikke helt tilfeldig at de to konsernsjefene som var med på å ro i land delprivatiseringen og fusjonen, nemlig Harald Norvik og Helge Lund, selv hadde erfaring med det politiske liv. Norvik hadde erfaring fra regjeringsapparatet, blant annet som

Etter fusjonen i 2007 måtte det henges opp nye skilt på StatoilHydros kontorlokaler. Foto: Øyvind Hagen/Equinor

Helge Lund og Jens Stoltenberg var begge sentrale aktører i fusjonsprosessen. Foto: Bjørn Sigurdson/NTB

statssekretær i Olje- og energidepartementet (Arbeiderpartiet) i perioden 1979 til 1981. Lund hadde vært politisk rådgiver for Høyres stortingsgruppe fra 1988 til 1990.

Brudd og kontinuitet

Et element som skiller de to prosessene, er i

hvilken grad Norvik og Lund var involvert i forhistorien. I delprivatiseringen hadde Norvik gjennom en tiårsperiode selv vært med å vurdere og teste ut hvor landet lå når det gjaldt en eventuell realisering av planene. I kontrast til dette arvet Lund lærdommer fra tidligere ledes erfaringer om mulighetene for å få

gjennomslag for en sammenslåing av Statoil og Hydro.

Om vi flytter oss over på statlig side, er kanskje det mest iøynefallende trekket kontinuitet – i alle fall var det tilfelle med Jens Stoltenberg. Han var nærings- og energiminister fra 1993 til 1996. Som statsminister i sin første regjering (2000 –2001) var han en forkjemper for delprivatiseringen. I sin neste periode som statsminister (2005 –2013) var han en helhjertet støttespiller for fusjonsplanene da Lund og Reiten presenterte disse for ham høsten 2006.⁸

Hos Stoltenberg fikk altså begge Statoils initiativ en varm mottakelse. Slik sett kan det derfor synes som at kontinuiteten på personplanet var vel så fremtredende på statsministernivå som på konsernledernivå i disse to sakene.

Det er mange årsaker til at Statoil lyktes med å få gjennomført både delprivatisering og fusjonering. Vektleggingen her har vært at den grunnleggende oppskriften for at initiativ skal lede til gjennomslag, var å i tilstrekkelig grad sikre støtte fra staten. Resultatet var uansett at det ut av fusjonsprosessen kom et delprivatisert selskap som ble totalt dominerende på norsk sokkel.

Noter

- 1 Om vingeklippingen, se egen artikkel i årboken.
- 2 Lerøen, Bjørn Vidar 2002. Dråper av svart gull. Statoil 1972-2002. Statoil, s. 80.
- 3 For reaksjoner på talen, se for eksempel: Storsletten, Aslak Versto 2018. Prosessen bak delprivatiseringen av Statoil i 2001 – fra selskap til vedtak. Masteroppgave i historie, UiO, s. 35.
- 4 Boon, Marten 2022, kap. 5, s. 26-27 (foreløpig upublisert manus til Statoils/Equinors historie).
- 5 Se Lerøen 2002, s. 83.
- 6 Et arbeid som ledelsen i selskapet la betydelig innsats i, var rapporten «Videreutvikling av Statoil og SDØE». Om arbeidsprosessen, se Statsarkivet i Stavanger. Pa 1339 – Statoil ASA. 0001 – Sentralarkivet/Fjernarkivet, Abb – L0047 og L0048.
- 7 Den endelige rapporten forelå i: St.prp. nr. 36 (2000-2001) Eierskap i Statoil og fremtidig forvaltning av SDØE, vedlegg 1: Videreutvikling av Statoil og SDØE - Statoil-styrets rapport av 13. august 1999. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stprp-nr-36-2000-2001-/id204183/?ch=7> (Besøkt 31.03.2022.)
- 8 Boon 2022, kap. 5, s. 27. Det er her også verdt å minne om at hele Stoltenbergs lengste sammenhengende periode som statsminister (2005-2013) var samtidig med Lunds tid som konsernsjef (2004-2014).

Norsk Oljemuseum
Årbok 2021

Equinors veier ut i verden

Ønsket om å vokse og bli mer likt de internasjonale oljeselskapene dukket tidlig opp i Statoil. Siden begynnelsen på 1980-årene har selskapet vært innom mer enn femti land. Hvilke typer utfordringer har ekspansjonen medført? I hvilken grad har de vært knyttet til vekststrategiene under de ulike konsernsjefene? Hva erfaringene samlet sett har bidratt til, er ikke nødvendigvis lett å finne entydige svar på.

Av Kristin Øye Gjerde

Denne oversiktsartikkelen tar for seg utviklings- trekk ved Equinors historie som internasjonalt selskap innen den delen av virksomheten som går på leting etter og produksjon av olje og gass. Den skal publiseres på nettstedet Equinor 50 år, som lanseres 18. september 2022, og fungerer der som en paraply for mer detaljerte artikler om de enkelte land selskapet har vært involvert i. Siden navnet på selskapet har vekslet gjennom tidene, brukes Statoil, StatoilHydro og Equinor alt etter hva som har vært det offisielle navnet på det aktuelle tidspunktet hendelsene fant sted.¹

Etableringsfasen

Det første tiåret i Statoils historie var etableringsperioden i det statlige oljeselskapet. Under Arve Johnsens ledelse (1972–1987) ble Statoil bygd opp som et fullt integrert, nasjonalt oljeselskap som ivaretok alle deler av verdikjeden

fra leting, til produksjon, transport, foredling og salg av petroleumsprodukter. Åtte år etter opprettelsen, i 1980, begynte Statoil å gå med overskudd. Statfjord var da kommet i produksjon og var selve pengemaskinen.

Organiseringen av norsk oljevirkosomhet generelt og Statoil spesielt, vakte internasjonal interesse. Allerede i 1970-årene kom det ofte utenlandske delegasjoner på besøk. Kontakt og erfaringsutveksling med andre land var viktig, og i 1980-årene ble det utarbeidet en strategi om å samarbeide med statlige oljeselskaper (National Oil Company – NOC) i relevante land som hadde slike. Det ble kalt NOC-NOC-strategien.

Allerede i 1983 opprettet Statoil, sitt første utenlandske datterselskap – i Nederland. I 1980-årene etablerte Statoil seg også i Danmark,

I 1986 boret Statoil sin første brønn utenfor norsk territorium, fra riggen «Zapata Scotian». Det ble påvist olje, men bare litt. Statoil solgte seg ut fra Nederland i 1992. Foto: Øyvind Hagen/Equinor.

Kina og Storbritannia. I Kina bygde Statoil ut og driftet sitt første utenlandske offshorefelt en periode. Storbritannia, som er Norges nærmeste nabo offshore, er fortsatt svært viktig for selskapet innen både petroleum og fornybar energi.

Ut i verden med BP

I Harald Norviks periode som konsernsjef fra 1988 til 1999 skjøt internasjonaliseringen for alvor fart.

Selv om Statoil gjorde flere funn på norsk sokkel i 1980- og 1990-årene, var det en forestilling om at ressurstilgangen på norsk sokkel ville avta på 2000-tallet. Oljeproduksjonen ville minke, mens gassproduksjonen og gasseksporten ville øke. For å oppveie nedgangen i oljeproduksjonen, ville det

være bra for Statoil (og Norge) at selskapet skaffet seg ytterligere ressurser i andre land.

I august 1990 ble det inngått en strategisk allianse med British Petroleum (BP). Oljeprisfallet i 1986 hadde rammet BP hardt. På grunn av omstrukturering og privatisering av britisk olje- og gassindustri, og fiendtlige oppkjøp av aksjer som måtte kjøpes tilbake, trengte BP mer kapital. Dette kunne Statoil tilby etter at Statfjord og Gullfaks var kommet i drift. Statoil ønsket samtidig å etablere seg i andre land.

Alliansen med BP gjaldt leting og produksjon i utvalgte områder internasjonalt, felles markedsføring av gass i det britiske markedet,

Markering av at alliansen BP-Statoil er et faktum i 1990. Fra venstre Johan Nic. Vold og Harald Norvik (Statoil), John Browne og Byron Grote (BP). Foto: Leif Berge/Equinor

samt forskning og utvikling av teknologi. Statoil fikk gjennom alliansen en fot innenfor leting og feltutvikling i Vest-Afrika (Angola og Nigeria), Asia (Vietnam, Thailand og Kina) og land i det tidligere Sovjetunionen (Russland, Kasakhstan og offshore Aserbajdsjan).

Andre land Statoil etablerte virksomhet i på 1990-tallet, var Venezuela, Irland og USA. Mens særlig petroleumsfeltene Aserbajdsjan på lang sikt ble en gullgruve for Statoil, var det flere andre utenlandsetableringer som ikke svarte til forventningene. Oljeprisene var moderate og etter hvert sterkt synkende på slutten av tiåret, og da Statoil ikke oppnådde målet om å få operatørskap i flere av landene (som Vietnam og Thailand),

trakk selskapet seg ut etter få år. Også oljefeltene i USA ble forlatt, men bare for en tid. Senere skulle selskapet komme tilbake med full tyngde i denne delen av verden.

De lave oljeprisene på slutten av 1990-årene var sterkt medvirkende til en fusjonsbølge i oljeverdenen. De store selskapene slo seg sammen for å bli mer dominerende, spare penger og dra nytte av stordriftsfordeler. Da BP fusjonerte med Amoco i 1998, opphørte den strategiske alliansen mellom Statoil og BP.

Statoil delprivatiseres og får en friere stilling

For å satse videre på egenhånd i utlandet ønsket Statoil en mindre dominerende statlig eier. Harald

Delegasjon fra Statoil under ledelse av Olav Fjell på guidet tur ved Masjed-e Imam-moskeen i Isfahan i Iran ca. 2000. Fra venstre: Kristin Sævik, Mohammed Emadi, NIOC, tolk, Richard Hubbard, Tor-Ivar Pedersen, Ottar Rekdal, Olav Fjell, Christine Holst, ukjent, Ole-Johan Lydersen. Foto: Ole-Johan Lydersen

Norviks strategi var at Statoil ville oppnå dette ved å bli et børsnotert aksjeselskap. Da måtte selskapet stå til ansvar for styret, og ikke vente på å «få tillatelse» fra Stortinget. En delprivatisering med staten som største eier ble forberedt av Norvik og gjennomført i 2001 under Olav Fjells ledelse. Fra da av var selskapets målsetting at overskuddet fra norsk sokkel i sterkere grad skulle brukes til å satse internasjonalt.

Sammenlignet med BP-perioden ønsket Statoil nå å konsentrere virksomheten til færre land – gjerne land som i likhet med Norge hadde nasjonale oljeselskaper. Det ble fortsatt lagt vekt på å få operatørskap og ikke bare være partner i lisenser. Ved å lede alt fra leting, til utbygging og drift av olje- og gassfelt, kunne Statoil dra fordel av sin tekniske kompetanse.

Dette innebar en langsiktig vekststrategi og en gradvis organisk vekst. Statoil fikk nå hånd om utvinningslisenser i land som Algerie, Iran, Irak og Tanzania.

Fallgruver i møte med andre lands kulturer

Internasjonaliseringen bød på betydelige utfordringer, ikke bare av praktisk, men også av etisk art. De etiske utfordringene oppsto særlig i udemokratiske land med store oljereserver. I slike land tilfalt ofte en vesentlig del av overskuddet fra olje- og gassproduksjonen en rik elite. Mange av disse landene befant seg i regioner med høyt konfliktnivå.

Aserbajdsjan, Nigeria og Angola er land i denne kategorien. Det gjaldt også Iran. Det oljerike landet i Midtøsten, som gjennom flere tiår hadde vært herjet av krig og sanksjoner, ønsket på slutten av 1990-tallet å bedre landets økonomi og inviterte internasjonale selskaper til å delta i landets oljevirkosomhet. Statoil fikk etter en tid konsesjon til å bygge ut et felt. Da det kom fram i media at selskapet hadde inngått en avtale om konsulenthjelp med en sønn av presidenten, ble selskapet og den internasjonale direktøren siktet for korrupsjon og idømt bøter. Saken førte også til at konsernsjef Olav Fjell og styreformann Leif Terje Løddesøl måtte gå av. Dermed ble det ikke flere enn det ene prosjektet for Statoil i Iran.

Et annet eksempel er Libya. Norsk Hydro hadde etablert seg der i 1990-årene. I Libya var det også konsulenter som hadde fått betalt i forbindelse med en lisenstildeling til oljeselskapet Saga Petroleum. Da Norsk Hydro overtok Saga i 1999, ble saken ikke sett på som problematisk. I forbindelse med fusjonen mellom Statoil og Norsk Hydros olje- og gassvirksomhet i 2007, ble forholdene undersøkt på ny, og med Iran-saken friskt i minne, konkluderte granskningen med at det var snakk om korrupsjon. Som øverste ansvarlige i Norsk Hydro, måtte Eivind Reiten gå som styreleder i det fusjonerte selskapet bare få dager etter at fusjonen var et faktum. Etter at en granskingskommisjon senere hadde avlagt en rapport, måtte flere andre tidligere toppledere i Hydro forlate stillingene sine i StatoilHydro.

Til tross for dette ble StatoilHydro værende i Libya. Etter at Gaddafi ble styrtet og drept i 2011, fikk Statoil endatil tildelt flere lisenser i landet. De er i liten grad i drift på grunn av den ustabile politiske situasjonen.

Fusjon og videre vekst

Både Olav Fjell og hans midlertidige etterfølger Inge K. Hansen hadde i 2003 og i 2004 følelse ute for at Statoil skulle fusjonere med Hydros oljedivisjon, men ingen av initiativene lyktes. I stedet var det administrerende direktør i Statoil, Helge Lund, og generaldirektør i Norsk Hydro, Eivind Reiten, som noe seinere sikret politisk støtte for sammenslåingen. StatoilHydro var etter fusjonen dominerende på norsk sokkel og betydelig også i internasjonal sammenheng.

Helge Lunds analyse av selskapet da han begynte i 2004, var at Statoil måtte opp en divisjon i den internasjonale oljebransjen. Et middel for å oppnå det, var en mer offensiv utenlandsstrategi. I stedet for gradvis vekst og samarbeid med andre lands nasjonale oljeselskaper (NOC–NOC-strategien), ble vekst gjennom oppkjøp en viktigere måte å ekspandere på.

Slike oppkjøp foregikk særlig i Nord-Amerika, med utvinning fra oljesand i Canada, skifer-gass og skiferolje på land i USA og offshore i Mexicogulfen. Oppkjøpene skjedde i en periode med stigende oljepriser. Når det var mer å tjene,

var det også større konkurranse om ressursene og dyrere å kjøpe. Noen av feltene som ble ervervet, krevde relativt høy oljepris for å kunne drives med fortjeneste.

Det ble satset stort i Sør- og Mellom-Amerika også, først og fremst innen tungolje på land i Venezuela og offshore i Brasil. Letevirksomheten internasjonalt vokste enormt. Det foregikk aktiviteter på alle kontinenter. Det var om å gjøre å finne nye ressurser, gjerne i ukjente områder offshore.

Blant annet deltok selskapet som del av en internasjonal gruppering i forprosjekteringen av det gigantiske gassfunnet Stockman, som ble påvist i russisk del av Barentshavet i 1988. Men Gazprom, som satt i førersetet, ville ikke utvikle Stockman, og Statoil konkluderte i 2012 med å trekke seg fra prosjektet.

For å ha best mulig kontroll, var strategien i utenlandssatsingene fortsatt å sikre seg operatørskap på feltene selskapet var medeier i. Statoil hadde stor tro på sin egen tekniske kompetanse, særlig innen undervannsteknologi, og at den kunne brukes som et fortrinn i konkurranse med andre oljeselskaper i dyphavsområder.

Både i Brasil, Canada og Tanzania ble det funnet store olje- og gassressurser til havs. Særlig i Brasil som har blitt et av selskapets kjerneområder,

har kompetansen innen undervannsteknologi kommet til sin fulle rett.

I perioden 2007 til 2017 fikk Statoil letelisenser offshore i flere andre land, uten at det kom noe særlig inntektsbringende resultater ut av det. Dette gjelder land som Indonesia, Tanzania, Mosambik, Ghana, New Zealand, Australia,

Cuba, Colombia, Surinam, Sør-Afrika, Nicaragua, Uruguay og Argentina. I noen av disse landene har Statoil/Equinor i likhet med flere andre oljeselskaper møtt mobilisering fra miljøvernorganisasjoner som følge av letevirksomhet offshore. Det har skjedd både i Australia og på New Zealand. I 2021 hadde Equinor trukket seg ut av de fleste landene nevnt ovenfor.

Peregrino-feltet i Brasil, et av selskapets kjerneområder. Foto: Øyvind Hagen/Equinor

Fare for terror

Vekststrategien førte Statoil inn i land hvor de politiske forholdene var uoversiktlige. Selskapet arbeidet grundig med risikoanalyser i slike land, likevel gikk det galt i noen tilfeller. Det verste eksempelet er det oljerike og politisk ustabile Algerie.

I Olav Fjells tid kjøpte Statoil seg inn i gassfelter langt inne i ørkenen i Algerie. Selgeren var den tidligere alliansepartneren BP, som ønsket å dele på den økonomiske risikoen. Fra feltene ble det produsert gass for salg til Europa.

In Amenas har blitt et navn som er velkjent etter terrorangrepet i 2014. Til tross for omfattende sikkerhetstiltak døde 30 mennesker under det fire dager lange angrepet, blant annet fem nordmenn. Rapporten som ble utarbeidet for Statoils styre i etterkant, konkluderte med at det var lite Statoil kunne gjort for å forutsi selve angrepet. Granskingen pekte likevel på flere svakheter og stilte spørsmål ved om selskapet og dets samarbeidspartnere hadde god nok involvering i sikkerhetsarbeidet i området og i for stor grad baserte seg på det militære nærværet.²

Statoil/Equinor valgte å fortsette sine oppgaver i Algerie. Produksjonen av gass i den algeriske ørkenen har vært lønnsom, og Equinor har blitt værende med enda bedre sikkerhetstiltak enn tidligere.

Lite lønnsomt og skadelig for miljøet

Under Helge Lund satset Statoil massivt på landbasert olje- og gassutvinning i Nord-Amerika. Dette dreide seg for en stor del om utvinning av skiferolje, skifergass og oljesand, såkalte ukonvensjonelle ressurser som krevde annen teknologi enn olje- og gassproduksjon til havs. Selskapets erfaring med produksjon på land har fra tidligere begrenset seg til utvinning av tungolje i Venezuela.

I Canada kjøpte Statoil seg inn i oljesand-prosjekter. Måten produksjonen av olje fra oljesand skjer på, har flere ulemper. Det er arealkrevende og kan medføre avskoging av store områder. Det er energikrevende fordi det brukes vandamp til å varme og løse opp oljen, og det gir store utslipp av CO₂. Produksjonen kan også føre til forurensing av grunnvann.

Olje på prærien.
Faksimile: We
magasin 2012.

Summen av dette førte til konflikt med miljøorganisasjoner i Canada og urfolk som bodde i områdene. Den negative omtalen av prosjektet i pressen, ikke minst i Norge, var med på å gi Statoil et dårlig omdømme. Da oljeprisen sank drastisk høsten 2014, minsket lønnsomheten i oljesandutvinningen, og Statoil solgte seg gradvis ut.

En lignende historie kan fortelles fra USA, bare i enda større skala. Under Helge Lunds ledelse kjøpte Statoil seg inn i felter som produserer skifergass og skiferolje. Selskapet hadde liten erfaring med den typen virksomhet, og skaffet seg ikke tilstrekkelig kontroll over kompleksiteten i aktivitetene. Mye av driften ble overlatt til lokalt ansatte som «fulgte med organisasjonen» ved oppkjøp av de amerikanske selskapene. Selv fundamentale administrative prosesser manglet selskapet kontroll på.

Oppslag i *Dagens Næringsliv* blottla hvordan dyre oppkjøp, pengesløsning, ubetalte regninger og rettssaker gjorde at forretningene i USA gikk med store underskudd. I løpet av noen få år måtte selskapet avskrive verdier for rundt 80 milliarder kroner bare på prosjektene på land. Offshorevirksomheten i Mexicogolfen gikk med enda større tap. Dristige leteprosjekter kastet lite av seg. Avskrivningene beløp seg til rundt 120 milliarder kroner.³

Når utvinning av skifergass og skiferolje i likhet med utvinning av oljesand har store miljømessige

konsekvenser, gjorde ikke det saken bedre. Det er energikrevende å sprøyte inn varmt vann og kjemikalier for å få de petroleumsholdige lagene til å sprekke opp og gi fra seg olje og gass. Det gir høye utslipp av klimagasser og medfører dessuten fare for forurensing av grunnvann.

Equinor har per 2020 solgt seg ut på land i Nord-Amerika, men satser fortsatt offshore i Mexicogolfen. Også i Canada vil Equinor fortsette å drive sin virksomhet offshore. Det samme har skjedd i flere land i Sør- og Mellom-Amerika. Blant annet har Equinor solgt seg ut av tungolje i Venezuela, men er fortsatt til stede offshore.

Konsentrasjon internasjonalt

Etter at Eldar Sætre overtok som konsernsjef etter Helge Lund i 2014 skjedde en gradvis dreining mot offshoreaktiviteter. På denne tiden var oljeprisen på vei ned mot 30 dollar fatet og holdt seg lav helt til 2018. Anskaffelsene i Nord-Amerika krevde en oljepris på 80 dollar fatet for å være lønnsomme. Nå gikk de, som nevnt tidligere, med store tap, og selskapet solgte seg ut.

Etter at den internasjonale klimaavtalen i Paris kom på plass i 2015, fikk klimaspørsmålet mye større oppmerksomhet i offentligheten. Mange land, inkludert Norge, forpliktet seg til å redusere utslipp av CO₂.

Statoil har tilpasset sin strategi til disse erkjennelsene. Ledelsen med Sætre i spissen,

Statoil sin første storsatsing på vindenergi - Sheringham Shoal Windfarm i Storbritannia. Foto: Jose Vega-Lozano/Aerial Vision

ønsket at selskapets navn skulle gjenspeile et retningsskifte i selskapets strategi, og endret i 2018 navn til Equinor. I og med delprivatiseringen var ikke selskapet fullt så mye «Stat» som tidligere, og med en sterkere satsing på fornybare energikilder drev selskapet ikke lenger bare med «oil». I stedet kom «Equi», som står for likhet og jevnbyrdighet, og «nor», som henspiller på Norge.

Sætre valgte å dempe fokuset på «vekst» i selskapet og ønsket heller å fokusere på «verdi». I tråd med selskapets sterkere vektlegging av klima og miljø, var det derfor en naturlig konsekvens å selge seg ut av ukonvensjonelle energikilder som oljesand, tungolje, skifer-gass og skiferolje.

Internasjonalt ble det en større konsentrasjon om geografiske kjerneområder som blant andre Brasil, USA, Canada, Angola og Nigeria. Kjerneområdene var land hvor Equinor hadde virksomhet av et visst omfang, hvor selskapet hadde en klar konkurransefordel, hadde et godt forhold til myndighetene og var verdsatt som partner. Fortsatt ble fusjoner og oppkjøp brukt som strategi for å befeste stillingen i de utvalgte områdene.⁴

Et helt nytt vekstområde var havvind. Det første området StatoilHydro satset på var på østkysten av Storbritannia, hvor verdens første flytende produksjonsområde for havvind er planlagt. På USAs østkyst ble det også investert i denne

typen energi. Andre land hvor mulighetene for havvindprosjekter er til stede, er Polen, Japan og Sør-Korea. I Argentina og Brasil har Equinor etablert sine første solkraftanlegg.

Utfordringer og lærdom

I etterpåklokskapens navn etterlater Statoils/Equinors utenlandssatsinger særlig i Helge Lunds, men også i Harald Norviks og Olav Fjells perioder et inntrykk av et selskap med store vekstambisjoner. Ambisjonene var så store at det kan virke som det overskygget kompleksiteten og risikoen ved å drive denne type virksomhet i mange land på samme tid.

Statoils/Equinors mål i det store og hele har vært å drive olje- og gassproduksjon på en så lite forurensende måte som mulig. Dette har selskapet langt på vei lyktes med på norsk sokkel: Men noen former for utvinning, særlig fra ukonvensjonelle kilder, vil uansett medføre høye utslipp av klimagasser og forurensing av land og vann. Slik utvinning var med på å gi selskapet et dårlig omdømme i flere land, og Equinor har gradvis solgt seg ut av all olje- og gassutvinning fra ukonvensjonelle kilder.

I den siste perioden, under Sætre og Opedal, har lave oljepriser tvunget selskapet til innsparinger og konsentrasjon om kjerneområder internasjonalt. Listen over land Equinor opererer i per 2022 er derfor langt kortere enn tidligere. Ser en på regnskapet for 2020, som er litt utypiske på

grunn av koronapandemien, viser det likevel et klart faktum: størstedelen av inntektene kommer fra norsk sokkel. Deretter følger USA, Angola og Brasil som de mest innbringende satsingene. Lenger ned på listen finner vi Aserbajdsjan, Canada, Storbritannia, Algerie og Nigeria.

Med navneskiftet fra Statoil til Equinor har fornybarsatsingen blitt tydeligere i selskapets kommunikasjon med omverdenen. Selskapets viktigste inntektskilde i satsingen på et grønt skifte vil være norsk sokkel. Strategien er fortsatt å bygge på egen kompetanse offshore og på dypt vann i Norge og andre land. Havvind er det nye vekstområdet. Equinor sikter mot en fremtid hvor olje og gass vil spille en mindre fremtredende rolle og fornybar energi vil bli viktigere som energikilde både i Norge og internasjonalt.

Noter

- 1 I nettstedet Equinor 50 år vil det i denne artikkelen være lenker til mer detaljerte artikler om de enkelte landene. Det er disse artiklene som danner kildegrunnlaget for denne oversiktsartikkelen.
- 2 <https://www.equinor.com/content/dam/statoil/documents/In%20Amenas%20report.pdf>
- 3 Pressemelding Equinor, 09.10.2020, «Offentliggjøring av rapport om Equinors virksomhet i USA». Dette tallet er litt usikkert. E24 opererer 03.11.2020, med et tap på 190 milliarder kroner. <http://min.e24.no/equinor-h-ring-usa-tapene-har-kt-til-190-milliarder/a/AllWEx>
- 4 Boon, Marten, Utkast til bind 2 av Equinors 50 års historie, kap. 8: 20.

Norsk Oljemuseum
Årbok 2021

Mongstad-forteljinga i Statoil-historia

Alle historier har nokre forteljingar som må med, som definerer oss, uavhengig av om vi fortel om eit norsk oljeselskap, familien vår eller vår eiga historie. Så å seie alle historiene om Statoil inneheld minst éi historie om Mongstad-raffineriet. Kvifor? Er eigentleg forteljinga om Mongstad så viktig i Statoil si historie?

Av Julia Stangeland

Det er vanskeleg å seie akkurat når forteljinga om Mongstad byrja. Sann reint kronologisk har den ei byrjing så klart. Det byrja med at Norsk Hydro og så British Petroleum (BP) bygde eit raffineri på Mongstad nord for Bergen på 1970-talet, men planane hadde eksistert lenge før det. Historia haldt fram med at Statoil fekk ein plass på Mongstad i 1976 og så fekk meir og meir å seie heilt til Hydro i 1987 selte seg ut av raffineriet. BP hadde forsvunne for lenge sidan.

Men det er ikkje denne forteljinga om Mongstad som er den eigentlege forteljinga, eller? Det er berre opptakten til alt som skjedde på 1980-talet, då politikarane velvillig eller motvillig gav si støtte til å bygge ut raffineriet, då Hydro fekk nok, då Statoil ikkje sa stopp og alle fekk sjokk, eller noko i den duren.

Det er ei forteljing om korleis eit raffineri kunne bli skrekkeleg mykje dyrare og korleis nokon blei sinte, medan dei mumla meir eller mindre høgt: «Kva var det vi sa?» Temaet for denne teksten er ikkje det som skjedde. I denne teksten vil eg undersøke kva som er grunnen til at denne forteljinga har fått plass i så å sei alle historiebøker om Statoil, som den litt flau forteljinga som framleis blir dratt fram i familieselskap – sjølv om alle har høyrte historia før. Dette er ei forteljing om politikk, industririvalisering og skuldingar om imperiebygging. Den handlar om fornøft og kjensler, om «symptomet Mongstad» og at det er flaut å innrømme feil. Men kanskje viktigast så er det ei god historie.

Ei forteljing med god dramaturgi

Det kan vere vanskeleg å tidfeste den gode

Forteljinga om raffineriet på Mongstad står sterkt i Statoil-historia. Kanskje er forklaringa at mange har brukt Mongstad-skandalen i 1987 som eit symptom for det som var problemet med å drive eit statleg oljeselskap? Foto: Leif Berge/Equinor

historia om Mongstad, men tematisk har den ein tydeleg start og ein enda tydelegare slutt. Det startar med planar om å bygge ut eit raffineri, held fram med kamp om å få lov til å gjennomføre og ei gjennomføring som skjer parallelt med at prosjektet blir dyrare og dyrare. Avslutninga er Arve Johnsen og styret sin avgang – og ei endra retning i Statoil si historie. Det er ingen som skriv korleis Mongstad-raffineriet

klarte seg økonomisk etter at det stod ferdig og byrja å produsere.

I tillegg til innleiing, hovuddel og avslutning har forteljinga òg tydelege karakterar. Det er Statoil og Hydro, Johnsen og diverse sjefar i Hydro, det er politikarar på venstre- og høgre-sida i norsk politikk. Og i bakgrunnen lurar Statoil-styret som også har eit stort ansvar – fyrst i roller som

liknar statistar, seinare i roller som får dramaet til å snu.

For det er eit drama. Det har alt: intriger, skuldingar om imperiebygging, om stat i staten.

Som tilskodar kan ein velje kven ein vil støtte – det vågale, litt uforsvarlege og noko kjenslestyrte Statoil, eller det sindige og fornuftige Hydro? Dei er som to brør som kjemper om foreldras gunst, om støtte frå «mor og far», staten. Foreldra har kvar sin yndlingsson, men det er kreftar utanfor (gjerne kalla veljarar) som avgjer kven av brørne som til ei kvar tid får størst fordelar.

Eit anna viktig element er at denne forteljinga ikkje er billig. Det kosta faktisk minst tre gonger så mykje som det som var planlagt.

Mongstad-forteljinga har element ved seg som gjer at den appellerer til forteljaren i oss, samtidig er det sider ved den som er såpass kompleks at det stadig finst noko å undersøke. Det kanskje mest interessante er likevel at forteljinga om Mongstad òg kan settast inn i ei større forteljing og bli historia om Statoil.

Då Mongstad-raffineriet blei bygd skjedd det etter initiativ frå Norsk Hydro og British Petroleum (BP), men Statoil overtok gradvis aksjemajoriteten og fekk til slutt full kontroll. Kanskje er det eit bilete på Statoil si generelle rolle innanfor norsk oljeindustri? Foto: Equinor

To forteljingar om Mongstad, to historier om Statoil

«Det var knyttet stor prestisje til Mongstad-prosjektet», skriv historikar Gunnar Nerheim.¹ Det er liten tvil om det. Statoil hadde store planar for Mongstad-raffineriet, planar som på mange måtar var knytt til Statoil sine ambisjonar om å vere eit integrert oljeselskap, eit oljeselskap som ikkje berre leita etter og produserte olje, men som òg raffinerte olje og selte oljeprodukt. Arve Johnsen med fleire hadde brukt mykje tid på å overtyde politikarane om at tida no var inne for å bygge ut raffineriet på Mongstad. Kanskje var det eit umedvite ynskje om å vise at Statoil var blitt så vakse at det kunne klare å gjennomføre eit stort og krevjande prosjekt.

Johnsen trengte ikkje å overtyde Arbeidarpartiet om at det var ein god idé. Det hadde tru på ideen – på Statoil. Mellompartia var vanskelegare å appellere til, men til slutt fekk saka gjennomslag hjå Kåre Kristiansen, KrF-mannen som var statsråd i Olje- og energidepartementet. Høgre gav seg – svært motvillig, skriv Kåre Willoch. Ifølgje han sjølv bøygde han av for å unngå ein regjeringskonflikt som ville ende med at regjeringa måtte gå av.²

Då den etter kvart gigantiske budsjettoverskridinga var eit faktum, var ikkje lenger Willoch statsminister i Noreg, men han var likevel ein av dei som ikkje akkurat gjorde det lettare for Johnsen å innrømme at det hadde gått gale.³

Etter kostnadsoverskridingane på Mongstad i 1987 måtte konsernsjef Arve Johnsen gå. Etterpå blei det viktig for han å forklare kvifor. Foto: Equinor

Kanskje er det litt som ein ungdom som har lova foreldra at, jo, han taklar det, han får til den vaksne situasjonen, og så likevel må ringe heim til mor og far for å få hjelp, for å be om meir pengar.

Ei slik historie er det freistande å pynte litt på, jobbe for å eige. Johnsen og Willoch har begge skrive ned deira versjonar av det som skjedde på Mongstad. Begge er dugande ettermålebyggjarar.

Johnsen har fortalt om teikningar som ikkje stemte med terrenget, om prisar som plutselig var mykje høgare enn dei hadde vore før og om

dårleg timing, men aldri om at det var ein dårleg idé. Statoil var blitt 15 år, det kunne klare seg utan han, har han fortalt.⁴ Selskapet var ikkje noko barn lenger, men det hadde kanskje ein god del av ungdommens trass?

Willoch går lenger i sine memoarar. Det kjem tydeleg fram at trass eller ikkje trass, det var ikkje nokon god idé – ikkje Mongstad, og ikkje Statoil. Slik går det, når staten skal styre eit selskap. Det er aldri ein god idé, sjå berre korleis det gjekk på Mongstad.

Willoch skreiv desse memoarane i 1990. Krassheita er tydeleg å lese i kapittelet om Mongstad.⁵ Kanskje burde Willoch ha venta nokre år med å skrive denne historia. Det finst fordelar med å skrive ned historier medan du har dei friskt i minne, men noko som du hugsar så godt, kan det òg vere litt lurt å få på avstand fyrst, få litt perspektiv til.

Historikar Eivind Thomassen meiner at mangel på avstand er ein av nøkkelgrunnane til at det finst så mange forteljingar om Mongstad. Mange bøker om norsk oljehistorie og om Statoil, påpeikar han, er skrivne på 1990-talet, kort tid etter at Mongstad-saka hadde rast gjennom media. Bøkene er skrivne i ei tid då Mongstad-skandalen kjentest svært essensiell.⁶

Dei som har skrive oljehistorie seinare har kanskje lese desse bøkene og funne Mongstad-forteljinga

Tidlegare statsminister Kåre Willoch er ein av dei politikarane som har meint at overskridingane på Mongstad var eit symptom på det som var gale med Statoil. Foto: Equinor

like viktig. Kanskje er ikkje Mongstad-raffineriet sitt problem at det er knytt store summer til namnet, men at det har konstant dårleg timing?

«Symptomet Mongstad»

Dersom ein søker opp Mongstad på Nasjonalbiblioteket kjem det opp drygt 5000 treff i bøker og nesten 100 000 avistreff.

Eg er langt på veg samd med Thomassen når han meiner at grunnen til at det finst så mange Mongstad-forteljingar er at mange av Statoil-historiene – oljehistoriene – er skrivne kort tid etter Mongstad-skandalen. Det har heller ikkje hjelpt Mongstad sitt rykte at Johnsen og Willoch har skrive utførleg om sine erfaringar. Eg trur likevel ikkje at det er heile historia.

For å forklare kvifor forfattarar og andre meir eller mindre profesjonelle historikarar har kome tilbake til historia om Mongstad, så trur eg det er viktig å anerkjenne at dette er ei god historie, samtidig som det stadig er mogleg å finne nye lag og nye nyansar.

Minst like viktig trur eg det har vore at dette er ei forteljing som seier mykje om Statoil – eller som i det minste har blitt brukt til å seie mykje om Statoil. Arve Johnsen ville, med Mongstad, stadfeste Statoil som eit integrert oljeselskap. Høgre-sida, med Kåre Willoch i spissen, ville stadfeste Mongstad som eit «symptom» på det som var gale i Statoil. Mongstad blei eit symbol for Statoil si utvikling og for Statoil sine skuggesider, eit symbol og eit symptom på utfordringar i Statoil, for forholdet mellom Statoil og Hydro, og for forholdet mellom Statoil og politikarane, både på venstre- og høgresida i norsk politikk.

Mongstad-forteljinga kan lesast som Statoil si historie i miniatyr. Eg trur dessutan mange har

fortalt ho nettopp for å sikre at det var deira versjon av forteljinga som blei ståande, deira Statoil-historie som blei kjent, for vi vil jo alle eige den historia som definerer oss.

Noter

- 1 Nerheim, Gunnar. *Norsk oljehistorie. En gassnasjon blir til*. Bind 2. Leseselskapet. 1996, s. 249.
- 2 Willoch, Kåre. *Minner og meninger 3: Statsminister*. Schibsted. Oslo. 1990, s. 304.
- 3 Nerheim, Gunnar. *Norsk oljehistorie. En gassnasjon blir til*. Bind 2. Leseselskapet. 1996, s. 249.
- 4 <https://tv.nrk.no/serie/mitt-liv/sesong/2/episode/3> Intervju med Arve Johnsen, lasta ned 9. april 2021.
- 5 Aven, Håvard Brede. *Høgres syn på statleg eigarskap i norsk oljeveksemd 1970–1984*. Universitetet i Oslo. 2014, s. 17.
- 6 Thomassen, Eivind 2021(?). The Crude Means to Mastery. Norwegian national oil company Statoil (Equinor) and the Norwegian State 1972-2001, s. 162.

Norsk Oljemuseum
Årbok 2021

2021 på oljemuseet - i bilder

Her har vi samlet noen minner fra året som gikk.

Foto: Shadé B. Martins/Norsk Oljemuseum

Nytt år, ny utstilling! Egil Idsø, museumstekniker og altnuligmann, sørger for stabile vegger.

Historiker Trude Meland og Egil Idsø henger opp de siste bildene i utstillingen.

Alle mann til pumpene! Stillaset er oppe, veggene er malte og fotografiene skal henges opp.

Pedagog Paul Hogstad hjelper til med å strekke ut og feste bildet.

Utstillingsansvarlig Anja W. Fremo svinger seg i stillaset mens pedagog Jørn Bjerga og Egil skrur opp plater.

Siste hånd på verket.

Utstillingen er ferdig, men begrensninger i januar 2021 gjør at åpningen ikke blir like stor og omfattende som først tenkt.

Øverst til venstre: Museumsvert Fredrik Sevheim og konferanseansvarlig Camilla Thull fjerner en sliten dykkerfigur fra taket i dykkerutstillingen.

I den ene offshore-installasjonen foregår et stort ombygningsarbeid. Dykkerutstillingen er nede - undervannsutstillingen skal opp.

Gulvplass og hyller på magasinet begynner å fylles opp med spennende gjenstander. Noen av gjenstandene har vært i museets samling i mange tiår, men det kommer stadig nye henvendelser fra både privatpersoner og bedrifter som ønsker å gi ting og tang til oljemuseet.

For å kunne lagre de aller største gjenstandene har museet bygget et utvendig skur.

Skuret blir inspisert av fra venstre Gunleiv Hadland (samlingsforvalter, Norsk Oljemuseum), Håvard Næsje (driftssjef, Norsk Oljemuseum), Håvard Mathisen (Seilmaker Mathisen), Arild Idsø (byggeleder), Gro Bakken (arkitekt, Nyland), Kurt Ims (entreprenør, Riska Sveis) og Svein Terje Førland (samlingsforvalter, Norsk Oljemuseum).

Vedlikeholdsarbeid i utstillingen. Jørn og Egil fikser et av utstillingsmontrene. Fotoansvarlig Shadé B. Martins ser på og tar et bilde i ny og ne.

Maskoten til Barnas Rogaland, Preike, tar ofte turen innom museet for å sjekke ut nye utstillinger vi har. Han liker seg også godt blant alle modellene vi har utstilt.

I 2021 er det mange på oljemuseet som feirer runde tall. Bibliotekar Synnøve Hageberg, Anja W. Fremo, medarbeider i kurs- og konferanseavdelingen og museumsvert Marlise J. Pedersen, og foran, museumsvert Alina Fjermestad.

Til høyre: Gunleiv og Trude blir også feiret med selskap og kake i Yggdrasil. Foto: Anja W. Fremo

Under: Blåtur med blå himmel. Hele gjengen på tur til Flor og Fjære!

Her kommer sveisehabitatet som skal stå foran inngangspartiet til museet.

Det var ikke bare sveisehabitatet som kom seilende. En mekanisk rørkobler kom med samme forsendelse. Den brukes til å koble sammen rør på havbunnen, på samme måte som en hageslange kobles til kranen. Rørkobleren er brukt til Troll Fase 3-utbyggingen som stod ferdig i 2021.

Fagsjef Bjørn Lindberg, Egil og historiker Kristin Ø. Gjerde står på balkongen og nyter synet av det nyankomne sveisehabitatet.

Museumsvert René Schur og Björn Lindberg sjekker forholdene i sveisehabitatet.

Egil og samlingsforvalter Kirsten Torborg Hetland gir dykkeren i taket forlenget levetid i utstillingen. Hele dykkerområdet får en oppgradering. Foto: Ukjent/Norsk Oljemuseum

Håvard tester de nye benkene på boredekket. Foto: Anja W. Fremo/Norsk Oljemuseum

Nye ansikter på oljemuseet! Rune Egenes er ny fotomedarbeider og Zane Ozola-Pallesen er ny kurs- og konferanseansvarlig.

Begeistret publikum på offisiell åpning av utstillingen om undervannsteknologi, «Ned i dypet», 15. september. Foto: Rune Egenes/Norsk Oljemuseum

Det er lagt opp til spill og interaktivitet i den nye utstillingen som presenterer undervannsteknologi.

Høstferie og dronekjøring på oljemuseet. Museumspedagog Julia Stangeland gir et hurtigkurs til ivrige besøkende, og Jørn passer på at kabelen ikke floker seg.

Hele gjengen på tur til Oslo. Nasjonalmuseet var et av mange stoppesteder på turen. Foto: Rune Egenes/ Norsk Oljemuseum

Til venstre: Nasjonalmuseets fasade fasinerer direktør Finn E. Krogh.

God, gammeldags teambuilding er alltid gøy. Bjørn, Håvard, kontorleder Ingeborg «Bojan» Løland og Marlise legger all innsats i å vinne over de andre lagene.

Forskningsdagene betyr kunnskapsfest med mange interessante foredrag.
Foto: Rune Egenes/Norsk Oljemuseum

Hva er vel mer passende enn en badehette når museets nyeste utstilling heter «Ned i dypet»? Björn, Anja og publikum- og markedsansvarlig Siri I. Vinje står på verandaen og gir assosiasjoner til stupedamen.

Bibliotekar Synnøve og Julia tipser om god toglektyre. Foto: Rune Egenes/Norsk Oljemuseum

Del din opplevelse. Rune henger opp nye skilt i utstillingen. Foto: Anja W. Fremo/Norsk Oljemuseum

Designer Elin Nagell Dahl og Anja er i full gang med å lage julestemning i museet. Årets pepperkakeby begynner å ta form.

Banneret er snart på plass, nå kan pepperkakebyen bare åpne.

Norsk Oljemuseum
Årbok 2021

Standard Oils inntog i Skandinavia

I 1889 etablerte Standard Oil seg med sitt første kontor i Skandinavia. Selskapet trengte avsetning for sine parafinprodukter og Skandinavia trengte parafin. Standard Oil var villig til å bruke en aggressiv markedsstrategi for å oppnå målet om å overta 85 til 90 prosent av det skandinaviske markedet. En viktig del av strategien var samarbeid med lokale investorer som kunne språket, kulturen, lovgivning og hadde samme aggressive innstilling til forretningsførsel.

Av Per Skarung

Standard Oil vokste fram fra kaoset omkring de første oljefunnene i USA, mellom 1859 og 1870. Virksomheten startet tidlig selv om selskapet ble formelt dannet først i 1882.

Standard Oil skaffet seg kontroll over omsetning av petroleumprodukter i USA før selskapet vendte seg mot verden utenfor. Temaet for denne teksten er historien om da Standard Oil sikret seg en dominerende posisjon i det skandinaviske markedet, men det er naturlig å først se på starten til selskapet i USA, og strategien for videre vekst.

Standard Oil

I 1855 flyttet 16 år gamle John D. Rockefeller fra enkle kår til byen Cleveland i Ohio for å bli forretningsmann. Han fikk etter hvert ansettelse som regnskapsansvarlig og altnuligmann hos

et handelsfirma som drev allsidig virksomhet i byen og landdistriktene omkring. Den første oljen ble funnet i 1859 i Titusville like i nærheten av Cleveland. Utvinning av olje viste seg umiddelbart som et interessant forretningsområde, hovedsakelig som parafin til lamper. Rockefeller skjønnte raskt at produktet ga uante muligheter og investerte allerede i 1862 i et lite raffineri.

Han lærte raskt at oljebransjen var datidens «Wild West» og trengte sårt til mer profesjonelle aktører. Prisene kunne svinge fra 10 cent til 8 dollar fatet, basert på dagens tilgang på produkter. Det største problemet var likevel sterkt varierende og til dels farlig kvalitet på produktene. Det er beregnet at mellom 6000 og 8000 amerikanere ble drept av eksploderende parafinlamper årlig i den første

tiden. Rockefellers kone, Laura, ble sterkt forbrent under tenning av en lampe med farlig parafin.

I 1865 kjøpte han Ohios, og verdens til da største raffineri, sammen med sin partner Sam Andrews. Andrews var kanskje verdens fremste ekspert på raffinering av mineralolje. Selskapet fikk navnet Rockefeller & Andrews.

Forretningsideen var at all olje som ble solgt fra firmaet skulle holde offentlig definerte kvaliteter. På denne måten ville kundene vite hvordan parafinen oppførte seg når de tente lampen. Parafinen skulle ikke lukte, ikke sote til lampeglasset, ha samme tennpunkt hver gang man tente lampene, gi tilnærmet hvitt lys og ikke være eksplosjonsfarlig. For å oppnå målet ønsket Rockefeller og Andrews å bygge raffinerier med tilstrekkelig kvalitet og utstyre alle med laboratorier som kontinuerlig kontrollerte produktene. Etter 1882 ble forretningsideen nedfelt i navnet «Standard Oil».

I utgangspunktet var ikke Rockefeller interessert i å produsere olje selv, siden det var mer enn tilstrekkelig tilgang på olje. Denne filosofien måtte endres da ukontrollert boring ødela reservoaregenskaper. Mangel på kostnadskontroll truet ellers gode selskap med konkurs, og Standard Oil trengte stabile høye leveranser. Selskapet valgte en strategi der det etter hvert overtok hele kjeden fra leting, via produksjon til raffinering og transport og salg av de endelige

produkter. Sluttproduktene hadde karakteristisk emballasje, ofte i lyseblått med enkle symboler som tiger, elefant og lignende. Det var nødvendig i et marked der mange var analfabeter, eller salget forgikk på andre språk enn engelsk.

Selskapet holdt streng kostnadskontroll og ledelsen ble til dels mektig upopulære. Alle investeringer over 2500 dollar i datterselskapene skulle godkjennes av hovedstyret. Rockefeller gikk detaljert gjennom produksjonsprosessene og reduserte blant annet antall dråper til forsegling av parafinkanner fra 40 til 39.

Hans forretningsmodell var at fortjenesten lå i høyt volum til lave priser. Med denne modellen tjente Standard Oil godt uansett konjunkturer og tok etter hvert nesten total kontroll med oljevirkosomhet i USA. Når selskapet gikk inn i markeder skulle det ha dominans med 85-90 prosent markedsandel. Den siste biten fikk små virksomheter for å unngå anklager om trustvirkosomhet.

Konkurrenter ble først tilbudt samarbeid og «medlemskap» i Standard Oil. Rockefeller likte å vise selskapets profitabilitet sammenliknet med selskapet de ønsket å overta, og tilbød vanligvis svært gode betingelser for å bli med i Standard Oil. De som fortsatt motsatte seg overtakelse ble kjøpt, konkurrert ut av markedet eller presset med alle tilgjengelige midler. Det kunne blant annet skje gjennom oppkjøp av tønner, tanker,

jernbanekapasitet, blokkade av transportmuligheter, eller viktige leveranser, oppkjøp av kunder, bearbeidelse av aksjeeiere og banker.

Mulighetene for å blokkere konkurrenter var uendelige. Standard Oil foretrakk å la overtatte selskaper beholde sine navn og utad fortsette som før. Lokale investorer og deleiere hadde sterk motivasjon for å lykkes, og tidligere eiere fikk gjerne fortsette slik at Standard Oil unngikk anklager om trustvirksomhet.

Bilde av J. Dawg. Publisert av Scientific American Compiling Dept., New York. 1907 Type: Antique photographic book illustration (Offentlig eiendom)

Samtidig var Rockefeller selv, og selskapet, opptatt av veldedighet. Rockefeller hadde startet med å finansiere flukten for et eldre slaveektepar via de såkalte «Freedom Trains» med sparepengene fra hans første år som forretningsmann, 17 år gammel. Dette engasjementet fortsatte via Baptistkirken han tilhørte, til vidstrakt filantropisk virksomhet. Hverken Rockefeller eller selskapet så noen motsetning mellom «tøff» forretningspraksis på grensen til det ulovlige og veldedig arbeid ofte sammen med kirker.¹

Ingen av de skandinaviske landene var i seg selv store nok til å være interessante for Standard Oil. Men Danmark, Sverige og Norge var til sammen et interessant marked.

Det danske Petroleums Aktieselskap (DdPA)

Det danske markedet var fra ca. 1860 forsynt via Hamburg, til individuelle handelsmenn og grossererer rundt i Danmark. Freden etter Den dansk-tyske krig i 1864 gjorde handelen via Hamburg mindre attraktiv.

Grosserer Jørgen Jensen i København handlet blant annet med parafin og startet etter noe tid direkte import fra USA. Firmaet solgte også til Norge og Sverige med utgangspunkt i København. Først i 1876 dannet Rudolf Wulff et firma hovedsakelig rettet mot kjøp og salg av parafin. Det ble etter hvert klart at sterkt

skiftende priser gjorde det vanskelig å etablere en solid forretning. Han kontaktet Jørgen Jensen og grosserer Johs Holm og fikk laget et forpliktende prissamarbeid i 1887. Det viste seg raskt å ikke fungere godt nok.

I november 1888 besluttet de tre å etablere Det danske Petroleum Aktieselskap, med formell stiftelsesdato i 1889. Selskapet tok sikte på å importere parafin, lysvoks, smøreolje og lignende fra Standard Oil, hovedsakelig til Danmark. Men de så også at København lå strategisk til som importhavn for resten av Skandinavia. Produktene ble importert på tønner med seilskip. Kommunikasjonen med eksportøren i USA foregikk enkelt og raskt via telegram.

Frakten av produktene var risikabel og umulig å beregne i tid, da seilskipene kunne bli flere måneder forsinket. For å redusere risikoen med skip som forliste, trengte selskapet kostbare assuranse og lagerfasiliteter. Selskapet trengte ikke minst partnere som kunne dele risiko og utgifter.

DdPA hadde én million danske kroner i aksjekapital ved starten. Det var det dobbelte av startkapitalen til de norske selskapene. Denne meget solide kapitalbasen gjorde det mulig å skaffe seg lagerplass med brygger, tankanlegg, tapperi, tønneverksted, kontor, arbeiderboliger og nødvendige fasiliteter på Refshaleø like utenfor havnen i København. Lokaliseringen passet

utmerket siden stedet ble et industrielt senter med verftet Burmeister & Wein som stor nabo. Kapitalen var også nødvendig for å bestille laster som kunne løpe opp i flere hundre tusen danske kroner per seiltur fra USA til København.

På grunn av brannfaren forbød dansk lovgivning i 1892 tapping av parafin hos lokale handelsmenn. Dette ga selskapet et stort fortrinn med eget tapperi og distribusjon på flasker og mindre blikkanner. Tankanlegg og tapperier ble raskt anlagt i en rekke danske havner og siden også ved større jernbanestasjoner. Samarbeidet med Standard Oil ble formalisert i egen avtale 22. mars 1892, og Standard Oil overtok ca. én tredjedel av aksjekapitalen i DdPA.

DdPA hadde allerede før avtalen med Standard Oil sett seg om etter partnere utenfor Danmark basert på nettverket Jørgen Jensen hadde i Skandinavia. I november 1890 var selskapet med å stifte Vestlandske Petroleumcompagnie med salg fra Lista til Vadsø. I 1892 var de igjen med å stifte Østlandske Petroleumcompagnie med salg fra Kristiansand til Gøteborg. I Sverige etablerte DdPA flere mindre selskap i samarbeid med svenske handelsfirma. Disse vokste siden sammen til tre selskap der Vestkustens Petroleum Aktieselskap ble vesentlig for Norge.²

De norske selskapene dannes

Importen av parafin til Norge hadde vært hemmet av en lang rekke avgifter. Disse

Skålevik omkring 1910. Selskapets første tankskip i jern «Conrad Mohr» ligger ved kai.
Foto: ExxonMobil sitt historiske arkiv/Norsk Olje og Gassarkiv

ble gradvis redusert og endelig avviklet da luksusskatt på parafin ble avskaffet av regjeringen Johannes Steen, fra Radikale Venstre, i 1890/91. Oljelamper var ikke lenger betraktet som luksus for de få. Avgiften utgjorde nesten halvparten av prisen, og dermed var fortjenestemulighetene på import av parafin betydelig forbedret.

Vestlandske Petroleumscompagnie (VPC) ble i november 1890 stiftet av en gruppe på

tolv investorer basert i Bergen. De kjente Bergensfamiliene Mohr, Brun og Irgens var med fra starten, sammen med Det danske Petroleums Aktieselskap. Investorene forpliktet seg til et beløp i aksjekapital som garanti for banken, men betalte bare inn en tolvtedel av den formelle kapitalen. Den danske parten eide ca. en tredjedel av selskapet og stod for leveransene av produkter.

Selskapet bygget mottak og lager i Skålevik like

utenfor Bergen. Brann- og eksplosjonsfaren gjorde det nødvendig å ha god avstand til byens sentrum. Første last på 11 498 fat (nesten to millioner liter) kom i juni 1891 fra København. Selskapet ble en umiddelbar suksess og forsynte hele kysten, med lager i Stavanger, Karmøy, Haugesund, Ålesund, Kristiansund, Trondheim, Bodø, Harstad, Tromsø og Hammerfest. Aksjonærene fikk i snitt ca. 20 prosent avkastning på sin formelt «innbetalte» aksjekapital, og flere la seg opp store formuer.³

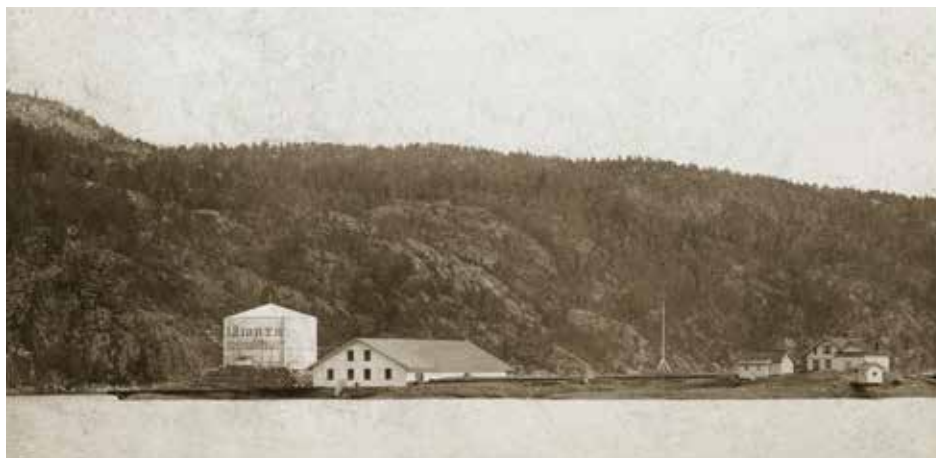
Østlandske Petroleumscompagnie (ØPC) ble formelt dannet i mai 1893. Adam Hiorth var en av pionerene i norsk tekstilindustri med spinnerier i Nydalen. I 1859 investerte han deler av kapitalen i et handelshus som satset tungt på import og salg av petroleumsprodukter, hovedsakelig parafin til lamper. Firmaet var med andre ord godt etablert under ledelse av Adam Hiorths sønn, Christian Hiorth, da det ble invitert med i samarbeidet med Det danske Petroleums Aktieselskap og Vestlandske Petroleumscompagnie i 1892. Østlandske Petroleumscompagnie etablerte seg med kontor i Adam Hiorths lokaler i Christiania.⁴

Hovedeierne var Christian Hiorth og administrerende direktør og medeier i firmaet A. Hiorth, Andreas Lind, sammen med investorer med mindre eierandeler, inkludert Det danske Petroleums Aktieselskap. DdPA fikk ca. en tredjedel av aksjene og fast plass i styret. Selskapet

solgte produkter fra Standard Oil levert via det danske selskapet. Driften var en direkte fortsettelse av driften i A. Hiorth, med samme kundekrets. Et par av investorene hadde egen import av parafin som ble overført til ØPC med sine varelager.

Selskapet ansatte disponent og kontorsjef og bygget raskt opp en liten administrasjon. Det var to toppnivåer; den lille direksjon bestod av Andreas Lind, Christian Hiorth og en av investorene, og den store direksjon med alle aksjonærer inkludert Det danske Petroleums Aktieselskap. Den lille direksjon hadde ukentlige møter og var direkte involvert i ledelsen. Den store direksjon hadde to møter i året. Den kontrollerte prispolitikken og samarbeidet mellom de nasjonale selskapene. Den store direksjon sørget også for utbetaling av dividende – avkastning på aksjene. Etter hvert fikk man krysseierskap ved kjøp av aksjer i hverandres selskap. Aksjekapitalen økte flere ganger i alle selskapene for å finansiere investeringer og øke «krisefondet». Det ble også samarbeidet om innkjøp og drift av skip til frakt langs kysten. En svensk inspektør kontrollerte at selskapene ikke konkurrerte mot hverandre på pris.⁵

ØPC kjøpte Hiorth sitt anlegg på Steilene og utvidet med en ny tank i løpet av 1893, til ca. 30 000 kroner. Selskapet leide kontorplass i Hiorth sin forretningsgård på hjørnet av Skippergata og Prinsens gate i Oslo. Her

Adam Hiorth sitt anlegg fra 1890 på Landsteilene med tank, lager, arbeiderboliger og utedo, praktisk plassert over sjøen. Foto: ExxonMobil sitt historiske arkiv/Norsk Olje og Gassarkiv

kunne man også benytte stall, vognskur, kjeller, drengestue, veiebod og høyloft til en pris av 3500 kroner per år. Det ble kjøpt 10 til 12 hester med vogner og seletøy. ØPC kjøpte tomter og kai plass i Bispevika, slik at selskapet fikk stor kai på Bispekaia med port mot Bispegata like nedenfor jernbanestasjonen. Tomta ble inngjerdet, og det ble i desember 1893 bygget lager og staller med plass til 40 hester, vogner, seletøy og tilsatte stallkarer i full stilling. Totalt var området mer enn 5000 m² til en innkjøpskost av 58 500 kroner. Tomten ble utvidet flere ganger ved kjøp av nabetomter. I dag ligger Munchmuseet på dette stedet.

ØPC og VPC solgte kvalitetene Snowflake (Crystal white) som dyreste produkt, Prime og Water White som nummer to, Standard White

som nummer tre og russisk olje som nummer fire. Kvalitetene fulgte de amerikanske standardene, slik de ble definert av Standard Oil. Prisene lå omkring 10 til 19 øre pr. kilo og varierte ganske mye fra leveranse til leveranse. Den billige russiske oljen kom fra Brødrene Nobel og ble levert med båt direkte til anlegget på Steilene. Salgsoversiktene viser at de dyreste kvalitetene hadde høyest volum. Den russiske parafinen var klart billigst, men med lavest salgsvolum.⁶

All import fra USA kom fra Standard Oil og ble koordinert og fysisk ordnet av kontoret i København. Det var en indirekte rute, men den ga fleksibilitet og trygghet idet København kunne forsyne Norge, hvis det ble problemer med leveranser fra eget lager. Assuranse på laster ble delt mellom alle selskapene, og det norske

volumet var ikke stort nok til å dekke hele skipslaster.

Den lille direksjon bestemte bestillingene og måtte vurdere etterspørsel et halvt år fram i tid. Men København sine prioriteringer kunne også bety at man fikk langt mindre enn det bestilte volumet (eksempelvis 7000 fat levert mot 25 000 fat bestilt i mars 1898). I enkelte tilfeller kunne selskapene bytte leveranser hvis noen hadde mangel på produkter eller kvaliteter. Både VPC og ØPC opplevde at forsyningene var usikre, siden det danske selskapet alltid ville prioritere hjemmemarkedet først. De forsøkte likevel aldri å bryte ut av samarbeidet med DdPA.

ØPC solgte sine produkter langs kysten fra Kristiansand til Gøteborg via et nettverk av grossister, handelssteder og egne anlegg; Kristiansand, Drammen, Fredrikstad. Den svenske vestkysten med innland var et godt marked med flere store byer. Salget var stort sett små volum fordelt på mange mottakere, men selskapet hadde også noen store kunder. Det norske fyrvesenet, Christiania Lysværk, Norges Statsbaner og marinen ved hovedbasen i Horten, Karljohansvern, kjøpte store kvanta av de beste kvalitetene hvert år.

Transport i innlandet ble begrenset av dårlige veier og tyngden av tønnene. Selskapet benyttet tog og transportmuligheter med hest og vogn der det var mulig. Slik fikk man etter hvert et

nettverk av kunder i det indre østlandsområdet. Transport var i utgangspunktet med tønner, og sluttbrukeren måtte kjøpe parafin på egen emballasje som flasker, melkespann og lignende. Veksten i volum krevde en betydelig utbygging av fasilitetene på Steilene.

Steilene ved Nesodden ble Norges oljesentrum

Steilene var en gruppe på fem små øyer, nærmest holmer, utenfor Nesodden i innseilingen til Christiania. ØPC kjøpte de to øyene nærmest land, Land-Steilene og Persteilene. Storsteilene, mindre enn 100 meter mot nord, forble foreløpig ubenyttet. De to øyene ble knyttet sammen med bru og senere en landfylling. Kværner Brug ledet av ingeniør Wohl bygget en ny tank hvert år og stod for de andre utvidelsene. I 1895 hadde lagerkapasiteten kommet opp i mer enn 100 000 fat (16 millioner liter). Bryggene ble bygget ut, blant annet med kraner for mer effektiv lastning av havneprammene som fraktet produktene inn til Christiania. Det kom arbeiderboliger, bolig til driftssjefen, fabrikkbygning i stein for produksjon av kanner, tapperi, bøkerverksted til produksjon og vedlikehold av tønner, dampvaskeri til rengjøring av tønner, rørgater, stor dampmaskin til drift av anlegget, kullager, redskapsbod og anlegg for elektrisk lys med 30 glødelamper.

En del arbeidere etablerte seg med familier på øyene og på land like innenfor Land-Steilene. Det oppstod kapasitetsproblemer på flere

Bøkkere i det store produksjonbygget
på Persteillene. Foto: ExxonMobil sitt
historiske arkiv/ Norsk Olje og Gassarkiv

Nordre del af Tøndeværkstedet.
(Drivning og limning).

områder. Produksjonsanlegget og boligene trengte ferskvann. Det var ikke nok å samle opp regnvann i en systerne. ØPC kjøpte et stort område på land, på Nesodden, inkludert to mindre vann som leverte vann via rør til øyene. Dette anlegget ble bygget videre ut i moderne tid og utgjør i noen grad fortsatt Nesoddens vannforsyning.

Kannefabrikken laget parafinkanner på fem liter med kork og etikett. Disse kannene var en revolusjon siden de var lettere å frakte og gjorde det mulig for sluttbrukerne å kjøpe en eller flere kanner. Etikettene hadde bilde og fargekode som gjorde det lett for kundene å kjenne igjen produktet. Tomme kanner kunne leveres tilbake eller brukes ved senere kjøp direkte fra tønner og tanker.

Nesodden kommune måtte sørge for skole til barn av arbeiderne, og ØPC bidro med midler til utbedring av skolen og skoleveien slik at barna kom noenlunde tørrskodde fram. Kirken fikk hvert år en tønne parafin og 50 kroner til presten.

Behovet for bedre transportkapasitet førte til kontrahering av et helt nytt skip, «Petrolea», fra Fredrikstad Mekaniske Verksted. Stabelavløpning var i oktober 1894, og skipet fikk elektrisk belysning og dampkjele. «Petrolea» ble umiddelbart satt i drift med transport langs kysten fra Gøteborg til Kristiansand. Skipet var assured for 35 000 kroner.

Brygga på Landsteilene med tank, tønner, 5 liters kanner, kran og havneprammen «Glunten». Foto: ExxonMobil sitt historiske arkiv/ Norsk Olje og Gassarkiv

Selskapet var så fornøyd med Steilene at Christianias presse ble invitert med på tur med «Petrolea» til Steilene. Pressen var meget imponert og rapporterte grundig til sine lesere. God mat og drikke under turen la trolig ikke noen demper på stemningen.

I 1897 selvantente kullageret og brant ned til grunnen. I tillegg ble de nærmeste husene og den nærmeste brygga skadet. Christiania Brannvesen kunne ikke hjelpe, og mannskapet på Steilene måtte slukke brannen ved heroisk innsats med bøtter og våte seil. De fikk en rundhåndet belønning for sin innsats. Anlegget på land var

ikke forsikret. ØPC svarte med å ta ut en solid assurance og bygge anleggene opp igjen mer solid og moderne enn før. Selskapet kjøpte store deler av øya Alvern mot sør og bygget den ut. Alle brygger ble forbudt område for alle andre enn ØPC sine ansatte.

Driftsansvarlig på Steilene i mange år, Alfred Andresen, var en av Nesoddens største skatteyttere og hadde fast plass i kommunestyret. Han gikk under kallenavnet «Kongen av Nesodden»⁸.

Vilkår for arbeiderne

Det synes å ha vært en stabil arbeidsstokk i administrasjonen og i ledende stillinger på brygga og Steilene. Selskapet sørget for lønn, dels betydelig over gjennomsnitt for liknende stillinger. Disponent J. E. Oldenburg hadde fast lønn, stigende fra 8000 til 19 000 kroner pluss bonus, basert på omsetning og fortjeneste. Dette var 40-50 ganger mer enn stipulert gjennomsnittslønn for en vanlig tjener, eller arbeider på 250 kroner året. Kontorsjef Georg Kalleberg og regnskapsansvarlig Henry Carlsen hadde 3000 kroner i 1893. Resten av administrasjonen, varierende fra 10 til 15 ansatte, hadde alle godt over gjennomsnittslønn. Det var bare en kvinne ansatt i firmaet, frøken Berg. Hun synes å ha hatt hele sin karriere i ØPC, uten at det går klart fram hvilke arbeidsoppgaver hun hadde. Hun fikk 600 kroner ved ansettelse i 1894, og dette var økt til 1200 seks år senere.

Driftsansvarlige på brygga og Steilene, skipsførerne og formennene, fikk også svært godt betalt med lønn fra 1200 og oppover. Arbeiderne fikk vanlig gjennomsnittslønn per dag, uke eller måned, avhengig av arbeidsavtalen. Alle fikk julegratialeer på 10 eller 5 kroner avhengig av familieforholdet, gift eller enslig. Bedriften arrangerte utflukter med smørbrød og drikke for ansatte med familier på selskapets båter et par ganger i året. Da «Fram» og Fritjof Nansen kom tilbake fra oppholdet i Arktis i 1897, var alle selskapets båter med ansatte med i kortesjen pyntet med flagg.⁹

I administrasjonen var arbeidstiden fra kl. 9 til 19 seks dager i uka med en times pause. På brygga og Steilene var arbeidstiden fra kl. 7 til 19 uten regulert pause. Det var forventet ubegrenset overtid uten ekstra godtgjørelser, når det var behov for det. Det betydde i praksis at det meste av regnskaps- og papirarbeid på brygga forgikk på sen kveld og natt. Formannen på brygga ble observert ved kontorpulten til lenge etter midnatt. Det var ikke dokumentert misnøye blant de ansatte i Christiania. Tvert om synes det som trivselen var god og arbeiderne fornøyde.

Det ble derimot dokumentert store problemer med arbeidsstokken på Steilene. Det er mulig at den isolerte tilværelsen og avstanden til Christiania bidro til det. Driftsansvarlig og arbeidsformannen til bøkkerne klaget på arbeidsdisiplinen en rekke ganger. I 1897 ble det så galt at de fikk tillatelse til å si opp alle

ansatte og erstatte dem med mer disiplinerte og arbeidsomme folk fra Rogaland. Det ser ut som trusselen om import av rogalendinger var nok til å roe staben på Steilene, siden ytterligere problemer ikke ble dokumentert senere. Det kan også ha bidratt at ØPC kjøpte seg inn som deleier i Larvik Tønnefabrikk for å sikre alternativ tilgang på tønner laget av bøk.¹⁰

Det rapporteres bare om ett alvorlig tilfelle av uregelmessigheter. Hovedkasserer Henry Carlsen ble avslørt med betydelige underslag under flere revisjoner. Han unnskyldte seg med uoversiktlig kontroll med brygga og fikk installert telefon for direkte kontakt med formannen der. Ved senere revisjoner viste det seg at store restanser ikke skyldtes manglende kontakt, men stort personlig forbruk av hovedkassereren. Hans bror gikk inn og dekket deler av tapet med 15 000 kroner mot at underslaget ikke ble anmeldt.¹¹

Det fantes ingen bestemmelser om ferie eller sykemelding i Norge på denne tiden. Ferie for arbeiderne var ukjent. Den lille direksjon innvilget derimot ad hoc både sykefravær med lønn og ferier for enkelte i høyere stillinger, basert på søknad og anbefalinger. Det synes som den øverste ledelsen (Oldenburg og Kalleberg) i perioder var sterkt overarbeidet og ble regelrett sendt på ferie eller forlengede opphold på møter med de andre selskapene. Men også ansatte lenger ned i rekkene fikk betalte ferier og sanatorieopphold i spesielle tilfeller.

Interiør fra kontoret til Vestlandske Petroleumscompagnie i Bergen.
Foto: ExxonMobil sitt historiske arkiv/Norsk Olje og Gassarkiv

Kontorsjefene var kjent for strikt disiplin på kontorene. De hadde eget kontor bakerst i lokalet, adskilt med en matt glassvegg. Kontoret var ellers utstyrt med høye faste skrivepulter og høye krakker. Det var en bodega i nabobygget i Christiania, og noen valgte å spise der. I enkelte tilfeller kunne de være ganske bedugget når de kom tilbake. Det fortelles i et minne at det hendte at enkelte sovnet og falt i gulvet med tydelig dunk. Da gjaldt det å være oppe igjen før sjefen fikk kommet seg inn i rommet for å sjekke årsaken. Det fortelles også at en av

de ansatte var en god skihopper og ville delta i Holmenkollrennet. Da han ba om lov til å gå tidlig lørdagen rennet ble avholdt, svarte Kalleberg: «Har De da ingen respekt for firmaet». Han fikk likevel fri og vant Damenes pokal. Damenes pokal ble utdelt av en kvinnelig jury til «den kjækkeste skiløper fra Christiania» under det årlige Holmenkollrennet langt inn på 1900-tallet.¹²

Firmaet hadde tidlig interesse for veldedige bidrag. Kirken og presten på Nesodden fikk, som nevnt, årlige bidrag i form av penger og parafin. I tillegg fikk en rekke barnehjem og institusjoner for voksne generøse bidrag i form av penger og parafin. Dette gjaldt Sjømannsmisjonen, Diakonhjemmet, Indremisjonen, Nesodden Sanatorium, Kampen Arbeidsstue, arbeidshjem for døve, gamlehjem, skoleskip, innsamlinger for nødstedte og ad hoc-gaver ved større ulykker og andre. Veldedigheten synes ikke å ha blitt berørt av skiftende konjunkturer.

Vestkustens Petroleums Aktieselskap

Svenske myndigheter la begrensninger på utenlandske selskapers muligheter for å selge parafin, og selskapet i Sverige møtte fra 1896 større konkurranse fra Brødrene Nobel. De skandinaviske samarbeidspartnerne ble nødt til å danne Vestkustens Petroleums Aktieselskap (VPA) for å kontrollere handel med petroleum i Sørvest-Sverige til og med Värmland og Karlstad. ØPC måtte overlate dette markedet til VPA mot at de lovet å ikke selge petroleum i Norge, og å

holde samme priser som i Norge. Dette viste seg vanskelig da fraktkostnadene på Göta kanal og Vänern måtte bli lavere enn transport i Norge. I perioder var parafinen billigere i Gøteborg enn i Christiania.

ØPC og VPA ble i norske aviser omtalt som konkurrenter. Det virker ikke som det skjulte samarbeidet mellom «petroleumscompagniene» i Skandinavia ble oppdaget hverken av myndigheter eller presse.¹³

Salgsvolumet for ØPC sank som følge av opprettelsen av VPC, og det var merkbart i flere år. ØPC ble en av aksjeeierne i VPC og mottok en andel av selskapets fortjeneste hvert år. Et annet viktig poeng var at VPC ikke gjorde noe forsøk på konkurranse mot Norge. De nøye definerte salgsdistriktene ble respektert. Brødrene Nobel sine muligheter for egne salgsframstøt i Norge ble i realiteten nøytralisert av samarbeidet mellom selskapene ledet fra København.

Monopolet angripes

23. mai 1893 fikk ØPC informasjon om at et utenlandsk selskap, Pande Lundby Co, hadde dannet et underselskap i Norge med 700 000 kroner i aksjekapital. Den lille direksjon forhandlet umiddelbart med dem og fikk konkurrenten avviklet mot at morselskapet skulle få kjøpe en andel av leveransene fra Standard Oil i tre år. ØPC overtok lager og forretning med omsetning i Drammen mot en meget god pris for

Landsteilene og Persteilene eid av ØPC og Storsteilene eid av Det norske Petroleumscagnie like bak, i 1898. DnPs nye tanker lyser opp. Ett av to tønnefjell til høyre i bildet. Bestyrerboligen, uthus og produksjonbygget i murstein med kraftig dampmaskin og pipe står fortsatt og brukes av Nesodden Kommune. «Petrolea» i forgrunnen. Foto: ExxonMobil sitt historiske arkiv/Norsk Olje og Gassarkiv

selger. Men dette ble bare en krusning på vannet mot angrepet som kom i 1897, med dannelsen av Det norske Petroleumscagnie (DnP).

I mars 1897 dannet et konsortium av investorer Det norske Petroleumscagnie og etablerte et stort moderne anlegg på Storsteilene med to tanker, brygger, arbeiderboliger og elektrisk lys like i synet på ØPC sitt anlegg mot sør. Direksjonene i ØPC tok kontakt med selskapet og inviterte til et samarbeid. Dette ble kontant avvist av DnPs ledelse. Da besluttet direksjonene

at det nye selskapet måtte bekjempes med alle midler. Det ble anlagt rettssak mot det nye selskapet for urettmessig konkurranse. De tapte i retten i Christiania, og anket til Høyesterett med nytt tap. ØPC henvendte seg til Nesodden kommune og ville ha DnP blokkert fra Storsteilene.

I tillegg skulle ikke barn av arbeiderne i DnP ha tilgang til skolen delvis finansiert av ØPC. Begge krav ble avvist fra kommunen sin side. Da forlangte ØPC at skolebarna skulle holde

seg borte fra veien selskapet hadde bygget. De fikk eventuelt gå på siden av veien. Selskapet henvendte seg til presten på Nesodden og ville at han skulle stenge arbeiderne i DnP ute fra kirken og nattverden. Da presten ikke kunne gå med på det, mistet han i 1897 både godtgjørelsen og parafinen.

Det norske Petroleumscompanie hadde en meget aggressiv strategi og angrep markedet fra Fredrikstad til Stavanger med sterkt reduserte priser og direkte personlige henvendelser til handelsmenn og grosserere. ØPC svarte med å halvere alle produktpriser. ØPC forsøkte å kjøpe opp alle tilgjengelige tønner i området og forlangte at Larvik Tønnefabrikk ikke skulle selge tønner til DnP. Da tønnefabrikken ikke fulgte dette rådet, ble fabrikk kjøpt opp. All produksjon av tønner gikk dermed til ØPC. Disponent Oldenburg og kontorsjef Kalleberg oppsøkte alle kunder i sitt nettverk personlig for å diskutere kundeforholdet. Ingen fikk gå ut av inngåtte kontrakter, og ingen fikk selge produkter fra begge leverandører. Kundeforholdene ble fortsatt på svært gunstige vilkår.

Det skandinaviske nettverket av «Standard Oil»-selskaper ble mobilisert, og leveranser til det nye selskapet fra USA ble blokkert. Styreformann og direktør i Det danske Petroleums Aktieselskap, Rudolf Wulf, oppsøkte ledelsen i DnP for å forhandle om samarbeid, eller en minnelig avslutning på konkurransen. Dette ble igjen

avslått. ØPC svarte med å kutte alle produktpriser til 6 øre pr liter. Priskrigen ble kostbar for ØPC som mer enn halverte fortjenesten i 1897. Men det var fortsatt fortjeneste, og de veldedige bidragene utenom kirken på Nesodden fortsatte som før. Disponent Oldenburg fikk lønnen kuttet med ca. 60 prosent som følge av fall i fortjenesten. Aksjonærene tok derimot ut sitt vanlige utbytte uten videre diskusjon i den store direksjon.

Frontene var like steile i 1898, og den gjensidige bekjempelsen mellom selskapene fortsatte. Oppkjøp av oljefat skaffet Steilene et lager som oversteg 70 000 tønner. De var som små fjell, stablet godt synlig ved produksjonsanlegget. Under generalforsamlingen i den store direksjon i juli ble det besluttet å selge deler av tomte på Bispekaia for å reise kapital og komme med nok et forhandlingsutspill overfor DnP.

Før disse tiltakene kunne settes i verk gikk Det norske Petroleumscompanie konkurs i august 1898. ØPC klarte å skaffe seg tilstrekkelige lån til å reise 300 000 kroner i ny kapital. Disse ble brukt til å kjøpe DnP med alle aktiva på Storsteilene og brygga i Christiania. ØPC fikk med hele lagerbeholdningen, alle salgskontrakter, tomme fat, hus, vogner, hester, sleder, sæler, dampkjeler og lektere. Første handling var å male tankene på Storsteilene om med ØPC sin logo, godt synlig fra land og sjø. Formann, maskinist, to assistenter og alle arbeidere på Storsteilene,

Steilene slik de var utbygget omkring 1960. Det var Esso-selskapenes hovedtankanlegg før Sjursøya og Ekebergåsen ble bygget ut omkring 1965. Foto: ExxonMobil sitt historiske arkiv/Norsk Olje og Gassarkiv

totalt 67 personer, beholdt jobbene med samme lønnsbetingelser. Hele ledelsen i DnP ble avskjediget med øyeblikkelig virkning.¹⁴

Denne maktdemonstrasjonen fra ØPC sin side gjorde selskapet dominerende langs kysten og i det indre østlandsområdet i mange år. Donasjonen til Nesodden kirke ble hevet til 100 kroner sammen med parafin til lys og oppvarming. Skolen på Alvern ble malt. Disponent J. E. Oldenborg hadde oppdaget at det var farlig med bonusbasert lønn og gikk over til fast lønn på 15 000 kroner. Ut over disse tiltakene fortsatte bedriften som før og aksjeeierne i den store direksjonen avviste å redusere utbyttene sine for å redusere gjelda selskapet hadde påtatt seg. De hadde i mange år en jevn avkastning på 20-25 prosent av sin aksjekapital.¹⁵

Fortsatt monopol?

Vestlandske og Østlandske Petroleumscompanioner beholdt sitt tilnærmede monopol på omsetning av oljeprodukter til første verdenskrig. Flere uavhengige norske og utenlandske investorer startet selskaper som raskt ble kjøpt opp eller konkurrert ut av markedet. Shell etablerte seg i Norge i 1912, etter at ØPC hadde klart å forhindre eiendomskjøp på Nesodden i to år.

Forsyningsproblemene under første verdenskrig medførte at Standard Oil-selskapene ikke maktet å levere nok produkter og Shell fikk

solid feste i markedet. Etter krigen kom Norsk Brændselsolje, NOR, som etter hvert ble til BP Norge. Politiske myndigheter etablerte og kontrollerte etterlevelsen av pris og konkurranselover etter 1920.

Standard Oil-selskapene, VPC, ØPC, Vallø Oljeraffineri, Norsk Amerikansk Petroleumscompanionie (NAPCO) var nøye med å profilere seg som individuelle, konkurrerende selskap fram til ca. 1920. Deretter kom det gradvis tettere integrering til alle selskapene ble samlet i et selskap under navnet Esso. Esso forble det dominerende oljeselskapet i Norge med markedsandeler over 50 prosent på de fleste produkter til etter 1970.¹⁶

Noter

- 1 Avsnittet er et kort sammendrag av hovedpunktene i Chernow, Ron. *Titan, The life of John D. Rockefeller*. Random House. New York. 1997 og Hidy, Ralph W. and Hidy, Muriel E. *Pioneering in big business 1882 – 1911*. Harper and Brothers. New York. 1955, og Sandvik, Pål Thonstad og Storli, Espen. «Standard Oil og monopolkapitalismens inntog i Norge, 1890 – 1935», Historisk Tidsskrift nr. 3, Universitetsforlaget 2021.
- 2 Det danske Petroleums Aktieselskaps jubileumbok fra 1939, og Sandvik, Pål Thonstad og Storli, Espen. «Standard Oil og monopolkapitalismens inntog i Norge, 1890 – 1935», s. 241ff.
- 3 Vestlandske Petroleumscompagnie sin stiftelsesprotokoll og styreprotokoller desember 1890 til 1907, ExxonMobil sitt historiske arkiv, Norsk Olje og Gassarkiv, Nasjonalarkivet Stavanger.
- 4 Adam Hiorth, Norsk Biografisk Leksikon, nbl.sn.no/Adam Hiorth, og ØPC stiftelsesprotokoll 1893, Protokoll og møtereferater 1892-1960.
- 5 Arkiverket, Nettutstilling om Vestlandske og Østlandske Petroleumscompagnier, 2018, og stiftelsesprotokoll for ØPC.
- 6 Sammenstilling av opplysninger fra referatene til *Den lille direksjon* 1892 til 1901. Østlandske Petroleumscompany Direksjonsprotokoller 1892 – 1905. Den lille direksjon bestod av tre personer som møttes minst månedlig og hadde løpende kontroll med selskapets drift. Forbindelsen til Brd Nobel og den russiske oljen var en arv fra A. Hiorth som ble videreført i forståelse med «moderselskapet».
- 7 Informasjonen kommer fra møtereferatene i *Den lille direksjon* 1892 til 1901. Østlandske Petroleumscompany Direksjonsprotokoller 1892 – 1905.
- 8 Tvedt, Nils. *Steilene, 5 øyer i Oslofjorden*. Liten bok om Steilenes historie, geologi og flora utgitt av Nesodden Kommune, Kulturavdelingen. 2009.
- 9 Lønn, julegratiale, ad hoc ytelser er referert i detalj fra møtene til *Den lille direksjon*.
- 10 Referat fra *Den lille direksjon* 16. mars 1897.
- 11 Referat fra *Den lille direksjon* 21. oktober 1898, 1. juli 1899 og 24. juli 1900.
- 12 Minne fra Erling Angell, kasserer ved kontoret i Christiania fra 1892 til 1924, ExxonMobil sitt historiske arkiv, Norsk Olje og Gassarkiv, Nasjonalarkivet Stavanger. Bedriftene var flinke til å få skriftlige minner fra sentrale ansatte som hadde lang fartstid i firmaene. Disse gir ofte personlige opplevelser og skarpe observasjoner uten de offisielle beretningenes filter.
- 13 Vestkustens Petroleumscompagnie omtales jevnlig i møtereferater og protokoller. Samarbeidet mellom selskapene fortsatte i mange år stort sett problemfritt der ØPC eide aksjer i selskapet. Kun prissetting av produkter kunne skape diskusjoner. Østlandske Petroleumscompany Direksjonsprotokoller 1892 – 1905.
- 14 Møtereferater og protokoller fra 1897, 98 og 99 gir detaljert informasjon om kampen mot DnP og overtakelsen i 1898/99.
- 15 Referat fra *Den store direksjon*, 28. juli 1899.
- 16 *Verdier skapt gjennom 100 år*, Esso sin jubileumbok 1993.

Norsk Oljemuseum
Årbok 2021

Uendelege punktum

Hugsar du korleis president Jimmy Carter såg ut då han besøkte Statfjordfeltet på 1980-talet? Eller den tida då menn brukte hatt - sjølv på veg til og frå oljeplattformer? Mange minner har lett for å forsvinne, viss dei ikkje er festa til film - som ein del av vår fotografiske hukommelse.

Av Shadé B. Martins og Julia Stangeland

Over fleire tiår har Norsk Oljemuseum samla på fotografiar, og i dag finst det godt over 100 000 bilete i museet si samling. Bileta kjem frå både inn- og utland. Museet har blant anna fått bilete frå bedrifter som legg ned, eller berre vil frigjere plass på lageret og frå privatpersonar som finn skoester med negativfilm på loftet. Profesjonelle fotografar som har vore leidd inn til å dokumentere bygginga av dei store condeepane på 1970-, 80- og 90-talet, leverer gjerne òg inn fotografa sine til museet. Det same gjeld ivrige hobbyfotografar som har arbeidd i oljeindustrien heile yrkeskarrieren.

Bilete av karneval på Statfjord A, bygginga av Ekofisktanken, kaffipausar, dykkarar i trykkammer, kokkar på jobb, fisking frå dekk – å bla seg gjennom bileta i oljemuseet si samling er både glede og sorg; mange kjekke bilete manglar metadata.

Deskriptive data som kvar og kva tid biletet er tatt, kven eller kva som er fotografert og administrative data som juridiske opplysningar, er begge dømer på metadata som er med på å mogleggjere god forvaltning av bileta. Eit bilete er meir verdifullt med metadata enn utan.

Som nasjonalt sektormuseum har oljemuseet eit samfunnsansvar; me forvaltar samlingane våre på vegne av offentlegheita, altså for oss alle. Og for at flest mogleg skal få glede og nytte av samlingane er det viktig med orden og metadata.

Dei siste åra har museet si fotoavdeling lagt til side foto som er litt spesielle. Det vil seie foto som ein dag kanskje kunne bli ei såkalla «coffee table book», ei bok som er så kjekk at ho alltid ligg framme på kaffibordet. I 2020 bestemte me oss for å lage ei fotoutstilling i museet sitt

Oljemuseet si samling av solnedgangar og soloppgangar kunne fint ha blitt plassert i ei såkalla «coffee table book».
Foto: Husmo Foto/ConocoPhillips/Norsk Oljemuseum

temporærområde. Fotografia som var lagt til side skulle endeleg få skine.

Saman med utstillingsansvarleg Anja W. Fremo og historikar Trude Meland blei det gått fleire rundar, med ulike idear. Med god hjelp frå fleire tilsette ved museet og andre samarbeidspartnarar tok utstillinga form. Frå februar til november 2021

viste museet fram ein liten brøkdell av fotosamlinga i utstillinga «Fotografisk hukommelse».

Studium og punktum

Kva var det så med akkurat desse bileta som fanga merksemda vår? Den franske filosofen Roland Barthes (1915-1980) skriv om essensen til fotografiet i Camera Lucida, og trekk fram

Desse arbeidde med utstillinga «Fotografisk hukommelse»:

Frå oljemuseet: Jørn Bjerga, Paul Hogstad, Camilla Thull, Egil Idsøe, René Schur, Shadé B. Martins, Trude Meland, Anja W. Fremo og Håvard Næsje.

Utstillingsdesign: Stig Håvard Dirdal/dTurbine

Stillas: Alustar Aluminium Systemstillas

Print: Steinar Figved/Fineartprint AS

Lys: Bjørnar Mæland

«Fotografisk hukommelse», ei fotoutstilling på stillas. Foto: Shadé B. Martins/Norsk Oljemuseum

«studium» og «punktum» som to grunnar til kvifor eit bilete skil seg ut.¹

Veldig kort oppsummert kan me seie at studium indikerer dei kulturelle, sosiale og historiske linjene i eit bilete – det ein faktisk ser. Eit foto av røyr på Statfjord A er kanskje meir interessant for ein person som er interessert i Statfjord A – eller røyr. Det kan òg vere ein fordel med litt fagkunnskap for at ein skal kunne sjå meir enn berre røyr, klistremerke med tekst, boltar og nokre slangar. Dei som kan litt om produksjon av vatn offshore ser at dette er eit evaporatoranlegg som lagar ferskvatn ved fordamping av sjøvatn.

Studium gjeld òg for fotografen – som har sett gjennom linsa, og bestemt kva – av uendelege moglegheiter – som skal fotograferast. Hadde fotografen vore utdanna innan røyrteknologi hadde kanskje utsnittet vore annleis. Fotografen har uansett aldri heilt kontroll på korleis tilskodaren kjem til å oppfatte biletet. Studium er vår felles oppfatning av det me ser. Meir kunnskap gjer sjølvsagt betre innsikt,

DigitaltMuseum

Bileta som blei utstilt i «Fotografisk hukommelse» kan sjåast i sin heilskap på www.digitaltmuseum.no

Der kan du òg sjå fleire av bileta i museet si samling, og fotosamlingar frå andre museum.

Biletet av evaporatoranlegget på Statfjord A er eit godt døme på korleis teorien om studium fungerer i praksis. Foto: Jan A. Tjemsland/Norsk Oljemuseum

men me er i hovudsak einige om kva me ser på biletet.

Punktum, derimot, er det som gjer at sjåaren blir emosjonelt påverka. Det som gjer at du bit deg merke i noko. Hjå Oxford Reference står det at

Primus

Primus er museet si digitale samlings-database, og eit forvaltningssystem som brukast av fleire enn 200 museum og kulturarvinstitusjonar i Norge og Sverige.

Kva er ditt punktum i dette biletet av Lindy Munkelien? Foto: Husmo Foto/ConocoPhillips/Norsk Oljemuseum

punktum er eit omgrep brukt av Roland Barthes for å referere til ein tilfeldig, men personleg gripande detalj i et fotografi som «stikk hol» eller «stikk» ein bestemt sjår.²

La oss sjå på biletet av Lindy Munkelien i lugaren på Eldfisk. Det er mykje i dette biletet som kan vekke både kjensler og minne hjå tilskodaren. Håret til Lindy kan være punktumet som vekker minne frå ei tid då stort hår og pastellfargar var populært. Buketten på bordet kan være punktum som får deg til å tenke på fyrste gong du skulle kjøpe, eller fyrste gongen du fekk, blommar av

kjærasten. Kanskje er teppene som dekker møblane ditt punktum, eller minnet om heimen til Jannicke i 4B?

Sendt og gløymt

Rise Above Research³ gav i 2021 ut ein rapport som estimerte at verdas befolkning i løpet av 2021 kom til å ta over 1,4 billionar bilete. I den same rapporten blei det òg slått fast at mobilen ville bli brukt til å ta over 90 prosent av bileta.⁴

Kva tek me bilete av? Eit raskt søk på #food gir 478 088 064 treff på Instagram, og avslører at mat

Det gjekk gjetord om dei flotte og overdådige bufféborda ein kunne forsyne seg av om ein jobba til havs, og ved høgtidene - her på Frigg QP - la kokkane og personalet i forpleinga ekstra innsats i buffépresentasjonen. Foto: Erling Hellesund/Norsk Oljemuseum

Mat er noko av det me tar mest bilete av, og kanskje særleg når me har gjort oss ekstra flid. Foto: Ukjend/BP Norge AS/Norsk Oljemuseum

er eit populært motiv. Det same ser me òg i museet si fotosamling (med 5357 treff i Primus). Det er ikkje utan grunn at mat er eit av dei vanlegaste motiva frå bustadkvartera offshore; mat er ein viktig del av trivselen, og noko alle har eit forhold til – noko som knyt oss menneske saman.

Dei fleste matbileta museet har i samlinga er frå mellom 1970 og 1990 – i bufféborda si glanstid. Me har ikkje like mange foto av mat frå seinare tid. Kva er grunnen til dette? Slutta kokkane å gjere seg flid med presentasjonen? Eller slutta folk rett og slett å fotografere buffébord? Kanskje det

ligg tusenvis av buffébilete i den såkalla skya? I dag er det trass i alt mobiltelefonen som oftast vert nytta som kamera. Finst ikkje bileta lagra i det heile? Er bufféborda fotografert, sendt via Snapchat, sett av mottakaren, for så å bli sletta for alltid?

Før, då dei fleste bileta blei tekne med tradisjonelle fotografiapparat, hadde ein eit gitt tal bilete på filmen i kameraet⁵. Med færre tilgjengelege eksponeringar tenkte ein seg meir om før ein trykka på utløysarknappen. Ein kunne heller ikkje sjå bileta rett etter at dei var tekne, for så å ta

40 år seinare er det færre som kan identifisere nummer to frå venstre som den tidlegare amerikanske presidenten Jimmy Carter. Foto: Ukjend/Norsk Oljemuseum

eit nytt utan at Ann Helen hadde auga igjen. Ein måtte framkalle filmen fyrst. Då filmen var ferdig framkalla og kopiert til papirfoto kom alle blinkskota fram i lyset. Ikkje berre hadde Ann Helen augo igjen, men på eit anna bilete er Karl Fredrik midt i ein geisp og Tore ser ein heilt anna plass enn inn i kamera.

Prosessen med å lage eit foto var meir omstendeleg før, og 24 eksponeringar i ein film kunne ta eit heilt år å bruke opp. I dag har me allereie trykka på mobil-utløysarknappen 17 gonger mens me lagar middag, og kanskje 26 gonger frå me set tallerken på bordet til me i det heile tatt har smakt på maten.

At me tek så mange bilete i dag gjer òg at me får mange bilete å halde styr på.

Då Frigg-feltet blei lagt ned og installasjonane var fjerna, fekk museet ein harddisk frå Total, hovudoperatøren på Frigg. På harddisken var det godt over 40 000 bilete frå fjerningsarbeidet. Då museet gjekk i gang med industriminne Draugen fekk me ein harddisk med rundt 38 000 bilete frå A/S Norske Shell, som då var operatør på Draugen. Det er til saman over 70 000 bilete – på to prosjekt!

I desse tilfella gjorde me eit utval som blei registrert i museet si samling.

Kor mange år vil det gå før ungdommar ikkje lenger veit kven Sylvi Listhaug og Erna Solberg er? Foto: Arne Reidar Mortensen/Equinor

Kvar har du lagra dine bilete? Følger du 3-2-1-regelen for lagring, 3 kopiar av alle viktige filer, filene på 2 forskjellige lagringsmedia, og 1 kopi utanfor heimen?

Snapchat brukar det slåande slagordet «The fastest way to share a moment». Over 2,7 millionar brukarkontoar er registrert berre i Noreg. Mobiltelefon med kamera gjer det veldig enkelt å dele augneblink med vener og familie, men kanskje ikkje så enkelt med tanke på bevaring for ettertida.

Færre enn 1000 ord

På eit fotografi levert til oljemuseet er det tre personar. På baksida står det «meg». Me veit ikkje

kven av dei tre på bilete som er «meg» og me veit ikkje kva dei tre personane heiter. Det står heller ikkje kven som har tatt biletet. Kan det vere personen som har sendt det hit? Sannsynlegvis ikkje. Han eller ho er jo fotografert. Kven er det så? Kvar og når er bilete tatt? Er det ein spesiell grunn til at biletet er tatt, eller hadde kanskje vedkomande som eigde kameraet eitt bilete igjen på filmen – eitt bilete som ho ville bruke opp før ho sendte filmen til framkalling?

I nokre tilfelle kan eit bilete settast inn i ein større samanheng. Kanskje er det noko i bakgrunnen som gjer at me kan stadfeste kvar biletet er tatt og til å tidfeste det. Kanskje kan kledda til dei som er

Å vente var ein stor del av dykkaren sin arbeidskvardag. Då fanst det tid til å fotografere. Foto: Torger Berge/Norsk Oljemuseum

med, kvaliteten på biletet eller andre kjenneteikn vere til hjelp. Med litt flaks kjenner me ein eller fleire personar på fotoet – kanskje. Er me heldige har me andre fotografi frå same periode, og kan på den måten sette bilete inn i ein kontekst. Men mest sannsynleg har me fått eit bilete som ikkje seier meir enn tusen ord, men snarare langt færre.

Løysinga på utfordringar som dette er å ha god kontakt med givaren, og systematisk ta imot mest mogleg informasjon om biletet når det kjem til museet. Det fordrar naturlegvis at givaren har

desse opplysningane. Tid som har gått motarbeidar moglegheita for å hente inn den informasjon ein kunne ynskje å ha. Etter kvart som åra går vil me òg gløyme menneske og hendingar som «alle» visste kven var, og for yngre generasjonar vil tidlegare «kjendisar» vere fullstendig ukjente.

Mange kjende menneske har opp gjennom åra av ulike årsaker besøkt plattformer på norsk sokkel. Besøka deira har blitt godt dokumentert, og fleire av desse bileta blei vist fram i «Fotografisk hukommelse», men kor kjende er desse personane 10, 20 eller 30 år etterpå?

Erfaringar museet har gjort med elevar i vidaregåande skule viser at kjendisstatusen er ganske flyktig. Eit bilete av Jimmy Carter frå eit besøk på Statfjordfeltet på 1980-talet sa elevane lite. Ein del av elevane såg at biletet av dei fire personane i eldre overlevingsdrakter neppe er heilt nytt, men at nummer to frå venstre heitte Jimmy Carter og var president i USA frå 1977 til 1981, var det få som kunne identifisere.

Og kven er eigentleg Rolv Wesenlund, Bjørn Dæhlie og Vegard Ulvang? Det må du ikkje spørje ein 17-18-åring om. Sylvi Listhaug og Erna Solberg kjenner dei derimot igjen, men spoler me ti år fram i tid og stiller det same spørsmålet til like gamle elevar, vil dei to damene kanskje vere vanskelegare å identifisere? Kanskje vil me alle om kort tid ha gløymt både dei, Fleksnes og tidlegare langrennsheltar?

Draugen-slepet er eit godt døme på ei hending som blei oppfatta som viktig å dokumentere.
Foto: Ukjent/A/S Norske Shell/Norsk Oljemuseum

Det gjeld med andre ord både for givarar så vel som museumstilsette å ikkje ha for stor tillit til eigen hukommelse åleine. Dokumentér – dokumentér – dokumentér, slik at den fotografiske hukommelsen ikkje vil lide av store hukommelsestap.

Fotografisk hukommelsestap

Kva tek me bilete av? Kva tek me ikkje bilete av? Kva har det vore tid og høve til å fotografere? Kva har blitt ignorert? Kva er eigentleg oljehistorie? Kva har hamna innanfor ramma, og kva har hamna utanfor?

Historieskrivinga blir best viss den er eit resultat av fleire kjelder, gjerne både tekst og foto. Det er vidare ein fordel dersom historieskrivaren kan sjå historia frå så mange sider som mogleg, med eit mangfald av nyanser. Den gode historieforteljinga treng ei breidde i tid og tema. Tida kan til dømes strekke seg frå 1960-talet og fram til i dag. Tematikken kan vere mangfaldig, med alt frå plattformbilete til bilete av arrangement i regi av Petroleum Wives Club. Det kan vere bilete av kvardag og fest – av positive og negative sider av historia. Finst det motiv me gjerne

Var dette ei eingongshending eller plasserte mannen seg her dagleg for å få seg litt eigentid?

Foto: Helge Aarestad/Norsk Oljemuseum

Nederst til venstre: Når slutta menn å bruke hatt - i helikopter? Og kva tid blei det innført overlevingsdrakter for helikopterreisere? Slike spørsmål melder seg når ein ser på dette biletet. Foto: Nordal Magne Torstensen/Norsk Oljemuseum

Under: Å tidfeste eit bilete kan vere vanskeleg, men fasttelefon, eit kontor utan datamaskin og sigaretten indikerer at bilete er fleire tiår gamalt. Foto: Odd Noreger/Norsk Oljemuseum

skulle ha ynskt var festa til film? Definitivt, det er ikkje berre manglande metadata som medfører fotografisk hukommelsestap. Det kan òg vere knytt til kva som har blitt fotografert – og kva som ikkje er det. Manglande kameratilgang og kan vere ei årsak. Ei anna kan vere mangel på tid.

Bouncedykk i Nordsjøen er døme på ei historie som i liten grad har blitt festa til film. Eit bouncedykk innebar at dykkaren hadde kort tid til å gjennomføre eit dykk, ofte under dårlege lysforhold. Under sterkt tidspress og med mykje utstyr å tenke på, er det naturleg at få eller ingen har funne tid til å trekke fram eit kamera for å dokumentere prosessen. Sjølv om det er avgrensa kor mange undervassfoto som finst frå denne perioden, er dykkarhistoria likevel godt dokumentert, men då gjerne på andre måtar.

Det er ikkje berre tidspress og tekniske forhold som kan vere årsaker til at noko ikkje har blitt fotografert. Kanskje har det vore vanskeleg å tenke seg at det du står og ser på er viktig for ettertida – at det er noko som er verd å dokumentere. Kan hende er det berre dei store hendingane som er fotografert, medan kvardagane flyt forbi. Kanskje går dette òg litt i fasar.

Me kan stille oss spørsmålet: Kva har fotografen valt å ta – eller ikkje ta – bilete av?

Fotografisk hukommelse

Gjennom utstillinga «Fotografisk hukommelse»

har me ønskt å vise fram nokre av dei bileta som ikkje har vore vist før, som mannen som kviler mellom slaga, den røykande kontoristen og trøytt menn med skalk og gul drakt. Kva treng mannen pause frå? Var det ein dagleg aktivitet eller er det unntaket som er festa til film? Kva tid slutta kontoristane å røyke på kontoret? Kva tid slutta eigentleg menn å bruke hatt? Og kva tid blei det innført krav om overlevingsdrakt? Ein del av spørsmåla får me sikkert aldri eit klart svar på. Andre spørsmål har forhåpentlegvis givaren svart på då vedkomande leverte inn bileta, og noko kan me hente frå andre kjelder. Saman får me eit minne – ein hukommelse – som er tilnærma fotografisk.

Ved fyrste augekast kan desse bileta bli slått vekk som uviktige i den store samanhengen, men dei har ei stemning, ein tidskoloritt og ei evne til å vekke nyfikenheit. Punktum!

Noter

- 1 Barthes, Roland. Camera Lucida New York: Hill and Wang, 1981
- 2 www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780191800986.001.0001/acref-9780191800986-e-2210?rskey=gWPZSs&result=2511 Lasta ned 16. mars 2022.
- 3 Rise Above Research er eit konsulentfirma som har spesialisert seg på strategi og markedsintelligens innan den digitale bileteindustrien.
- 4 Rise Above Research. 2020 Worldwide Image Capture Forecast: 2020 – 2025.
- 5 Avhengig av type kamera og korleis ein lader det med film kan ein få eit forskjellig tal med eksponeringar/bilete. Dei vanlegaste filmane er 135- og 120-film, og som regel er det 24 eller 36 eksponeringar i ein 135-film (avhengig av lengda på filmen) og mellom 4 og 16 eksponeringar i ein 120-film (avhengig av storleik på ramma; 6x6, 6x7 og 6x8 er dei mest brukte).

Norsk Oljemuseum
Årbok 2021

Foto: Fredrik Ringe

Årsmelding 2021

Norsk Oljemuseum er en stiftelse med formål å være et nasjonalt senter for formidling av informasjon og kunnskap om petroleumsvirksomhetens utvikling og betydning for det norske samfunn. Museet skal samle dokumentarisk materiale og drive utstillings-, publiserings- og annet opplysningsarbeid om petroleumsvirksomheten og dens samfunnsmessige virkninger. Driften av museet blir finansiert gjennom offentlige driftstilskudd fra stat, fylkeskommune og kommune, fondsmidler, bidrag fra oljeindustrien og egne inntekter.

To år med korona

I løpet av årene fra 2017 til og med 2019 hadde museet et jevnt stigende besøkstall fra et rekordbesøk på 129 300 gjester i 2017 til en ny rekordnotering i 2019 med 147 690 gjester. Koronapandemien i 2020 førte til at museet måtte stenge dørene i en periode. I tillegg ble det innført strenge smittevernregler. Dette ga en kraftig nedgang i besøkstallet som endte på 61 249 gjester i 2020 – en reduksjon på 58 % fra 2019.

Selv om mange av koronatiltakene ble lempeligere for museumsdriften som helhet i 2021, har pandemien fortsatt medført store begrensninger i tilstrømningen fra publikum og muligheten for å gjennomføre arrangementer. I 2021 besøkte 64 758 gjester museet. Dette ble en marginal økning fra 2020 og fortsatt langt under halvparten av besøkstallet i 2019.

To år med korona har satt dype spor i mange virksomheter som driver med historie- og kulturformidling, opplevelser og matservering. Aktiviteten på Norsk Oljemuseum innbefatter alt dette. Vår partner innen matservering, Bølgen & Moi, har drevet sin virksomhet under svært krevende forhold, med langvarig nedstenging, permitteringer og tap av kompetente fagfolk.

Koronaen har ført til merkbare økonomiske konsekvenser også i 2021. Det gjelder særlig billettinntektene, som er sterkt påvirket av besøkstallet. Til tross for moderate forventninger ble billettinntektene 1,5 mill. kroner mindre enn budsjettet. Men fordi Norsk Oljemuseum

har flere økonomiske bein å stå på – ikke minst finansinntekter fra en solid egenkapital – ble årsresultatet positivt.

Oljemuseet har vært i en relativt gunstig situasjon med tanke på at flere prosjekter har blitt realisert og vært under utvikling i 2021. Et av museets største utstillingsprosjekt, subseautstillingen «Ned i dypet», ble åpnet i september. Samtidig er det utført et stort arbeid med jubileumsprosjektet «Equinor 50 år på nett», som skal lanseres til Equinors 50-årsjubileum i 2022. Også historieprosjektet om riggnæringen i norsk oljevirkosomhet har blitt igangsatt og utviklet i løpet av arbeidsåret.

Høsten 2021 vedtok Stortinget å tildele Norsk Oljemuseum åtte mill. kroner til et dokumentasjonsprosjekt om Alexander L. Kielland-ulykken. Målet med prosjektet er å samle og formidle dokumentasjon om Kielland-ulykken, med særlig vekt på å dokumentere opplevelsene sett fra overlevende og etterlattes ståsted. Arbeidet skal gjennomføres i perioden 2022–2024.

Styret

Styret i Stiftelsen Norsk Oljemuseum har i 2021 hatt følgende sammensetning:

Styremedlemmer – valgt/oppnevnt

Jan Hodneland, styreleder Petroleumsbransje/næringsliv

Gro Brækken, nestleder, Olje- og energidepartementet
Björg Christophersen, Kultur/utdanning/forskning
Marie Smith-Solbakken, Kultur/utdanning/forskning
Siren Oldeide, Petroleumsbransje/næringsliv
Sverre Uhlving, Stavanger kommune
Per Jo Jensen, Rogaland fylkeskommune
Jørn Bjerga, Museets ansatte

Varamedlemmer

Erling Kvasdheim
Sveinung Sletten
Lise Amalie Elle
Dolly Jørgensen
Eskil Eriksen
Arild Michelsen
Ove Evertsen
Trude Meland

Det er avholdt tre styremøter i 2021. Styret er jevnlig blitt orientert om alle vesentlige forhold knyttet til museets drift.

På styremøtet 9. desember ble det valgt to nye styremedlemmer etter museets vedtekter, § 4. bokstav e) og f). Erling Kvasdheim og Marie Smith-Solbakken ble valgt som styremedlemmer for perioden 2021–2025 – med sine respektive varamedlemmer Elisabeth Brattebø Fenne og Dolly Jørgensen. Valg blant museets ansatte resulterte i at Håvard Næsje ble valgt inn i

styret med Trude Meland som vara. De øvrige styremedlemmene er valgt for perioden 2019–2023 – og er derfor ikke på valg.

Det nye styret ble konstituert med Gro Brækken som styreleder og Erling Kvasdheim som nestleder for de to kommende årene. Styret i Stiftelsen Norsk Oljemuseum vil på denne bakgrunn ha følgende sammensetning i perioden 2021–2023:

Styremedlemmer – valgt/oppnevnt

Gro Brækken, styreleder, Olje- og energidepartementet
 Erling Kvasdheim, nestleder Petroleumsbransje/ næringsliv
 Bjørg Christophersen, Kultur/utdanning/ forskning
 Marie Smith-Solbakken, Kultur/utdanning/ forskning
 Siren Oldeide, Petroleumsbransje/næringsliv
 Sverre Uhlving, Stavanger kommune
 Per Jo Jenseg, Rogaland fylkeskommune
 Håvard Næsje, Museets ansatte

Varamedlemmer

Sveinung Sletten
 Elisabeth B. Fenne
 Lise Amalie Elle
 Dolly Jørgensen
 Eskil Eriksen
 Arild Michelsen
 Ove Evertsen
 Trude Meland

Personale og arbeidsmiljøforhold

Museet har i dag 25 fast ansatte med god balanse mellom kjønnene både når det gjelder antall og i fordelingen på ulike typer stillinger. Inkludert nødvendig ekstrahjelp utgjør den samlede arbeidsinnsatsen ca. 27 årsverk.

Sykefraværet ved museet i 2021 var 6,3 %. Av dette var 5 % legemeldt og 1,3 % i form av egenmeldinger. Dette er høyere enn gjennomsnittet for de siste fem år, som har ligget på ca. 4 %. Hovedårsaken til økningen er flere langtidssykemeldinger – uten at dette kan knyttes direkte til forhold på arbeidsplassen.

Arbeidsmiljøet i bedriften anses som godt. Styret er ikke kjent med negative miljøvirkninger av virksomheten.

Dokumentasjon og forskning

Norsk Oljemuseum samler inn og tar vare på historisk materiale med tilknytning til petroleumsindustrien. Dette blir gjort gjennom museumsbibliotekets egen boksamling, arkiv, foto-, film- og gjenstandssamling, samt gjennom å utføre dokumentasjons- og forskningsprosjekter. Det blir også lagt vekt på å gjøre store deler av dette materialet tilgjengelig på museets nettside.

Museets fotosamling består av drøyt 108 000 foto, med en tilvekst på 2668 foto i 2021, de fleste digitale. I tillegg kommer 1776 filmtitler, ingen tilvekst i 2021. Over 23 000 digitale

foto fra museets database er tilgjengelig i DigitaltMuseum via museets nettside. Dette er en reduksjon fra 2020, da en del foto med vannmerke er fjernet.

Museets samlinger er delt inn i flere undergrupper: I 2021 ble det registrert en tilvekst på 182 gjenstandsnummer. Den totale samlingen er vokst til 5808. Av disse er 4109 med foto, hvorav 1558 er utlagt på DigitaltMuseum . Plakatsamlingen inneholder 425 registreringer, hvorav 200 er utlagt på DigitaltMuseum . Samlingen av kunst inneholder 532 registreringer, hvorav 19 er utlagt på DigitaltMuseum . Summen av gjenstander, plakater, kunst og historie utgjør 6904 registreringer.

Det nye museumsmagasinet i Dusavik, som ble tatt i bruk høsten 2019, har gitt helt nye muligheter til å drive samlingsforvaltning. Arbeidet med innflytting av museets samlinger fortsatte i 2021 med full styrke. Det er et betydelig etterslep på fotografering, rengjøring og registrering. Det ble registrert 17 gjenstander kassert i 2021, noe av dette er kassasjoner fra tidligere år som ikke var registrert.

Museets bibliotek kjøper hvert år inn ny relevant litteratur og supplerer med innkjøp av eldre litteratur fra antikvarier. I 2021 ble det lagt til 195 publikasjoner i bibliotek katalogen. Samlingen er nå på mer enn 10 000 bind. Biblioteket har også 24 løpende tidsskrifter/serier.

Andre materialtyper som finnes i biblioteket er kart, filmer og mikroformer, til sammen ca. 70 enheter. Samlingen er søkbar på oria.no.

I anledning Equinors 50-årsjubileum i 2022 har museet de to siste årene arbeidet med å produsere innhold til nettversjonen av Equinors 50 år lange historie. Dette prosjektet har vært en av avdelingens hovedaktiviteter i 2021. Artikkelproduksjon og utvikling av nettsted er godt i gang, og det er så langt produsert bortimot 200 illustrerte artikler. Den nettbaserte historien til Equinor vil presenteres i form av artikler, bilder, kart, levende bilder, lydklipp og søkeside.

I 2021 startet også arbeidet med å skrive riggnæringens historie. Etter dialog med riggnæringen har oljemuseet mottatt et økonomisk tilskudd fra sju boreselskaper på til sammen 2,1 mill. kroner. Dette bidraget vil dekke hovedtyngden av kostnadene med å gjennomføre prosjektet. Bokverket blir forfattet gjennom et samarbeid mellom to historikere; Helge Ryggvik fra Universitetet i Oslo og museets egen forsker Trude Meland. Arbeidet skal gå over to år og ferdigstilles ved utgangen av 2022.

Til tross for pandemien har flere arrangementer funnet sted i løpet av året. Geologiens dag, vanligvis arrangert av NGF på museet, ble i 2021 avholdt utendørs. Et arrangement under Forskningsdagene med navnet «Kunnskapsfest» ble gjennomført på museet

23. september med foredrag fra interne og eksterne bidragsytere. Undervisningsdager for lærerstudenter ved UiS ble gjennomført som vanlig. Avdelingens medarbeidere har også bidratt på flere konferanser i 2021. I løpet av året har avdelingens medarbeidere produsert en rekke eksterne publikasjoner og bidratt i kunnskapsallmenningen med to aviskronikker, radio- og TV-opptredener, publikasjoner (TICCIH-bulletin) og presentasjoner på konferanser.

Facebookgruppen Oljehistorie ble etablert for å spre kunnskap om norsk oljehistorie, samt øke bruken av industriminne.no. En økning i antall følgere (ved årsskiftet 1500) og antall treff på industriminne.no tyder på at denne fungerer etter intensjonen.

Norsk Oljemuseum ble medlem av det nasjonale forskningsinformasjonssystemet Cristin i desember 2020. Museets forskere har for 2021 registrert 10 resultater i dette systemet, som eksempelvis faglige artikler, foredrag og kronikker.

Avdelingens medarbeidere har vært sentrale i produksjon av flere utstillinger: «Fotografisk hukommelse», «Ned i dypet» og forberedelser til «Oljens øyenvitner».

Utstillinger

Temporærutstillingen i 2021 var «Fotografisk hukommelse», som ble vist fra slutten av

januar til november. Utstillingen inneholdt vel 130 fotografier fra museets egen fotosamling. Fotoansvarlig Shadé B. Martins var pådriver i utstillingsprosjektet. Hun har gjennom mange år merket seg spesielt gode og interessante bilder i arbeidet med samlingen. Disse var utgangspunktet for arbeidet med utstillingen.

Årets store løft ble utstillingen «Ned i dypet», som ble åpnet av konsernsjef i Equinor, Anders Opedal, 15. september 2021. Den nye utstillingen om undervannsteknologi erstatter utstillingen om nordsjødykkerne som hadde stått siden 2009. Det spesielle utstillingsrommet har et stort volum i høyde og dybde. Utstillingen tar for seg utviklingen i undervannsteknologi for produksjon av olje og gass, der norske bedrifter har utviklet verdensledende teknologi til å bli en stor eksportnæring. Utstillingen bygger på boken «Undervannsteknologi gjennom 50 år» av seniorforsker Kristin Øye Gjerde og professor Arnfinn Nergaard, utgitt i 2019. Prosjektet ble gjort mulig med midler fra Equinor og en ekstrabevilgning fra Olje- og energidepartementet.

Som en følge av at museets utstilling om nordsjødykkerne måtte vike plassen for den nye subsea-utstillingen, ble det i 2021 gjort en fornyelse av utstillingen «På jobb under vann». Dette området, som forteller historien om dykking, har stått relativt uforandret siden åpningen av museet i 1999. Ved hjelp av noen

enkle grep rundt de markante gjenstandene; dykkerklokken, dykkeren i taket og wasp-en, tilbyr denne utstillingen nå mer utfyllende informasjon om hva dykkeraktiviteten offshore innebærer.

Utstillingen i transportkorridoren til boredekket hadde behov for fornyelse. Til dette formålet kunne vi gjenbruke fotografier fra utstillingen «Fotografisk hukommelse». Med bilder montert på en horisont av hav og himmel, supplert med korte tekster, settes stemningen for reisen offshore – og livet som oljearbeider. Korridoren gir nå mulighet til å møte mennesker som har sitt virke innen olje- og gassvirksomheten.

Det har blitt en juletradisjon å fylle oljemuseet med lukten av pepperkaker fra første søndag i advent. I 2021 var det femte gangen Aftenbladets pepperkakeby fikk plass i vårt temporærområde. Dette året fikk byen 286 bidrag – som er rekord. Dette ga kr 71 500 i veldedig gave til Rogaland Røde Kors – Ferie for alle. Pepperkakebyen vekker glede og engasjement og er blitt en stadig sterkere juletradisjon. Aftenbladet og museet har avtale om å gjenta arrangementet også i 2022.

Gjennom 2020 og 2021 er det arbeidet grundig med en evaluering av museets utstilling. Spiren til dette kom ved markeringen av museets 20-årsdag i 2019. En lignende evaluering ble gjort ved ti-årsmarkeringen i 2009. Denne gangen sto vi selv for evalueringen. Eksterne og interne gikk

systematisk til verks i utstillingen og svarene har nå resultert i en rapport som evaluerer museets totale fortelling, de ulike utstillingene, sterke sider, mangler og forbedringspotensial. Rapporten kan danne grunnlag for det videre arbeidet med å utvikle museets utstillinger i takt med publikums forventninger i årene som kommer.

Formidling, skolebesøk og aktiviteter

Museets pedagogiske virksomhet har opprettholdt sitt tilbud gjennom nesten hele pandemiåret 2021. Bare i korte perioder har skolenes tiltaksnivå og museets pålegg om å holde stengt satt en stopper for undervisning på museet. 5290 elever har besøkt museet i organisert pedagogisk opplegg gjennom 2021, mot 4709 i 2020.

Den praktiske Newton-energiundervisningen for alle 9. klassinger i Stavanger kommune har vært gjennomført som normalt, med unntak av perioder hvor skolene smittevernmessig har vært på rødt nivå. I 2021 har 2276 elever deltatt i den obligatoriske undervisningen i Newtonrommet, omtrent samme nivå som for 2020. Tre museumspedagoger rullerer på å ta imot klassene, som deltar i todagers undervisningsopplegg på museet.

I løpet av året er det utviklet noen nye undervisningsopplegg knyttet til utstillingene «Fotografisk hukommelse» og «Ned i dypet». Dette dreier seg om praktisk og teoretisk opplegg for elever fra 7. trinn og oppover.

Museet har i løpet av året invitert til aktivitetsdager knyttet til utstillingen «Fotografisk hukommelse» og «Museumslørdag» i samarbeid med Forskningsdagene. En populær ferieaktivitet dette året har vært dronekjøring. Under veiledning og tilsyn av våre pedagoger får publikum kjøre museets egen minidrone/ROV i sjøen. Gøy for store og små museumsgjester!

Konferanse, arrangement og serveringsvirksomhet

Museets konferanselokaler er attraktive når det gjelder beliggenhet og serveringstilbud. Møterommene har godt teknisk utstyr, som tilfredsstillende de fleste behov, med utstyr også for direkteoverføring av møter. Lokalene benyttes av et spekter av firma, organisasjoner og sponsorer. Også 2021 har vært et utfordrende år med de restriksjoner og nedstengninger som har vært gjeldende. Starten av høsten var meget bra, med mange omvisninger og hyppig bruk av møtelokalene. Dette endret seg brått da nye restriksjoner ble innført.

Serveringsvirksomheten ved restaurant Bølgen & Moi Stavanger er basert på en leieavtale med museet. Restauranten er en integrert del av tilbudet ved museet og har et positivt omdømme. I kombinasjon med museets utstillinger og møterom er restauranten et stort aktivum for anlegget som helhet. I 2021 har Bølgen & Moi vært stengt i flere perioder og drevet med redusert kapasitet. Koronarelatert

nedgang i antall arrangementer på museet og en betydelig reduksjon i spisegjester har medført en inntektssvikt for både Bølgen & Moi og museet.

Publikumsmottak og butikk

Publikumsmottaket er museets ansikt utad og viktig for helhetsinntrykket til våre gjester. Omvisninger tilbys på norsk, engelsk og tysk – og museet har veivisere til museets utstillinger på 11 språk. Salg av nettbilletter har vært et godt supplement til salg av billetter i resepsjonen. Som følge av koronasituasjonen med stengt museum 15.04–07.05 og sterkt redusert antall gjester i 2021, har museumsvertene hatt varierte oppgaver i tillegg til sitt ordinære arbeid i publikumsmottaket. De har arbeidet med alt fra maling i utstillingene til å bidra med registrering og annet forefallende arbeid for andre avdelinger på museet.

Museet hadde flere gratisdager i løpet av året. I samarbeid med Stavanger kommune hadde vi tre gratisdager i forbindelse med «Gjenoppdag kulturen» i oktober. Museet hadde 2113 besøkende i løpet av disse dagene. I tillegg hadde vi gratis inngang ved åpningen av Pepperkakebyen med hele 1117 gjester.

Museumsbutikken er en populær gave- og lekebutikk – og tilbyr varer med særpreg, samt noen egenproduserte suvenirer som et minne fra museet. Materialbruken i produktene reflekterer petroleumsvirksomheten gjennom

geologi (stein og fossiler), industri/konstruksjon (stål), samt olje og gass (plast). Salget i butikken har også vært lavere enn normalt som følge av koronapandemien.

Marked

Markedsarbeidet skal styrke kjennskapet til Norsk Oljemuseum lokalt, i inn- og utland, og videreutvikle museets omdømme. Dette arbeidet spenner over et bredt felt. Den ekstraordinære situasjonen med koronastengningen av museet i april og mai, og fortsatte reiserestriksjoner, medførte at markedsarbeidet rettet oppmerksomheten mot lokale og nasjonale gjester. Digitale flater ble prioritert. Museet videreførte avtalen med Schibsted om målrettede annonser mot barnefamilier. Det ble også annonsert i regionens mindre magasiner for å utløse besøk fra omkringliggende regioner. Nordsjøvegen er en god samarbeidspartner for å vise frem hele fylket, inkludert museet. I forbindelse med filmen «Nordsjøen» ble det vist en reklamefilm på kino, med en visning til 22 000 kinogjengere.

Destinasjonsprosjektet «Barnas Rogaland» henvender seg til det lokale og nasjonale markedet, og har i mange år vært det viktigste prosjektet museet er involvert i innenfor marked og salg. Formålet er å markedsføre hele regionen samlet – på måter som gjør den synlig og attraktiv for barnefamilier. Prosjektet er samtidig et bedriftsnettverk som skal bidra

til å dele kompetanse og styrke den enkelte attraksjon. Magasinet «Barnas Rogaland» utgjør hoveddelen av prosjektet, og ble distribuert i 200 000 eksemplarer til familier fra Hordaland, Rogaland, Telemark og Agder. Nettsiden hadde fortsatt en økning i trafikk og bestillinger i 2021. Figuren «Preike», brukes aktivt i markedsføringen av aktivitetene, både digitalt og i magasinet. Region Stavanger sin Norgeskampanje rettet mot barnefamilier i 2021, knyttet seg opp mot «Barnas Rogaland».

Norsk Oljemuseum er en viktig aktør innen reiselivet i Stavanger-regionen – og vi ønsker derfor å være en aktiv deltaker i ulike reiselivsfora. Museet driver aktiv nettverksbygging og sprer informasjon innenfor reiselivet i hele regionen. Lokalt samarbeider museet med GuideCompaniet om opplæring av guider og visningsturer, Stavanger Aftenblad gjennom Aftenbladkortet, samt med Kongeparken på deres booking-portal. Reklame på TV Vest har også blitt vist i 2021. «Museumsbyen Stavanger» ble gjennomført også i 2021 og er et godt etablert samarbeid mellom Museum i Stavanger (MUST), Arkeologisk museum og Norsk Oljemuseum, med gjensidig rabatt på billetter gjennom sommeren.

Destinasjonsselskapet Region Stavanger er en viktig samarbeidspartner i markedsarbeidet og felles markedsføring nasjonalt og internasjonalt. Museet deltar også aktivt i bransjeorganisasjonen Virke sitt nettverk «Museer i reiselivet». Dette

er en verdifull arena for erfaringsutveksling med andre museer i Norge.

Museets nettside brukes aktivt i markeds- og informasjonsarbeidet. Nettsiden skal presentere nytt som skjer på museet, informere om utstillinger og aktiviteter, selge møterom, informere om skoleopplegg, samt være en inngang til industriminne.no. Nyheter legges ut jevnlig. Nyhetsbrevet «Petroskopet» sendes jevnlig ut digitalt via nettsiden, til museets kontakter. Vi sender ut nyhetsbrevet når vi har nytt å presentere. Det arbeides også aktivt med AdWords for å synliggjøre museets aktiviteter, samt for å presentere tilbudet om møtelokaler og omvisninger.

Det aktive arbeidet med sosiale medier fortsatte i 2021. Museets innlegg på sosiale medier får god oppmerksomhet. Facebook-siden har over 6000 følgere og Instagram-profilen har over 1800 følgere.

Bygg/anlegg og teknisk drift

Norsk Oljemuseum er et anlegg av høy standard både når det gjelder materialbruk og teknisk utrustning. Byggematerialer er hovedsakelig naturstein, betong, glass og stål. Tekniske installasjoner er av gjennomgående høy kvalitet – men etter snart 23 års drift er det et jevnt stigende behov for utskiftninger av teknisk utstyr og vedlikehold. For å imøtekomme tidens krav vil det være nødvendig med noen forbedringer

og oppgraderinger de nærmeste årene, som for eksempel økt kontroll med strømforbruket og et bedre dataspredenett. Det vil også være behov for en mer helhetlig og samordnet løsning for styring av utstillingene. Dette vil innebære økte kostnader.

Det er en høyt prioritert oppgave å ivareta anleggets høye kvalitet, slik at museet til enhver tid framstår som velholdt og moderne. For å imøtekomme de framtidige behovene som vil oppstå til dekning av nødvendige kostnader til oppgraderinger, er det siden 2010 gjort en årlig regnskapsmessig avsetning på kr 500 000 til dette formålet. For 2021 er denne avsetningen økt til kr 600 000 for å reflektere den generelle kostnadsveksten i avsetningens størrelse. En tilsvarende avsetning blir også gjort i budsjettet for 2022. I regnskapet for 2021 er det også avsatt kr 200 000 til framtidig oppgradering av det nye magasinbygget. Dette er også tenkt å være en fast årlig avsetning. På denne måten bygger museet opp en reserve som kan disponeres når det oppstår framtidige behov for å løse større oppgraderings- og vedlikeholdsutfordringer knyttet både til museumsbygget og magasinet. I 2021 ble det ikke disponert midler fra den opparbeidete reserven. Ved årsskiftet er avsetningen vokst til kr 4 535 953.

I 2021 ble prosjektet med å bygge nye paviljonger på museets uteserveringsområde realisert. De nye paviljongene ble planlagt og bygget i samråd med leietaker Bølgen & Moi. Samlet kostnad for

prosjektet ble holdt innenfor budsjett på 3 mill. kroner. Leietaker Bølgen & Moi har medvirket til kostnadsdekning med 1,25 mill. kroner av investeringen, i form av et lån fra museet med nedbetaling over tre år.

Det totale strømforbruket har økt som følge av en kald vinter og høye strømpriser. Som et generelt enøk-tiltak er det i løpet av året kjøpt inn 40 nye led-lamper som erstatter gamle lamper. Dette utvider bruksmulighetene og reduserer strømforbruk.

Driftsøkonomi

Museets driftsøkonomi er sammensatt av offentlige driftstilskudd fra stat, fylkeskommune og kommune, bidrag fra oljeindustrien og egne inntekter. Denne driftsmodellen har siden museets etablering i 1999 vært utfordrende med hensyn til å etablere stabile rammevilkår. Det har vært et prioritert mål å oppnå en tilstrekkelig andel offentlige tilskudd til å skape forutsigbarhet i museets driftsøkonomi. Styret anser det nåværende aktivitetsnivået som et minimum ut fra museets ansvar og oppgaver som nasjonalt sektormuseum for olje- og gassvirksomheten.

Norsk Oljemuseum mottok i 2021 et driftstilskudd fra Olje- og energidepartementet på 14,7 mill. kroner – en økning på kr 400 000

(2,8 %) fra 2020. I tillegg ble driftstilskuddet fra Rogaland fylkeskommune økt med kr 32 000 (2,7 %) til kr 1 209 000. Tilskuddet fra Stavanger kommune ble redusert med kr 74 000 (- 3,3 %) til kr 2 049 000. Til sammen disponerte museet i 2021 offentlige driftstilskudd på ca. 18 mill. kroner. Dette gir en samlet økning på ca. 2,1 % – som er mindre enn den generelle kostnadsveksten gjennom året. De offentlige tilskuddene utgjør samlet 49 % av de totale driftsinntektene. Museet har hatt god likviditet gjennom hele året.

Som en direkte konsekvens av koronapandemien ble museets billettinntekt i 2020 redusert fra ca. 7,6 mill. kroner i 2019 til ca. 4 mill. i 2020. Dette inntektstapet på 3,6 mill. kroner har delvis blitt dekket gjennom Kulturrådets kompensasjonsordning for «avlyste kulturarrangementer med mindre enn 60 % i offentlig støtte». Også i 2021 ble billettinntekten vesentlig mindre enn forventet, med et resultat på ca. 3,5 mill. kroner – som er 1,5 mill. mindre enn budsjettanslaget på 5 mill. kroner. Museet har ikke vært kvalifisert for noen kompensasjonsordninger i 2021, men som følge av en klagebehandling etter avslag fra Kulturrådet i 2020, ble ca. 1,7 mill. kroner av kompensasjonen for 2020 utbetalt og regnskapsført i 2021.

I 2021 fikk uteserveringen
hos Bølgen & Moi et løft.
Foto: Håvard Næsje/Norsk
Oljemuseum

Regnskapet for 2021 viser et negativt driftsresultat på kr 3 059 340. Dette er ca. kr 400 000 bedre enn budsjettet – før resultatet blir påvirket av netto finansinntekter. Netto avkastning på museets finansplasseringer i 2021 ble til sammen kr 7 582 472. Dette ga et årsresultat på kr 4 523 132, som blir avsatt til egenkapital.

Etter styrets oppfatning gir årsregnskapet og notene et rettviseende bilde av museets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat. Koronapandemien har i 2020 og 2021 påført museet økonomiske tap i form av reduserte billettinntekter, og det råder fortsatt en viss usikkerhet med tanke på billettinntektene for 2022. Styret vil peke på egenkapitalsituasjonen som gjør museet robust overfor denne situasjonen. Prinsippet om fortsatt drift er lagt til grunn for utarbeidelsen av regnskapet.

For 2022 har Olje- og energidepartementet bevilget et driftstilskudd på 15,0 mill. kroner – en økning på kr 300 000 (2,0 %) fra 2021. Rogaland fylkeskommune har økt sitt driftstilskudd med kr 36 000, til kr 1 245 000 (3,0 %), mens Stavanger kommune ikke har endret sitt årlige tilskudd på kr 2 049 000. Dette gir en samlet økning i de offentlige tilskuddene på 1,9 % og reflekterer ikke kostnadsveksten.

Videre utvikling av museet

Norsk Oljemuseum har i dag en godt utviklet organisasjon som ivaretar de fleste aspektene ved museumsvirksomheten på en tilfredsstillende måte. Samtidig ønsker vi å utvikle museets tilbud og aktiviteter. Museets strategiplan for perioden 2021–2025 angir noen sentrale resultatmål:

Museumsmagasinet, som ble innviet høsten 2019, har skapt en helt ny situasjon for innsamling og forvaltning av gjenstander. Innen utgangen av 2022 skal alle museets gjenstander være registrert, fotografert og magasinert, og dermed tilgjengelig på digitaltmuseum.no.

Industriminneplanen fra 2012 skal oppdateres – slik at planen fortsatt kan fungere som en rettesnor for initiering av framtidige industriminneprosjekter. Rekken av industriminneprosjekter søkes videreført, med særlig vekt på å utvikle en omforent plan om de Equinor-opererte feltene.

Utstillingen ved museet skal videreutvikles med vekt på å formidle samfunnsaktuelle tema, teknologi og naturvitenskap. Samtidig skal museets rolle som læringsarena videreføres, særlig knyttet til samarbeidet med Stavanger kommune om det pensumrelaterte tilbudet i Energirommet.

Markedsarbeidet skal utvikles videre – både ved bruk av egne ressurser og gjennom samarbeid med reiselivet i regionen. Museet skal arbeide for å beholde sin status som en viktig attraksjon både for tilreisende og befolkningen i Stavanger-regionen. «Barnas Rogaland»-prosjektet styrkes og videreføres.

Bygg/anlegg og teknisk utstyr må ivaretas, fornyes og opprettholdes på et nivå som møter de forventninger som stilles til et moderne museum.

Med dette som utgangspunkt ser styret fram til en videre positiv dialog med myndigheter, industri og andre samarbeidspartnere om museets oppgaver, rammevilkår og framtidige utviklingsmuligheter.

Stavanger, 23. mars 2022

Gro Brækken
styreleder

Erling Kvadsheim
nestleder

Sverre Uhlving
styremedlem

Marie Smith-Solbakken
styremedlem

Björg Christophersen
styremedlem

Siren Oldeide
styremedlem

Per Jo Jenseg
styremedlem

Håvard Næsje
styremedlem

Finn E. Krogh
daglig leder

Resultatregnskap

Driftsinntekter og driftskostnader	Note	2021	2020
Billettinntekter		4 109 322	3 986 399
Offentlige driftstilskudd	1	18 728 000	18 370 000
Kompensasjon Kulturrådet		1 761 997	1 024 396
Leie/Arrangement		1 240 354	1 048 657
Salg butikk		401 284	343 889
Andre inntekter		8 834 317	6 171 245
Sum inntekter		35 075 274	30 944 585
Varekostnad		5 388 266	3 562 387
Varekostnad butikk		195 230	128 076
Lønnskostnad	5	17 296 915	17 188 503
Annen driftskostnad		15 254 204	11 478 329
Sum driftskostnader		38 134 615	32 357 295
Driftsresultat		-3 059 341	-1 412 710
Finansinntekter og finanskostnader			
Annen finansinntekt		18 901	0
Netto avkastning finansplaseringer	7	7 565 625	1 982 747
Annen finanskostnad		2 053	1 755
Resultat av finansposter		7 582 472	1 980 992
Årsresultat		4 523 131	568 283
Disponeringer			
Overført fra/avsatt til annen egenkapital		4 523 131	568 283
Sum disponert		4 523 131	568 283

Balanse

Eiendeler

	Note	2021	2020
Anleggsmidler			
Bygninger og utstilling			
Nybygg/utstilling	2	163 635 000	163 635 000
Museumsmagasinet	2	62 600 000	62 600 000
Mottatte bidrag	1	-226 235 000	-226 235 000
Sum varige driftsmidler		0	0
Finansielle anleggsmidler			
Andre langsiktige fordringer		1 470 149	0
Sum finansielle anleggsmidler		1 470 149	0
Sum anleggsmidler		1 470 149	0
Omløpsmidler			
Varebeholdning og prosjekt i arbeid			
Lager av varer og annen beholdning		452 400	455 71
Sum varebeholdning og prosjekt i arbeid		452 400	455 71
Fordringer			
Kundefordringer	3	1 244 878	926 436
Andre kortsiktige fordringer		1 339 487	1 537 752
Sum fordringer		2 584 365	2 464 188
Investeringer			
Markedsbaserte aksjer	7	27 928 998	15 483 780
Markedsbaserte obligasjoner	7	24 131 115	35 122 081
Andre finansielle instrumenter	7	8 531 342	3 008 037
Sum investeringer		60 591 455	53 613 898
Bankinnskudd, kontanter o.l.		9 184 334	11 946 760
Sum omløpsmidler		72 812 553	68 480 717
Sum eiendeler		74 282 702	68 480 717

Balanse

	Note	2021	2020
Egenkapital og gjeld			
Egenkapital		2 245 040	2 245 040
Annen egenkapital		57 824 833	53 301 702
Sum egenkapital	4	60 069 873	55 546 742
Gjeld			
Avsetning for forpliktelser			
Andre avsetninger for forpliktelser	6	4 535 953	3 735 953
Sum avsetning for forpliktelser		4 535 953	3 735 953
Annen langsiktig gjeld			
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		2 582 755	2 866 219
Skyldig lønn, feriepenger o.l.		1 667 730	1 669 936
Skattetrekk og andre trekk		1 427 768	1 176 386
Annen kortsiktig gjeld		3 998 624	3 485 481
Sum kortsiktig gjeld	8	9 676 876	9 198 022
Sum gjeld		14 212 830	12 933 975
Sum egenkapital og gjeld		74 282 702	68 480 717

Stavanger, 23. mars 2022

Gro Merete Brækken
styreleder

Erling Kvalsheim
nestleder

Sverre Uhlving
styremedlem

Marie Smith-Solbakken
styremedlem

Björg T. Christophersen
styremedlem

Siren Oldeide
styremedlem

Per Jo Jenseg
styremedlem

Håvard Næsje
styremedlem

Finn E. Krogh
daglig leder

Noter for regnskapet 2021

Note 1 Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet for stiftelsen Norsk Oljemuseum er avlagt i samsvar med regnskapsloven og god regnskapsskikk. Regnskapet er basert på de samme regnskapsprinsipper som i det foregående år.

Innsamlede midler som er øremerket finansiering av bygg og utstilling føres ikke som inntekt, men vises som reduksjon av verdien på disse eiendeler.

Midler som er mottatt som støtte til museets løpende drift inntektsføres ved innbetaling.

Note 2 Nybygg

Museet har mottatt bidrag fra en rekke forskjellige selskaper, kommuner, privatpersoner samt fra staten til finansiering av museumsbygningen og utstillingene, samt til det nye museumsmagasinet.

Museets finansiering av bygningene og utstillingene er som følger:

	2021	2020
Kostpris museumsbygningen og utstillingene	163 635 000	163 635 000
Kostpris museumsmagasinet	62 600 000	62 600 000
Mottatt tilskudd	-226 235 000	-226 235 000

Byggene har således en regnskapsmessig bokført verdi på kr 0,-. Dermed er det ikke foretatt regnskapsmessig avskrivninger av byggene.

Note 3 Fordringer

Kortsiktige fordringer er vurdert til pålydende.

Note 4 Egenkapital

	Egenkapital	Annen EK	SUM
Egenkapital pr. 31.12.20	2 245 040	53 301 702	55 546 742
Årets resultat	0	4 523 131	4 523 131
Egenkapital pr. 31.12.21	<u>2 245 040</u>	<u>57 824 833</u>	<u>60 069 873</u>

Note 5 Lønn/Pensjon mm.

Posten lønnskostnader er slått sammen av følgende:

	2021	2020
Lønn	12 730 856	13 345 809
Arbeidsgiveravgift	2 296 174	2 094 969
Pensjon	1 671 286	1 317 181
Andre lønnsrelaterte kostnader	<u>518 482</u>	<u>430 545</u>
Sum	<u>17 216 787</u>	<u>17 188 503</u>

Den samlede arbeidsinnsatsen ved museet utgjør for 2021 ca. 24 årsverk (2020: 24 årsverk).

Samlet utbetalt godtgjørelse til museumsdirektøren utgjør kr 1 145 170

Godtgjørelse til revisor utgjør kr 117 200 eks. mva., hvorav 66 000 er revisjonshonorar og kr 51 200 er annen bistand.

Museet har en ytelsesbasert pensjonsordning i KLP. De ansatte sikres tjenstepensjon som omfatter alders-, uføre-, ektefelle- og barnpensjon, samt AFP/tidligpensjon. Pensjonene samordnes med utbetalinger fra folketrygden. Det er 52 personer som er omfattet av denne ordningen.

Pensjonen er ikke balanseført. Dette er i tråd med god regnskapsskikk for små foretak.

Årets pensjonspremie utgjør kr 1 866 029

Pensjonspremiefondet er på kr 4 066 473

Avkastningen på pensjonspremiefondet er beregnet til kr 1 639 334

Note 6 Avsetning til fremtidige vedlikeholdsutgifter

Det er foretatt en tredjeparts kartlegging av fremtidig vedlikeholdsbehov relatert til bygninger, utstillinger og tekniske installasjoner. Denne viser et økende vedlikeholdsbehov etter hvert som bygningsdeler og tekniske installasjoner eldes og utdateres. For å møte forventede fremtidige vedlikeholdsbehov er det avsatt kr 500 000 årlig fra 2010 til og med 2020. Fra og med 2021 er dette beløpet økt til kr 600 000. Totalt er det avsatt kr 5 600 000. Det er utført vedlikehold som er belastet fra denne avsetningen med kr 1 264 047. Saldo er per 31.12.21 på kr 4 535 953 på denne avsetningen.

Fra og med 2021 er det også årlig avsatt kr 200 000 i kostnad til fremtidig vedlikehold av museumsmagasinet. Magasinet er et nybygg som ble ferdigstilt i 2021.

Note 7 Aksjer, andeler og obligasjoner

Investerte omløpsmidler:

	Anskaffelseskost	Markedsverdi	Balanseført verdi 31.12
Aksjer	21 602 640	27 928 998	27 928 998
Obligasjoner	23 885 936	24 131 115	24 131 115
Egenkapitalbevis	2 709 147	4 397 738	4 397 738
Bankinnskudd	4 133 603	4 133 603	4 133 603
Sum investerte omløpsmidler:	<u>52 331 326</u>	<u>60 591 455</u>	<u>60 591 455</u>

For obligasjoner og fondsobligasjoner er ligningskurs 31.12.21 lagt til grunn. Aksjer er vurdert til markedsverdi pr. 31.12.21.

Spesifisering av netto avkastning finansinvesteringer i resultatregnskapet:

	2021	2020
Renteinntekter obligasjoner	516 036	509 851
Opptjent ikke mottatt renteinntekt obligasjoner	93	64
Renteinntekter bank	44 670	58 781
Anne finansinntekt – Rabatt SR. Bank	61 814	0
Gevinst salg verdipapirer	3 150 641	1 489 879
Aksjeutbytte	939 665	459 407
Urealisert gevinst verdipapirer	3 654 881	792 493
Tap salg verdipapirer	-366 287	-1 045 540
Urealisert tap verdipapirer	0	0
Forvaltningshonorar/gebyr	-435 888	-282 063
Sum	7 565 625	1 982 747

Note 8 Vesentlige transaksjoner

Norsk Oljemuseum har bygget nytt museumsmagasin. Stiftelsen har fått innvilget investeringstilskudd fra Olje- og energidepartementet på totalt 62,6 mill. kroner.

Pr. 31.12.21 er resterende midler medtatt som kortsiktig gjeld med kr 142 000. Disse midlene vil bli disponert i 2022 til å kjøpe utstyr og innredninger som er blitt utsatt i påvente av en avklaring omkring totaløkonomien i byggeprosjektet.

Til styret i
Stiftelsen Norsk Oljemuseum

Uavhengig revisors beretning

Konklusjon

Vi har revidert Stiftelsen Norsk Oljemuseum's årsregnskap som viser et overskudd på kr 4 523 131. Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2021, resultatregnskap for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening

- oppfyller årsregnskapet gjeldende lovkrav, og
- gir årsregnskapet et rettviseende bilde av stiftelsens finansielle stilling per 31. desember 2021 og av dets resultat for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet nedenfor under Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet slik det kreves i lov, forskrift og International Code of Ethics for Professional Accountants (inkludert internasjonale uavhengighetsstandarder) utstedt av the International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA-reglene), og vi har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Innhentet revisjonsbevis er etter vår vurdering tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av årsberetningen, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon. Dersom vi hadde konkludert med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Ledelsens ansvar for årsregnskapet

Ledelsen (styret og daglig leder) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskaps evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

For videre beskrivelse av revisors oppgaver og plikter vises det til:
<https://revisorforeningen.no/revisjonsberetninger>

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om forvaltning

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendige i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000, mener vi stiftelsen er forvaltet i samsvar med lov, stiftelsens formål og vedtektene for øvrig.

Stavanger, 21. mai 2022
Stavanger Revisjon AS

Terje Susrevik
statsautorisert revisor

Norsk Oljemuseum
Årbok 2021

Takk til våre sponsorer

